

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

***Виклики формування нового світового
порядку та шляхи реагування на них:
економічний вимір***

Матеріали круглого столу
(Київ, 29 листопада 2024 р.)

За загальною редакцією
Л. Г. Комахи, Г. П. Ситника

Київ 2024

УДК 351.863:339.9(06)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 7 від 27 листопада 2024 р.)

Виклики формування нового світового порядку та шляхи реагування на них: економічний вимір: матеріали круглого столу (Київ, 29 лист. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Г. П. Ситника. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2024. 185 с.

До збірника ввійшли матеріали доповідей та тез учасників круглого столу за пріоритетними напрямками підвищення ефективності державного управління у сфері національної безпеки, актуальних проблем в економічній сфері при формуванні нового світового порядку.

Збірник розрахований на наукових, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, студентів, аспірантів і докторантів, практиків та інших заінтересованих осіб.

УДК 351.863:339.9(06)

Матеріали круглого столу друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу. Відповідальність за фактичні помилки, достовірність і точність інформації, автентичність цитат, плагіат, правильність фактів та посилань несуть автори.

© Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2024

ЗМІСТ

ДОПОВІДІ УЧАСНИКІВ

Володимир Кириленко. СТРАТЕГІЧНЕ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ В ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	7
Олег Машков, Катерина Мухіна, Володимир Присяжний, Тамара Оводенко. СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	13
Вікторія Іванова. ПРОТИДІЯ ЗАГРОЗАМ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАСФОРМАЦІЙ	25
Вікторія Гура. ВАЖЛИВІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	31
Тетяна Запорожець. КІБЕРСТІЙКІСТЬ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: ОНОВЛЕНІ СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ В УМОВАХ ЗРОСТАЮЧИХ ЗАГРОЗ	35
Євгеній Таран. ВПЛИВ КРАЇН БРІКС НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	38
Рена Марутян. СОЦІОХАКІНГ МЕТОДАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ОСОБИСТІЙ БЕЗПЕЦІ ЛЮДИНИ	41
Наталія Клименко. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ НЕДЕРЖАВНИХ ВІЙСЬКОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ	46
Галина Заворітня. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ РЕАГУВАННЯ	50
Валерія Фостікова. ОСНОВНІ ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ	54
Андрій Рудик. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	58
Тези учасників	
Євген Биба. СПЕЦИФІКА ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	66

Тарас Бідник. ІНФОРМАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	70
Дарина Бобко. ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ 2022-2024 РОКІВ	73
Денис Бондарчук. ПІДНЯТТЯ ПОДАТКОВИХ СТАВОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБАЛАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА РЕАГУВАННЯ НА ЗАГРОЗУ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ	78
Сергій Вовкотруб. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	81
Го Іміль. ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ У СФЕРІ ОСВІТИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	86
Олексій Гуйвик. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ ВПЛИВАМ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	90
Вадим Євсєєв. ПОГЛЯДИ ТА ДОСВІД НАТО ЩОДО ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОБОРОННИЙ АСПЕКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	93
Сергій Іванов. ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	96
Інна Ісакова. РОЛЬ ПАРЛАМЕНТУ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	101
Ігор Київський. ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ АЗАРТНИХ ІГОР В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	105
Максим Кириленко. ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ ЯК ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАГУВАННЯ НОВИМ ВИКЛИКАМ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	109
Михайло Кислюк. ЦИФРОВІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПЕРІОД ФОРМУВАННЯ НОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПОРЯДКУ	113
Олександр Корнієнко. ДЕСТАБІЛІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ТА СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ	116

Володимир Крейденко. ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ПАРЛАМЕНТІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ	119
Олена Любиченко. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕВАГ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ	122
Володимир Мороз. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ НАД ЗВИЧАЙНИМИ ОЗБРОЄННЯМИ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ	126
Сергій Пархоменко. ОСОБЛИВОСТІ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЩОДО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	130
Кузьма Позичанюк. РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	136
Олександр Поліщук. УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРОПІДПРИЄМСТВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ НА РИНКУ КОРМОЗАГОТІВЛІ	140
Олександр Салюк-Кравченко. СТРАТЕГІЇ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ: СВІТОВА ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА	143
В'ячеслав Саприкін. ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	146
Олена Сафронова. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ВІДДІЛЕННЯ ПРОМЕНЕВОЇ ТЕРАПІЇ ДУ «НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР ХІРУРГІЇ ТА ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ ІМЕНІ О.О. ШАЛІМОВА НАМНУ» В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	150
Тимур Слободенюк. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	156
Владислав Тарасенко. ТЕХНОЛОГІЧНА КОНКУРЕНЦІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ НОВИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	159
Олександра Тарасенко. МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР	163
Назарій Уханський. ГОЛОВНІ ЦІЛІ ТА НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	166

Єгор Фоменко. СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВИХ ВИКЛИКІВ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	171
Максим Шумов. ЕКОНОМІЧНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	175
Олександр Юр'єв. ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ	180

ДОПОВІДІ УЧАСНИКІВ КРУГЛОГО СТОЛУ

Володимир Кириленко, завідувач кафедри економічної теорії Факультету економіки та управління Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, доктор економічних наук, професор

Volodymyr Kyrylenko, Head of the Department of Economic Theory, Faculty of Economics and Management, Vadym Hetman Kyiv National University of Economics, Doctor of Economics, Professor

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5733-2415>

СТРАТЕГІЧНЕ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ В ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ STRATEGIC WARNING OF MILITARY THREATS IN THE PROCESS OF BUILDING THE MILITARY AND ECONOMIC POTENTIAL OF UKRAINE

The future security environment largely depends on the ability of states and international institutions to respond adequately to challenges that are constantly evolving. Strategic warning plays a crucial role here, as it is aimed at predicting threats and adapting military-economic potential to new conditions. The future security environment is constantly becoming more complex, so strategic warning must be dynamic, multifactorial and integrated with international systems. For Ukraine, this is especially relevant due to its geopolitical position and current challenges, which require the prediction of not only military, but also economic, technological and information threats.

Keywords: military threats, military and economic potential

Надзвичайно важливим є стратегічне попередження воєнних загроз як ключовий елемент для розвитку воєнно-економічного потенціалу будь-якої держави, особливо в умовах сучасних геополітичних викликів, як у випадку України. Основна мета стратегічного попередження полягає в ідентифікації загроз на ранніх етапах та підготовці відповідних заходів, щоб мінімізувати ризики і зберегти стабільність економіки та обороноздатності.

У контексті України цей процес включає кілька важливих аспектів:

1. Розвідка та інформаційні технології. Використання сучасних технологій збору інформації, аналізу даних та розвідки для виявлення потенційних загроз. Це включає кібервійну, зловживання інформацією та пропаганду, а також фізичні воєнні загрози.

2. Інтеграція оборонних і економічних ресурсів. Здатність економіки швидко адаптуватися до потреб оборони — це один з ключових факторів для

стратегічного попередження. Україна активно модернізує свої оборонні підприємства, щоб бути готовою до можливих сценаріїв розвитку подій.

3. Роль міжнародних партнерств. Співпраця з міжнародними союзниками, як-от НАТО та ЄС, уможлиблює інтегрувати українські зусилля в глобальну систему стратегічного попередження. Ця взаємодія також допомагає отримати доступ до передових технологій і методик прогнозування загроз.

4. Національна система протиповітряної оборони та кібербезпеки. Захист критичної інфраструктури, особливо енергетичної та військової, від зовнішніх атак залишається ключовим завданням. Кібербезпека набуває все більшої актуальності через зростання кібератак.

5. Прогнозування економічних наслідків. Частиною стратегічного попередження є також економічний аналіз можливих воєнних конфліктів. Це дає змогу краще підготуватися до можливих втрат та стабілізувати економічну ситуацію в умовах війни.

Ці заходи допомагають Україні розвивати свій воєнно-економічний потенціал і зменшувати ймовірність того, що загрози можуть призвести до критичних ситуацій для країни.

Майбутнє безпекове середовище постійно ускладнюється, тому стратегічне попередження має бути динамічним, багатофакторним і інтегрованим з міжнародними системами. Для України це особливо актуально внаслідок геополітичного положення та наявних викликів, що потребує прогнозування не лише військових, а й економічних, технологічних та інформаційних загроз.

Наразі ефективність інноваційної системи України не задовольняє потреби забезпечення стійкого розвитку країни, гарантії безпеки, та підняття рівня життя до європейських стандартів у найближчій перспективі через економічне зростання. Основними перепонами на шляху інтеграції інноваційно-інвестиційних механізмів у всіх галузях економіки і оборонного сектору є відсутність адекватного фінансування з боку держави, низька мотивація бізнесу до впровадження інновацій, обмеженість інноваційної інфраструктури, її роз'єднаність, що ускладнює впровадження інноваційних продуктів у виробництво, слабка інтеграція України з економічно розвинутими країнами, що перешкоджає ефективній участі в глобальних інноваційних ланцюгах. В більшості випадків інновації зводяться лише до удосконалення існуючих розробок, при цьому частка інноваційних продуктів у загальному обсязі продукції становить лише 4–5% протягом останніх десяти років.

Враховуючи відсутність в Україні достатньої промислової бази, яка була б необхідною для конкурування на глобальному рівні, підвищення

конкурентоспроможності національної економіки можливе через структурну перебудову економіки та пріоритетне інвестування в НДДКР у сфері високотехнологічних, енергоефективних та інших передових технологій. В цьому контексті механізми інтеграції інноваційного розвитку мають адаптуватися з огляду на технологічну зрілість різноманітних економічних секторів, зокрема:

- сектор передових технологій, що базується на місцевих винаходах, поки що обмежений, але з потенціалом забезпечити значну конкурентоспроможність в певних нішах світового ринку завдяки ефективній організації;

- сектор, що опирається на застосування вітчизняних та міжнародних ліцензій, є значно розширеним і уможливорює налагодити виробництво та експорт конкурентоспроможних на світовому ринку товарів;

- сектор, який використовує переваги міжнародного поділу праці, де поступово пом'якшуються обмеження на експорт передових технологій. Цей сектор пропонує широкі можливості для інтеграції та співробітництва в інноваційних процесах.

Варто виділити такі ключові напрями, що сприятимуть зростанню інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності української економіки на міжнародних ринках:

- 1) Галузі з високим ступенем інноваційності, такі як машинобудування, космічна індустрія, оборонно-промисловий комплекс. Розвиток цих секторів ефективно за допомогою кластерного підходу. Концентрація інтелектуальних, промислових та науково-технічних ресурсів сприяє відповідному зосередженню фінансових ресурсів учасників кластеру. Це дозволяє збільшити економічну вигоду за рахунок економії на витратах, нижчих цінах, підвищенні фінансування інвестиційних проєктів, тим самим зміцнюючи інноваційно-інвестиційний потенціал;

- 2) Агропромисловий сектор, значущість якого у ВВП країни зростає. Попри перевагу сировинної продукції в аграрному секторі, збільшення інвестиційного та інноваційного потенціалу має відбуватися як за рахунок внутрішнього фінансування, так і через різноманітні кредитні програми;

- 3) ІТ-сфера, інвестиції у підготовку фахівців у цій галузі. Україна входить до п'ятірки світових лідерів за кількістю і якістю ІТ-спеціалістів. Переваги цієї сфери, включаючи швидкість реалізації проєктів і високу ліквідність активів, сприяють модернізації інших секторів економіки;

- 4) Авіаційна та автомобільна промисловість і виробництво продукції середнього та низького технологічного рівня. У сфері авіабудування Україна має конкурентні переваги, інвестиції мають бути спрямовані на інноваційні проєкти.

Важливим для автомобілебудування є розвиток технологічної бази та виробничих потужностей, високий рівень кваліфікації робітників, сусідство з основними автомобілебудівними кластерами, що відкриває додаткові можливості для співпраці.

5. Оборонно-промисловий комплекс. Сьогодні український ОПК необхідний не лише для фізичного захисту нашої країни та забезпечення українського війська. Він цілком може стати однією з ключових точок зростання економіки як сектор з високою доданою вартістю. Врешті, активний розвиток ОПК і експортоорієнтованість цього сектору - шлях до того, щоб позбутись репутації винятково сировинного придатку світу.

Першочерговими завданнями інноваційно-інвестиційної політики України стають розвиток конкурентоспроможних на світовому ринку підприємств, запровадження передових технологій, модернізація економіки, створення потужних корпорацій з високим інноваційним потенціалом та налагодження співпраці між великими та малими інноваційними підприємствами.

Позитивні зміни у структурній та інноваційній модернізації досяжні за умови інтеграції в економічну політику і регулятивні ініціативи адаптації до глобальних технологічних змін, безперервного аналізу глобалізаційних трендів і адекватного реагування на інноваційні зміни у світовій економіці, а також подальшого вивчення міжнародного капітального руху.

Безперечно головне завдання для України полягає у створенні інтеграційних механізмів інноваційно-інвестиційного розвитку, які заохочуватимуть розробку і впровадження нововведень та забезпечуватимуть формування початкового попиту на інновації при одночасному зростанні віддачі від інвестицій, зроблених вітчизняним й іноземним капіталом. Механізми інноваційної інтеграції мають спиратися передусім на розвиток національної інноваційної системи. Відсутність в Україні ефективних механізмів інноваційно-інвестиційного розвитку деформує рівноправність і взаємну вигоду участі в інтеграційних процесах в інноваційно-інвестиційній сфері. Незначна ємність внутрішнього ринку інновацій та інвестицій може бути подолана безперервним зростанням на ньому платоспроможного попиту, розвитком конкуренції інноваційної продукції.

Інноваційно-інвестиційні механізми кластерної організації економіки забезпечують високий рівень та якість життя населення, сприяють її модернізації. Необхідність використання кластерів та індустріальних технопарків полягає у тому, що інноваційно-інвестиційні процеси потребують значного матеріального і фінансового забезпечення, що переважно правило відсутні у окремо взятої компанії. Саме для України, особливо в умовах

всезростаючої глобалізації та конкуренції, питання якнайшвидшого впровадження та особливо стимуляції ефективного розвитку об'єднань кластерів стають особливо актуальними. Вони мають, безперечно, практичну і наукову перспективу, особливо в умовах трансформаційних модернізацій, котрі спостерігаються в міжнародній економіці. В ній перші позиції дістаються володінню якісно новими типами ресурсів, до яких нині належить інформація, інновації та інтелект.

Модернізація фінансування інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку України є незворотним процесом, який передбачає вирішення проблеми модернізації формування і розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу за умов забезпечення розширеного відтворення економіки завдяки мотивації і стимулювання нагромадження капіталу. Передумовою проведення модернізації є підвищення ролі інвестиційної політики, розвиток інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку. Складовими сучасної інвестиційної політики в умовах глобалізації є визначення пріоритетів інвестиційного розвитку національної економіки, створення умов для збереження, розвитку й використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу, розвитку фінансової підтримки міжнародної інноваційно-інвестиційної взаємодії.

Механізм фінансування інвестиційного потенціалу має значний позитивний вплив на активізацію інноваційного розвитку як чинника формування воєнно-економічного потенціалу. Водночас він потребує подальшої узгодженості інвестиційної податкової та бюджетної політики сприяння інноваціям у частині особливого оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. Надання останній необхідної динаміки уможливить прискорити нарощування воєнно-економічного потенціалу, підвищити ефективність його використання.

Майбутнє безпекове середовище значною мірою залежить від здатності держав і міжнародних інститутів адекватно реагувати на виклики, які постійно еволюціонують. Стратегічне попередження грає тут вирішальну роль, оскільки воно спрямоване на прогнозування загроз та адаптацію воєнно-економічного потенціалу до нових умов. Майбутнє безпекове середовище постійно ускладнюється, тому стратегічне попередження має бути динамічним, багатфакторним і інтегрованим з міжнародними системами. Для України це особливо актуально через геополітичне положення та поточні виклики, що вимагає прогнозування не лише військових, а й економічних, технологічних та інформаційних загроз.

Список використаних джерел

1. Інноваційна політика: Європейський досвід та рекомендації для України. Т. 1. Проєкт ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». Київ: Фенікс, 2014.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. URL: <http://investrade.eu/investments/article/information/10-investment/16-ukraine-in-global-ranking.html>
3. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року: проєкт. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/wp-content/sir.pdf>.
4. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3-х т. [Т.2]: Інноваційно-технологічний розвиток економіки / За ред. В.М. Геєця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. Київ: Фенікс, 2007.
5. Федірко О.А. Інструментарій фінансування інноваційного розвитку в ЄС. Ринок цінних паперів України. 2016. № 5–6. С. 29–36.

Олег Машков, доктор технічних наук, професор, професор кафедри екологічної безпеки Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління
Oleg Mashkov, Professor of the Department of Environmental Safety of the State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-9227-4647>

Катерина Мухіна, кандидат технічних наук, старший викладач кафедри екології та технології рослинних полімерів Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Kateryna Mukhina, Senior Lecturer, Department of Ecology and Technology of Plant Polymers, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-0867-8505>

Володимир Присяжний, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, начальник Національного центру управління та випробувань космічних засобів Державного космічного агентства України

Volodymyr Prysyzhny, Candidate of Technical Sciences, Senior Researcher, Head of the National Center for Space Facilities Management and Testing of the State Space Agency of Ukraine

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-7825-9037>

Тамара Оводенко, аспірант кафедри екологічного аудиту Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління

Tamara Ovodenko, postgraduate student of the Department of Environmental Auditing of the State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0004-9389-9357>

**СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
MODERN MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD
OF ENSURING ENVIRONMENTAL SAFETY**

Modern mechanisms of public administration in the field of ensuring environmental security are considered. It is proposed to apply a systemic approach to solving problems of global, planetary significance as a systemic environmental crisis. The systemic approach involves the formalization of environmental threats and risks and the adoption of managerial environmental decisions (informational, organizational, operational). The strategic goal of the national environmental policy is to stabilize and improve the state of the natural environment of Ukraine by gradually achieving its goals, guaranteeing an environmentally safe natural environment for the life and health of the population and implementing an environmentally balanced system of nature management. Environmental

security as a component of the national security of the State is based on the application of the latest and most promising scientific developments. Ensuring environmental security involves the application of a systemic approach to environmental monitoring and the adoption of managerial environmental decisions.

Keywords: environmental management solutions, environmental safety, environmental threats and risks, public management mechanisms, systemic approach.

Прогнозування глобальних проблем може бути здійснено на основі розробки та дослідження комп'ютерних сценаріїв світового розвитку. Згідно з цими сценаріями, у другій половині XXI століття може мати місце екологічний та соціальний колапс, який буде мати системний характер та приведе до катастрофи. У ситуації, яка складається, любі серйозні дії конкретних людей, які спрямовані на руйнування навколишнього середовища, можуть викликати катастрофічні екологічні наслідки [1, с. 26].

Проблеми глобального, загально-планетарного значення розглядаються як системний екологічна криза за наступними факторами: забруднення атмосфери; парниковий ефект, загроза озоновому шару; кислотні дощі; забруднення океанів; радіаційне забруднення; зникнення видів рослинного і тваринного світу; скорочення природних середовищ існування; дисбаланс речовин навколишнього середовища; криза міст; дефіцит прісної води; зростання населення; соціальна напруга; проблеми с продовольством; енергетичні проблеми; зменшення природних ресурсів та ін. [2, с. 35].

При формуванні механізмів публічного управління екологічну безпеку пропонується розглядати як системну складову національної безпеки, що передбачає проведення системного аналізу та синтезу управлінських рішень.

Екологічна безпека — складова національної безпеки, процес управління системою національної безпеки, за якого державними і недержавними інституціями забезпечується екологічна рівновага і гарантується захист середовища проживання населення країни і біосфери в цілому, атмосфери, гідросфери, літосфери і космосфери, видового складу тваринного і рослинного світу, природних ресурсів, збереження здоров'я і життєдіяльності людей і виключаються віддалені наслідки цього впливу для теперішнього і майбутніх поколінь [3, с. 160].

Екологічна безпека може бути розглянута в глобальних, регіональних, локальних і умовно точкових межах, у тому числі в межах держав і будь-яких їхніх підрозділів. Фактично вона характеризує геосистеми (екосистеми) різного ієрархічного рангу — від біогеоценозів (агро-, урбоценозів) до біосфери загалом.

До факторів загроз екологічної безпеки України слід визначити наступні: забруднення атмосферного повітря; зміна клімату; нераціональне використання

водних ресурсів; загрози збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі; нераціональне використання земельних ресурсів та деградація ґрунтів, нераціональне використання надр; нераціональне поводження з відходами; радіаційна небезпека; небезпечний вплив діяльності промисловості, сільського господарства, енергетики, транспорту на довкілля; незбалансоване виробництво та споживання [4, с. 25].

Всі ці фактори вимагають застосування ефективних механізмів державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки Держави [5, с. 74].

Стан атмосферного повітря - один з найважливіших показників якості життя населення країни, який безпосередньо впливає на здоров'я людини. Актуальним залишається підвищення ефективності державного управління та регулювання за цим напрямком, залучення механізмів щодо удосконалення технологічних процесів, впровадження інноваційних технологій [6, с. 65].

Основними забруднювачами атмосферного повітря залишаються підприємства чорної металургії, теплової енергетики, вугільної, нафтогазовидобувної, цементної промисловості, викиди забруднюючих речовин яких складають майже 90 відсотків від загального обсягу викидів в атмосферне повітря в Україні.

Кліматичні зміни в Україні не випадають із загальноєвропейського та світового контексту. Це стосується як короткострокових, так і середньо - та довгострокових показників. Поруч з цим, глобальне потепління в нашій країні має певні особливості, які вимагають звертати на нього підвищену увагу. Зокрема, дослідження фахівців NASA, котрі проводились протягом останнього десятиліття, показали, що на сході України вже не відновлюються природним шляхом і тому активно вичерпуються запаси підземних вод. Протягом найближчих десятиліть це може створити серйозні проблеми в забезпеченні регіону питною водою. З цієї причини водопостачання в Україні потребує перспективного планування та державного регулювання. Зміна клімату України відбувається синхронно зі змінами глобального клімату, але з власними специфічними особливостями. Такою особливістю, що проявляється у всі пори року, є різкі перепади добових температур повітря у межах 10 - 15 °С протягом доби. Різкі зміни погоди супроводжуються всіма видами небезпечних і стихійних метеорологічних явищ. Їх кількість та інтенсивність також суттєво зросла. Крім цього, в останні десятиліття відмічені певні зміни у глобальній атмосферній циркуляції. Мінливість клімату за останні сто років дуже збільшилася, кліматичні аномалії стали потужнішими: посухи триваліші, смерчі – більш руйнівні, опади – рясніші й не розподілені у часі (за один

день може випасти, майже, тижнева норма).

На сьогодні відбувається прискорення аридизації — зменшення вологості територій, наростання сухості в екосистемах України — в нас уже змінюються кліматичні пояси та збільшується кількість тропічних антициклонів, що може призвести до масового опустелювання. Саме з таких псевдотропіків утворилися колись пустелі Середньої Азії й Африки. Наслідки потепління клімату можуть впливати і на умови проживання, і здоров'я населення в певних регіонах України, що є найбільш вразливим. Цей вплив може позначатися на зміні гігієнічної та епідеміологічної ситуації, наслідках, що пов'язані з підйомом ґрунтових вод, можливості техногенних катастроф та збільшенні повторюваності небезпечних природних і стихійних метеорологічних явищ. Найбільш вразливими в Україні є такі галузі, як сільське та лісове господарства, використання водних ресурсів, а також території, які зазнають підтоплення при підйомі рівня моря.

Подвоєння вмісту діоксиду вуглецю в атмосфері викличе:

- зростання загрози катастрофічних повеней у Карпатах, перетворення степів південного регіону на пустелі, затоплення прибережних частин та гостру нестачу питної води в центральних та східних регіонах України;
- підвищення середньої температури в усі сезони року. За одними сценаріями – найістотніших взимку, за іншими — навесні;
- збільшення кількості атмосферних опадів на 20%;
- підвищення рівня Чорного і Азовського морів, активізацію явищ підтоплення територій, абразії берегів, морів і водосховищ;
- переміщення у помірні і північні зони субтропічних циклонів, які сприятимуть опустелюванню півдня України;
- незворотну деградацію степів Причорномор'я, Приазов'я та степової частини Криму;
- зниження продуктивності лісу на всій території України, зокрема внаслідок поширення епіфітотій та шкідників.

Негативний вплив на економіку та безпеку держави також буде мати масова міграція населення з країн південно-східних регіонів, де буде спостерігатися значене погіршення умов проживання внаслідок стрімкої зміни природно-кліматичних умов, а також загроза поширення інфекційних захворювань, непритаманних Україні (малярія, лихоманка Денге тощо). За таких прогнозів необхідно невідкладно розпочати розробку та реалізацію програми заходів з адаптації найбільш вразливих секторів економіки до наслідків зміни клімату. Подальші кліматичні зміни будуть сприяти загостренню економічної, соціальної та екологічної ситуації в Україні. Можуть виникнути наступні проблеми:

- через збільшення кількості атмосферних опадів на 20% збільшиться

чисельність та масштабність повеней, зсувів ґрунту, затоплення прибережних частин водойм;

- через надмірну вологість повітря зросте кількість гострих респіраторних та інфекційних захворювань, що раніше були не притаманні нашому регіону;

- зросте кількість захворювань, пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря та продуктів харчування;

- в людей з слабким серцем та судинами буде спостерігатися погіршення стану через різкі перепади температурного режиму та атмосферного тиску;

- через кліматичні аномалії (посухи, повені, заморозки) знизиться продуктивність агропромислового комплексу, що призведе до зростання продовольчих цін;

- лісове господарство зазнає втрат (у тому числі, через пожежі), а як наслідок, і всі суміжні галузі, що пов'язані з деревообробкою та лісозаготівлею;

- постраждає туристичний бізнес, зокрема гірськолижні курорти Карпат в «безсніжні» зими та бази відпочинку поблизу водойм в «холодні» літні місяці;

- постраждає будівельний та транспортний бізнес, якщо не пристосується до змінних умов;

- страховий бізнес зменшить обсяги прибутків через непередбачені страхові випадки.

Основну загрозу біорізноманіттю становлять діяльність людини та знищення природного середовища існування флори і фауни. Йдеться про мільярди тон відходів, які накопуються чи затоплюються, розсіюються в довкіллі і забруднюють його, захоронення хімічних боєприпасів та ядерних відходів, в надрах чи на дні рік, озер, морів, про шуми, електромагнітні випромінювання, вібрації, світлове забруднення, просторову експансію тощо. Ці негативні тенденції створюють серйозні загрози для біо- і екосистем, а також для життя і здоров'я людини.

Україна перебуває на етапі створення системі біобезпеки в державі, головною метою якої є забезпечення безпечного використання генетично-модифікованих організмів та запобігання несанкціонованого і неконтрольованого його розповсюдження на території нашої країни.

Законом від 12.09.2002 р. Україна приєдналась до Картахенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття. 31.05.2007 р. Верховною Радою України прийнятий Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів». Природна рослинність України досить багата і налічує близько 27000 видів. Природний рослинний покрив зберігся лише на третині території України. Господарська діяльність людини призвела до значного забруднення довкілля шкідливими для всього живого речовинами, часткового, а в

деяких місцях – повного знищення лісів, степів, водойм, заплавлених лук, окремі популяції тварин втратили свої оселища.

Основні причини зниження агрономічних властивостей ґрунту – це водна та вітрова ерозія, багаторазовий обробіток потужними і важкими тракторами і комбайнами. Довготривала нераціональна експлуатація земельних ресурсів, незавершеність формування екологічно безпечного землекористування та сучасне неекологічно збалансоване ведення землеробства поставило під загрозу стан ґрунтів України. Величезна частка землі в інтенсивному обробітку з високим відсотком посівів просапних культур, укрупнення господарств та полів призвели до розвитку небувалих і щороку прогресуючих процесів ерозії найбагатших чорноземних ґрунтів. Приблизно третина орних земель країни підпадає під загрозу водної й вітрової ерозії. Процеси ерозії прискорює погана практика управління земельними ресурсами, зокрема, вирощування культур на крутих схилах, надмірна вирубка лісів, чагарників і кущів та надмірне випасання худоби.

Проблема утворення відходів набула в наш час глобального характеру і стала невідкладним питанням державної політики для міжнародної спільноти загалом. Зростаюча кількість відходів і підвищення пов'язаної з ними небезпеки справляє значний вплив на глобальну екологію і місцеве навколишнє середовище, на стан природних ресурсів, здоров'я населення, на місцеву економіку і умови життя, приходячи у все більшу суперечність з цілями сталого розвитку.

Відходи відзначаються різноманітним складом і є комплексними сумішами речовин, які містять значні кількості антропогенних забруднень хімічного та біологічного походження, що становить потенційну небезпеку для здоров'я населення. Продовжують виникати несанкціоновані звалища, не вирішуються проблеми поводження з небезпечними відходами. Впродовж тривалого часу в країні не вирішуються питання утилізації і переробки небезпечних відходів, значна частина яких зберігається на території підприємств. Не вирішується також питання будівництва комплексів з їх утилізації та знешкодження та нових сучасних полігонів для захоронення. Місця складування токсичних відходів на підприємствах часто не відповідають екологічним вимогам, що сприяє їх потраплянню на стихійні звалища та інші непристосовані для цього місця. Основними проблемами у сфері поводження з відходами є, зокрема, негативний вплив накопичених відходів на здоров'я людей і довкілля, недосконалість економічних і правових механізмів управління у цій сфері, відсутність ефективного контролю за потоками відходів.

Враховуючи європейський досвід правового регулювання поводження з відходами та відповідні національні напрацювання з метою наближення законодавства до найважливіших завдань у цій галузі поряд із приведенням у

відповідність термінологічної бази, впровадження ієрархії пріоритетів у сфері поводження з відходами, класифікації полігонів тощо до першочергових на даному етапі слід віднести:

1. Розроблення національної доктрини поводження з відходами, в якій мають бути визначені напрями, пріоритети та цільові орієнтири у сфері поводження з відходами.

2. Адаптація національного законодавства до вимог права ЄС, що передбачає розвиток законодавчого забезпечення як шляхом внесення змін і доповнень у діючі акти, так і розробку нових спеціальних законопроектів, які регулюють діяльність, пов'язану із тарою й упакуванням, відходами гірничовидобувної промисловості.

3. Завершення розроблення й прийняття технічних регламентів про відходами електричного й електронного обладнання, про промислові викиди (стосовно спалювання відходів), поводження з відходами стічних вод, щодо приймання утворюваних на суднах відходів і залишків вантажу портовими спорудами та ін.

4. Розроблення й впровадження нормативно-правового акту про захоронення відходів на полігонах.

5. Розроблення й прийняття Національної стратегії зменшення захоронення відходів, що біологічно розкладаються.

6. Розроблення й впровадження Національного переліку відходів, гармонізованого з європейським Переліком відходів та налагодження моніторингу за потоками відходів на базі відповідного інформаційного забезпечення.

На теперішній час у промисловому комплексі України функціонує понад 1000 об'єктів, на яких зберігаються або використовуються у виробництві небезпечні хімічні речовини у кількості понад 200 тис. тонн (хлор, аміак, кислоти, луи та інші небезпечні хімічні речовини).

Серед цих об'єктів найбільш небезпечними є об'єкти з виробництва вибухових речовин та утилізації непридатних боєприпасів; підприємства хімічної та нафтопереробної промисловості; об'єкти, що використовують хлор та аміак (холодильні установки, установки з очищення води тощо), склади пестицидів та агрохімікатів, аміакопроводи.

Усього в зонах можливого хімічного зараження потенційно небезпечних об'єктів мешкає значна частина населення України. Найбільша кількість хімічно небезпечних об'єктів зосереджена в Донецькій, Дніпропетровській, Луганській та Харківській областях.

До найбільш поширених небезпечних хімічних речовин, наявних на підприємствах хімічної промисловості належать аміак, хлор, діоксид азоту, акрилонітрил, сірковий ангідрид, азотна кислота, сірчана кислота, метанол, бензол,

карбамідоаміачні суміші, гідроксид натрію, формальдегід.

Аналіз стану екологічної безпеки в Україні дав можливість сформулювати основні напрями підвищення рівня екологічної та радіаційної безпеки у сфері охорони навколишнього природного середовища:

економічне стимулювання впровадження екологічно безпечних інноваційних, ресурсозберігаючих та природоохоронних технологій, включаючи технології переробки, утилізації та знищення відходів;

реабілітація радіоактивно забруднених територій і рекультивація територій з відвалами вуглевидобутку і мінеральної сировини, з підвищеними рівнями радіоактивності;

запобігання поширенню небезпечних природно-техногенних явищ – ерозії ґрунтів, їх засолення, підтоплення території та ін.;

обмеження обсягів утворення відходів, розширення сфери, пов'язаної з їх утилізацією, знешкодженням та екологічно безпечним видаленням і послідовним зменшенням їх накопичень;

проведення комплексу заходів із запобігання виникнення надзвичайних екологічних ситуацій, пов'язаних з повеннями, підтопленням території, пожежами в екосистемах;

розроблення та реалізація комплексу заходів щодо підвищення рівня безпеки виробництва, підготовки кадрового ресурсу, покращення технологій та технологічних регламентів;

підвищення рівня радіаційної безпеки (особливо для Київської, Житомирської, Рівненської та Чернігівської областей);

зниження обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферу;

запобігання промислового та побутового забруднення водойм;

нарощення людських, фінансових, матеріально-технічних ресурсів, здатних мінімізувати негативні наслідки їх проявів з метою запобігання проявам надзвичайних ситуацій природного характеру (в першу чергу, у Львівській та Херсонській областях);

залучення додаткових джерел фінансування з метою ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру в зоні АТО;

повне переоснащення житлово-комунального господарства та переведення його на ринкову основу функціонування;

формування та розвиток екологічної мережі європейського зразка і збільшення заповідних природних територій.

Чорна металургія, разом з енергетичною, хімічною та гірничодобувною галузями є основними забруднювачами навколишнього природного середовища. Застарілі технології, зношене устаткування, низький рівень використання

ресурсозберігаючих і природоохоронних технологій сприяє постійному збільшенню екологічного навантаження на навколишнє середовище.

Сільськогосподарське виробництво є одночасно і одним із основних дестабілізуючих факторів природного середовища, через інтенсивне використання основних засобів виробництва – ґрунту та водних ресурсів.

Деградація ґрунту здійснюється внаслідок інтенсифікації землеробства та збільшення техногенного навантаження на земельні ресурси. Застосування засобів хімізації, перезволоження, заболочення, подвійне засолення, підкислення, дефляція, водна ерозія й осолонцювання призводять до погіршення якості земель, спричинюють збільшення крутизни схилів, посилюють їх нестійкість, викликають замулення. Крім того має місце забруднення водних, земельних ресурсів, атмосфери внаслідок використання продукції сільського господарства (споживачі: харчова промисловість). Слід враховувати, що екологічні спостереження проводяться за дискретною мережею тільки в окремих пунктах, які не можуть забезпечити адекватності інформації для більших площ на різних адміністративно-територіальних рівнях. Ситуація ускладнюється також тим, що у зв'язку зі значним збільшенням кількості земле власників і переходом на фермерські методи ведення сільгоспвиробництва стали практично недоступними дані про стан ґрунтів і площі посівів окремих культур. Все це ускладнює моніторинг агроресурсів традиційними наземними способами і викликає необхідність застосування новітніх методів, у т.ч. дистанційних спостережень з космосу. Інтенсифікація сільського господарства викликала цілу низку небажаних наслідків. Головні з них: деградація ґрунтів; забруднення водних ресурсів та довкілля залишковою кількістю мінеральних добрив та пестицидів; несприятливі зміни гідрологічного режиму та пов'язані з ними процеси осушення та заболочення.

Серйозним забруднювачем довкілля є тварини. При їх утриманні утворюється велика кількість відходів. Гній та стічні води забруднюють ґрунт і водойми, а аміак та сірководень надходять до атмосфери. Кожна голова худоби дає на рік до 60 м³ екскрементів та рідких стоків. Об'єм рідких стоків залежить від способу змиву підлог тваринницьких приміщень. Тваринницькі комплекси призводять до забруднення атмосфери пилом, що утворюється, головним чином, при підготовці та транспортуванні кормів, аміаком, сірководнем та іншими газами. Це робить тваринництво одним з найбільш екологічно небезпечних виробництв.

Потужним деградуєчим фактором є викликане діяльністю обезліснення територій, яке є наслідком не лише вирубки лісу під орні землі. До знищення лісів ведуть ерозія, меліорація, хімізація, випас, забруднення та рекреація.

Забруднення відбувається також за рахунок втрат паливно-мастильних матеріалів від несправної техніки, а також від викиду в атмосферу різних газів при

роботі дизельних та бензинових двигунів.

Споживання навіть такої продукції, в якій рівень радіонуклідів не перевищує встановлені нормативи, а перебуває в межах ДР-06 або наближається до них, обумовлює збільшення річної дози опромінення організму людини.

Загальна ситуація посилюється й тим, що на сьогодні в Україні сільськогосподарське виробництво ведеться з грубим порушенням законів землеробства. Найперше, не повертається в ґрунт та кількість елементів живлення, що виноситься урожаєм, повністю призупинена хімічна меліорація ґрунту, перервався ланцюг кругообігу органічної речовини за відсутністю підстилкового гною. Недостатньо уваги приділено загортанню в ґрунт побічної продукції (соломи, сидератів). Стан використання та охорони ґрунтових ресурсів характеризується як незадовільний і має тенденцію до погіршення. При цьому, залежно від ступеня деградованості, зниження рівня родючості становить від 10–20 % до 60–70 %.

Небезпечні залишки пестицидів. В Україні наразі існує небезпека нагромадження непридатних до застосування пестицидів, що заборонені до використання та непридатні до застосування пестициди. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я у світі щорічно реєструється понад 1,5 млн. випадків отруєнь людей пестицидами. Найбільший ступінь впливу цих речовин є на найбільш уразливі версти населення – частину сільського і міського населення з не великими доходами, жінок, дітей. Хоча в групу ризику може потрапити кожен, незалежно від займаного положення в суспільстві й умов життя.

Нажаль, відмовитися від застосування пестицидів практично неможливо. Тому потрібно поліпшувати технології використання препаратів, застосовувати їх в оптимальних дозах, здійснювати постійний контроль за якістю продукції. Застосування агрохімікатів повинно бути поставлене в дуже жорсткі рамки, обмежені, з одного боку, максимально допустимими дозами їх внесення, а з другого – мінімальною кількістю препарату, нижче якого шкідливі організми встигають адаптуватись до токсикантів. Перш за все, занижені дози пестицидів дають можливість шкідникам пристосуватись до їхньої дії і виробити імунітет.

Автомобільний та авіаційний транспорт є одним з основних забруднювачів атмосферного повітря.

Вирішення проблеми екологізація економіки сприятиме розв'язанню внутрішніх проблем суспільства: формуватиме позитивний імідж держави; сприятиме забезпеченню збалансованого розвитку народногосподарського комплексу; служитиме гуманістичній цілі – створення сприятливого середовища життєдіяльності для майбутніх поколінь. Узагальнюючи оцінку стану проблем розвитку «зеленої економіки» як фактору структурної перебудови та екологізації економіки, акцентуємо увагу на таких висновках: Україна повинна розробити єдину

стратегію переходу до «зеленого» економічного зростання (доктрину) як основний документ, який визначить: основні принципи державної політики, стратегічні цілі та завдання розвитку економіки в напрямку збереження та ефективного використання ресурсів, зменшення деструктивного виробничого та антропогенного впливу на навколишнє середовище та збільшення обсягів фінансування наукових досліджень та екологічно-орієнтованих («зелених») технологій.

Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки передбачає застосування наступних організаційно-правових засад та механізмів:

1. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки.
2. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства.
3. Виконання державних цільових екологічних програм.
4. Моніторинг навколишнього природного середовища.
5. Державна екологічна та геологічна експертиза.
6. Впровадження економічних засад природокористування та удосконалення економічних механізмів природоохоронної діяльності (фінансування природоохоронної галузі, технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування).
7. Ефективна дозвільна діяльність у сфері природокористування.
8. Екологічний аудит.
9. Проведення перспективних наукових досліджень у галузі охорони довкілля, оцінки та прогнозування екологічних ризиків.
10. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля (громадські екологічні організації, громадські ради).
11. Удосконалення та розвиток екологічної освіти та інформування.
12. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля (Європейська та євроатлантична інтеграція, залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги у сфері охорони довкілля, двостороннє та багатостороннє співробітництво).

Стратегічною метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом поетапного досягнення її цілей, гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування. Екологічна безпека як складова національної безпеки Держави ґрунтується на застосуванні новітніх та перспективних наукових розробок. Забезпечення екологічної безпеки передбачає

застосування системного підходу до екологічного моніторингу та прийняття управлінських екологічних рішень (інформаційних, організаційних, оперативних).

Список використаних джерел

1. Бондар О.І., Машков О.А., Абідов С.Т. Системний аналіз небезпеки у зоні проведення антитерористичної операції на сході України: біосферні конфлікти та транскордонне забруднення. *Екологічні науки: науково-практичний журнал*. 2015. № 9. С. 5-26.
2. Бондар О.І., Машков О.А., Міхеєв В.С. Системний підхід щодо створення системи підтримки екологічних рішень для забезпечення екологічної безпеки держави. *Екологічні науки: науково-практичний журнал*. 2020. № 3(30). С. 30-38.
3. Іванюта С.П. Екологічна безпека регіонів України. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 3 (28). С. 157-164.
4. Машков О.А., Мамчур Ю.В., Жукаускас С.В. Загрози у сфері екологічної безпеки та їх вплив на стан національної безпеки. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2018. № 2 (18). С. 8-28.
5. Машков О.А., Міхеєв В.С., Жукаускас С.В. Створення системи підтримки інформаційних екологічних рішень як системне забезпечення екологічної безпеки держави. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2020. № 1-2 (25-26). С. 58-76.
6. Попов М.О. Інтеграція геоінформаційних, космічних та Інтернет-технологій – основа об'єктивної, оперативної та вірогідної інформації про Землю. *Геоінформатика*. 2004. № 4. С. 63-69.

Вікторія Іванова, доктор наук з державного управління, професор кафедри фінансово-економічної безпеки Національної академії Служби безпеки України; держслужбовець, Секретаріат Кабінету Міністрів України

Ivanova Viktoriia, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Department of Financial and Economic Security, National Academy of the Security Service of Ukraine; government official, Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine

ORCID: 0000-0003-4980-0765

**ПРОТИДІЯ ЗАГРОЗАМ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАСФОРМАЦІЙ
COUNTERING THREATS TO THE FOREIGN ECONOMIC SECURITY OF
UKRAINE IN THE CONDITIONS OF GLOBAL TRANSFORMATIONS**

The analysis of modern approaches to understanding the problems of ensuring Ukraine's foreign economic security in the conditions of global transformations and the Russian-Ukrainian war allows us to draw the following conclusions and proposals for countering threats in the aforementioned security area: 1) new model of the system of foreign economic security of Ukraine should be created taking into account modern trends in the development of world and regional models of economic security. The priority tasks of this model should be to ensure economic, financial, energy stability of the Ukrainian state. This, in turn, implies intensification of the creation of the Baltic-Black Sea Union, processes of digitalization of the economy and state management of economic security of Ukraine; 2) initiate a military-economic symbiosis of Ukraine with the member states of the anti-Putin coalition on a geo-economic basis in the interests of the production of the latest weapons by the domestic military-industrial complex.

Keywords: countering threats, foreign economic security, new model, Baltic-Black Sea Union, military-economic symbiosis.

Значна специфіка та складність процесів у сфері забезпечення міжнародної та національної безпеки, обмежені можливості або взагалі неможливість застосування традиційних підходів до формування ефективної політики та управління у цій сфері, відсутність ефективних технологій забезпечення національної безпеки у різних сферах життєдіяльності суспільства, що враховували б особливості трансформацій простору безпеки в умовах глобалізації, зумовлюють потребу в розробці нових наукових засад протидії загрозам національній безпеці України. Адже, для державно-управлінських кадрів сектору безпеки і оборони України, робота яких пов'язана з інформаційно-аналітичною, консультативно-дорадчою та організаційно-розпорядчою діяльністю у сфері забезпечення національної безпеки, необхідні глибоке розуміння процесів, що відбуваються в суспільстві, знання основ теорій глобальної та міжнародної безпеки,

теорій національної безпеки, публічного та державного управління, проблем глобалізації та науково-технічного прогресу, а також їхніх соціальних наслідків, уміння оперативно приймати управлінські рішення, у тому числі в умовах невизначеності та браку часу з урахуванням значної кількості досить часто суперечливих чинників. При цьому складність і неординарність завдань, що стоять перед управлінськими структурами України в цілому, та сектору безпеки та оборони, зокрема, постійно підвищують рівень вимог не тільки до таких якостей державного службовця, як професіоналізм, компетентність, ділова ефективність, а і його моральної позиції, почуття обов'язку та відповідальності за долю країни. Саме це зумовлює: 1) актуальність наукових досліджень проблем міжнародної та національної безпеки в умовах глобальних трансформацій; 2) постановку загальної проблеми розробки і невідкладного впровадження нової парадигми національної безпеки, яка б дала надійні методологічні орієнтири для організації ефективної протидії загрозам національній безпеці України загалом, та зовнішньоекономічній безпеці зокрема.

Дана обставина визначає зв'язок загальної проблеми з найбільш важливими науковими та практичними завданнями як безпосередньо у сфері створення і широкого впровадження інноваційних технологій протидії загрозам національній безпеці, так і опосередковано, через інноваційну підготовку фахівців-управлінців у сфері національної безпеки нової генерації, здатних розробляти та успішно використовувати дані технології.

Проведений аналіз сучасних підходів до розуміння проблем забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України в умовах глобальних трансформацій [1-3], чинників її забезпечення в умовах російсько-української війни [4; 5] дозволяє зробити наступні висновки та пропозиції щодо протидії загрозам згаданих безпеці:

1. XXI століття надало всій системі життя на планеті різко зростаючі технологічний, енергетичний та інформаційний потенціали, що спричинило глобальні трансформації у всіх сферах людського існування, і водночас багатократно знизило пороги самозбереження національної держави й безпеки сталого її розвитку, а також підвищило взаємозалежність окремих країн від зовнішнього світу на тлі процесів глобальних трансформацій у політичній, військовій, економічній, інформаційній та інших сферах міжнародних відносин. У цьому контексті особливого значення набуває проблема пошуку нових концептуальних підходів до забезпечення безпеки окремо взятої національної держави та закріплення їх правом.

2. До середини 80-х років XX століття під національною безпекою розуміли, головним чином, воєнну та політичну безпеку, що передбачало насамперед фізичне виживання національної держави, захист і збереження її суверенітету та територіальної цілісності, здатність адекватно реагувати на будь-які реальні та потенційні зовнішні загрози. Разом з тим, забезпечення національної безпеки, з одного

боку, тісно пов'язане з безпекою самої суспільно-політичної системи даної держави, а з іншого – при реалізації державою своїх цілей вона вступає у відносини з іншими державами, які або сприяють, або перешкоджають цьому. Тому природно, що концепції забезпечення національної безпеки, як правило, будувалися з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх загроз.

3. Протягом багатьох століть військова сила слугувала державі для реалізації національних інтересів. Відповідно, концептуальні підходи до забезпечення національної безпеки тривалий час мали суто зовнішню спрямованість, і в цьому розумінні головними їхніми складовими були: зовнішньополітична стратегія, дипломатична практика, військово-політична платформа і військово-силове забезпечення. На сучасному етапі значення військової сили змінилося. З появою ядерної зброї, сучасних балістичних ракет концепція силового забезпечення національної безпеки втратила сенс. До того ж, з розвитком науки і техніки та вдосконаленням озброєнь утримання збройних сил, здатних повноцінно забезпечити охоронний або конкурентний підходи стає все більш дорогим. Це потребує виснажливих витрат на озброєння, які нерідко здійснюються за рахунок соціальної та економічної сфер. Однак, навіть наявність надсучасного озброєння та надпотужної армії, жодній державі не забезпечить гарантований захист від нападу не менш сучасними засобами озброєнь та не збереже перевагу, яка б гарантовано захистила її від завдання значних збитків. В сучасних умовах військова могутність, як складова національної могутності, залежить не тільки від стану збройних сил чи спецслужб, але і від низки таких чинників, як економіка країни та її конкурентоспроможність, *добробут населення та його відношення до влади.*

4. В сучасних умовах спостерігається посилення тенденції трансформації насильства з фізичного у психологічне, інформаційне, економічне тощо, яке в подальшому еволюціонує у різних формах соціального насильства. Це зумовлює необхідність запровадження нових наукових підходів до нормування соціального насильства, до впорядкування середовища безпеки, до попередження та врегулювання міжнародних та соціальних конфліктів, до політико-правового конструювання систем безпеки, до конструювання технологій забезпечення безпеки. При цьому варто враховувати такі тенденції розвитку тріади «насильство – інститути – організації» як:

а) зростання кількості та зміна якісних характеристик суб'єктів політики на міжнародному, регіональному та національному рівнях, підсумковим результатом якого є зміна правил «гри» в глобалізованому світі;

б) перенесення конфліктної логіки взаємодії з військової сфери в економічну, екологічну, соціальну, політичну та духовну сфери суспільства, що змінило уявлення про війну, значно розширило змістовні виміри війни та спричинило зміну моделей протиборства. За таких умов, що склалися на зміну «гарячим» і «холодним» війнам

прийшли гібридні та геоекономічні війни;

в) посилення впливу глобалізації на системи міжнародної та національної безпеки шляхом транснаціоналізації загроз, глобалізації війни, поширення глобальних проблем, підсумковим результатом якого є стирання грані між національною і міжнародною безпекою;

г) посилення впливу глобалізації на систему державного управління загалом, та у сфері національної безпеки зокрема;

д) зменшення ролі силових засобів та поступове збільшення ролі несилових засобів в структурі геополітичного протиборства та забезпечення безпеки в наслідок чого «гібридна» війна стає розповсюдженим засобом вирішення міждержавних та міжкоаліційних суперечностей;

є) зміни у практиці підготовки та ведення «гарячих» війн – посилення ролі «асиметричних відповідей» на вражаючу військово-технологічну перевагу могутніх держав, зміна парадигми ведення бойових дій;

ж) імперська та ідеологічна форми міждержавних війн все більше трансформуються у терористичну та «гібридну» війни, що вимагає перегляду усталених підходів теорії та практики геополітичного протиборства;

з) зміна форми перемоги – якщо попередні світові «гарячі» війни закінчувались перемогою однієї коаліції над іншою, яка юридично оформлялась актами про беззаперечну капітуляцію, то внаслідок транснаціональних воєнних дій нині така форма перемоги стає неможливою.

Вищезазначене зумовлює необхідність запровадження нових наукових підходів до попередження міжнародних конфліктів, недопущення досягнення конфліктів воєнної фази. Такого роду ситуації є передумовою змін у структурі засобів забезпечення національної безпеки. Зі зменшенням ролі силових засобів поступово збільшується роль несилових. Несилові засоби забезпечення національної безпеки – це, власне кажучи, все, чим володіють держава й суспільство, за винятком військової сили, а також засоби міжнародно-правового характеру, які можна застосувати в протидії зовнішнім військовим загрозам.

5. В офіційному дискурсі забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України категорія «зовнішньоекономічної безпеки» трактується в суто етатичному розумінні захисту національних інтересів у зовнішньоекономічній сфері. Водночас, у науковому дискурсі намітилась тенденція трактування зовнішньоекономічної безпеки з врахуванням інститутів нової економіки і суспільства, а також сучасні форми їх взаємодії та розвитку в контексті забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України. Наразі категорія «зовнішньоекономічна безпека» характеризується тим, що вона: є складовою економічної безпеки держави, що також здійснює безпосередній вплив на забезпечення національної безпеки; визначається стійкістю національної

економічної системи до внутрішніх і зовнішніх чинників економічного розвитку; створює умови захисту національних економічних інтересів на міжнародній арені; відповідає за розвиток національного господарства у довгостроковій перспективі; характеризує поняття зовнішньоекономічної діяльності, як сукупність експорту, імпорту, зовнішньоторговельного балансу, міжнародної торгівлі, тощо. Відповідно, сутність сучасного процесу забезпечення зовнішньоекономічної безпеки має розкриватися не тільки через запобігання загрозам у згаданій сфері чи їх локалізацію та ліквідацію, а й через створення таких умов, які б стимулювали соціальний, культурний, економічний розвиток суспільства, формування неконфліктного середовища міжнародної економічної безпеки. Безпека будь-якої соціальної системи забезпечується зрештою не тільки через їх охорону або протидію загрозам, а насамперед через життєздатність даного суб'єкта, його конкурентні можливості у боротьбі за виживання і розвиток. У цьому контексті ми можемо сказати, що процес забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України має полягати саме в розвитку національної економіки та міжнародного співробітництва в економічній сфері.

Відповідно, нова модель системи зовнішньоекономічної безпеки України сьогодні повинна створюватися з урахуванням: світової та регіональних моделей економічної безпеки; віртуальної комунікації, транспортної оперативності, глобальної логістики, що скасовують просторові розмежування; виникнення та розмноження децентралізованих фінансових систем, які не підконтрольні державі; переструктуризації світового та регіональних енергетичних й фінансових ринків. Пріоритетними завданнями нової моделі системи національної економічної безпеки України повинно бути забезпечення енергетичної, фінансової та насамперед економічної стійкості Української держави.

7. В ході російсько-українській війні РФ методично застосовує технології боротьби з Українською державністю, що передбачає руйнування інтегральної могутності України, складовою якої є економічна могутність держави. Російська збройна агресія призвела до масштабної соціально-економічної кризи в Україні. Відповідно, досягнення сталого розвитку в нашій державі та його подальші перспективи у коротко- та довгостроковій перспективі опинилися під суттєвою загрозою. Аналіз показав, що вплив збройної агресії РФ на цілі сталого розвитку сучасного світу та України різноманітний, а фактори, що впливають на сталий розвиток на фоні збройної агресії, мають як фінансові, так і не фінансові характеристики. Нами виокремлено 4 ключові фактори, що перешкоджають досягненню цілей сталого розвитку на сучасному етапі державного будівництва в Україні: 1) звуження ліквідності у світі; 2) складний доступ до кредитного фінансування; 3) необхідність термінових грошово-кредитних заходів; 4) необхідність зростання продуктивності праці та зростання виробничих потужностей.

За таких умов, що склалися постає нагальна необхідність вжиття невідкладних заходів щодо забезпечення економічної безпеки України на період дії правового режиму воєнного стану.

8. На виконання Указу Президента України «Про невідкладні заходи із забезпечення економічної безпеки на період дії правового режиму воєнного стану» від 26 січня 2024 року № 30/2024 [6] надаємо пропозиції щодо протидії загрозам зовнішньоекономічній безпеці України в умовах російсько-української війни, а саме: активізувати створення Балто-Чорноморського союзу, що матиме позитивний вплив на позиціонування нашої країни у світі, чітке визначення її стратегічних інтересів та пріоритетів у взаємодії з найближчими сусідами, забезпечення національної безпеки та зовнішньоекономічної у тому числі; ініціювати військово-економічний симбіоз України з державами-членами антипутінівської коаліції на гео економічній основі, що передбачатиме військово-технічне співробітництво у сфері виробництва новітньої зброї вітчизняним військово-промисловим комплексом з використанням інвестицій вказаних держав; активізувати процеси цифровізації економіки та державного управління економічною безпекою в інтересах гарантування фінансово-економічної та енергетичної стійкості України.

Список використаних джерел

1. Гапєєва О. М. Міжнародна економічна безпека країн в умовах сталого розвитку: авт. дис. док. екон. наук: спец. 08.00.02 / ДНУ ім. В. Стуса. Вінниця, 2021. 40 с.
2. Економічна безпека України в умовах глобальних викликів: монографія / авт. кол.: А.А. Мазаракі, О.П. Корольчук, Т.М. Мельник та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. К.: КНТЕУ, 2010. 718 с.
3. Забезпечення національної безпеки України в умовах входження України до Європейського та Євроатлантичного просторів: монографія / В. І. Абрамов, С. О. Борисевич, А. В. Дацюк, Р. Р. Марутян та ін.; за заг. ред. Ю.В. Мельника, Л. М. Шипілової. Київ: НАДУ, 2019. 110 с.
4. Іванова В. М. Роль Балто-Чорноморського союзу у системі забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2021. № 5. С. 21-25. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.5.2>
5. Іванова В.М. Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України в системі публічного управління : монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2024. 336 с.
6. Указ Президента України «Про невідкладні заходи із забезпечення економічної безпеки на період дії правового режиму воєнного стану» від 26.01.2024 р. №30/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-24#Text>

Вікторія Гура, кандидат економічних наук, доцент, докторант, доцент кафедри євроінтеграційної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktoriya Gura, PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral student, Associate Professor of the Department of European integration Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-4870-4037>

ВАЖЛИВІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

THE IMPORTANCE OF STATE SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP UNDER MARTIAL LAW

The study is dedicated to analyzing the role of state support in the development of social entrepreneurship under martial law conditions, particularly its importance for economic stabilization and addressing social issues. The primary barriers to the development of social entrepreneurship, including the lack of a legislative framework, corruption risks, and limited access to financing, have been identified. Promising directions for state support, such as grant funding, preferential lending, and the adaptation of tax incentives, are examined. The significance of social entrepreneurship in promoting employment, addressing social inequality, and stimulating economic recovery is emphasized. Special attention is given to the adaptability of social enterprises to crisis conditions, which ensures their resilience and efficiency in tackling urgent societal challenges. Statistical data are presented to highlight the impact of social enterprises on the country's macroeconomic indicators and their potential for post-war recovery.

Keywords: social entrepreneurship, state support, martial law, legislative framework, grants.

Державна підтримка соціального підприємництва в умовах воєнного стану відіграє критичну роль у забезпеченні економічної стабільності, соціального захисту вразливих груп населення та підготовки країни до повоєнного відновлення. Соціальне підприємництво поєднує бізнесову діяльність із вирішенням нагальних суспільних проблем, таких як безробіття, соціальна нерівність, недостатня інклюзивність ринку праці та доступ до базових послуг. У контексті війни цей сектор набуває актуальності, адже має можливість оперативно реагувати на виклики та заповнювати прогалини, які не завжди може

вирішити держава, зокрема соціальна сфера та соціальні послуги.

Державна підтримка соціального підприємництва в умовах воєнного стану набуває критичного значення для стабілізації соціально-економічного становища в Україні. Соціальне підприємництво визначається як діяльність, спрямована на досягнення соціальної мети шляхом підприємницької активності, яка поєднує в собі риси традиційного бізнесу та привнесення соціальної цінності. Розгляд різних підходів до визначення, значення та підтримки соціального підприємництва демонструє його ключову роль у вирішенні актуальних проблем суспільства. Згідно з дослідженнями Ачкасової О., соціальне підприємництво здатне вирішувати проблеми зайнятості, соціальної інтеграції та адаптації найбільш вразливих груп населення. Авторка акцентує увагу на тому, що соціальні підприємства в умовах війни можуть забезпечувати життєво необхідні послуги, створювати робочі місця для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, людей з інвалідністю та інших соціально незахищених категорій [1]. На думку Теслюк С. та Демчук І., соціальне підприємництво розвивається як реакція на поточні виклики, викликані економічною та соціальною кризами. Авторки виділяють чотири основні підходи до визначення соціального підприємництва: загальний, інноваційний, орієнтований на проблеми та змішаний. Вони підкреслюють, що соціальні підприємства, на відміну від традиційного бізнесу, спрямовують прибутки на вирішення соціальних проблем, а не на максимізацію доходів власників. Це дозволяє їм зменшувати тягар державної соціальної політики, забезпечуючи водночас фінансову стійкість і соціальний ефект [4].

Підходи до підтримки соціального підприємництва передбачають фінансову, інформаційну та інституційну допомогу. Зокрема, Ачкасова О. зазначає, що фінансова підтримка від держави та міжнародних організацій є ключовою для забезпечення діяльності соціальних підприємств. Це включає грантові програми, пільгове кредитування та компенсації роботодавцям за працевлаштування вразливих категорій населення. Наприклад, держава надає компенсацію у розмірі 6 500 грн роботодавцям за кожного внутрішньо переміщеного працівника, що є важливим стимулом для соціального бізнесу. Теслюк С. та Демчук І. також звертають увагу на важливість створення законодавчої бази для соціального підприємництва, яка забезпечила б рівні умови конкуренції з традиційним бізнесом. Вони підкреслюють, що відсутність законодавства ускладнює діяльність соціальних підприємств, особливо в умовах війни, коли їх роль у підтримці суспільства є критичною [1 ; 4].

Розвиток соціального підприємництва в умовах воєнного стану потребує державної підтримки, яка є ключовим чинником забезпечення стійкості економіки та вирішення соціальних проблем. У сучасних умовах, коли соціальна

нерівність, безробіття та бідність досягають критичних рівнів, соціальне підприємництво стає інструментом пом'якшення цих викликів завдяки своїй орієнтації на задоволення суспільних потреб. На думку Дороніної О. та її колег, соціальне підприємництво виконує роль прогресивного механізму управління економікою в умовах війни. Автори наголошують, що такі підприємства можуть стати ефективним засобом зміцнення економічної стабільності, зменшення рівня безробіття та підвищення соціального захисту вразливих категорій населення. Водночас для реалізації цього потенціалу необхідно впроваджувати спеціалізовані програми підтримки на державному рівні [2]. Ільченко В. зазначає, що одним із ключових елементів підтримки соціального підприємництва є створення сприятливих умов для залучення фінансування. Наразі більшість таких підприємств фінансуються за рахунок грантів та благодійних внесків. Програми, такі як «EU4USociety», що діють у партнерстві з ЄС, сприяють популяризації соціального підприємництва та фінансовій підтримці через платформи на зразок «Спільнокошт». Такі ініціативи дозволяють зберігати життєздатність соціальних підприємств, навіть за умов обмеженого доступу до традиційного кредитування [3]. Шапошников К. та його співавтори акцентують на тому, що основними проблемами, які стримують розвиток соціального підприємництва, є відсутність чіткої законодавчої бази та корупційні ризики. Дослідники пропонують встановити чіткі критерії для соціальних підприємств, що забезпечить прозорість їх діяльності та полегшить доступ до державних програм підтримки [5].

Згідно з дослідженнями, соціальні підприємства демонструють високу гнучкість, що дозволяє їм адаптуватися до викликів воєнного часу. У 2023 році, за даними Міністерства економіки України, реальний ВВП зріс на 9,1% порівняно з попереднім роком, а темпи споживчої інфляції знизилися до 7,1%. Такі макроекономічні зміни створюють умови для активізації бізнес-діяльності, включно із соціальним підприємництвом [3]. Отже, державна підтримка соціального підприємництва є важливою складовою відновлення економіки України та побудови соціально відповідального та емпатичного суспільства. Підтримка може включати розробку законодавчих механізмів, фінансування через гранти й кредити, а також популяризацію соціальних ініціатив. Це не лише дозволить вирішувати нагальні соціальні проблеми, але й сприятиме створенню сприятливого середовища для повоєнного відновлення держави.

Список використаних джерел

1. Ачкасова О. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL:

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-40> (дата звернення: 19.11.2024).

2. Дороніна О. А., Капранова Л., Каспрук А. В. Місія соціального підприємництва як інструменту управління економікою в умовах воєнного стану. *Економіка і організація управління*. 2023. № 4. С. 132–144. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.4.14> (дата звернення: 18.11.2024).

3. Ільченко В. М., Пістунова В. О. Можливості фінансування соціального підприємництва в Україні. *Підприємництво та інновації*. 2023. № 26. С. 47–51. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/26.7> (дата звернення: 19.11.2024).

4. Теслюк С., Демчук І. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2023. Т. 4, № 32. С. 116–125. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-04-116-125> (дата звернення: 19.11.2024).

5. Шапошников К. С., Покатаєва О. В., Дука А. П. Державне регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці: актуальні проблеми сьогодення. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 3. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-3-03-09> (дата звернення: 18.11.2024).

Тетяна Запорожець, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tetyana Zaporozhets, Doctor of Science of Public Administration, Associate Professor, Professor of Global and National Security Department, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-1914-9481>

**КІБЕРСТІЙКІСТЬ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ:
ОНОВЛЕНІ СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ В УМОВАХ ЗРОСТАЮЧИХ ЗАГРОЗ
CYBER RESISTANCE OF CRITICAL INFRASTRUCTURE:
UPDATED PROTECTION STRATEGIES IN THE CONDITIONS OF
GROWING THREATS**

The article highlights current challenges in the field of critical infrastructure cybersecurity, emphasizing the importance of a comprehensive approach to its protection. The increasing number of cyberattacks on essential sectors threatens economic, social, and political stability, especially due to the use of outdated technologies in critical systems. The example of Singapore's Masterplan OT 2024 initiative illustrates the importance of coordination between government agencies, the private sector, and research centers to enhance cyber resilience and serve as a model for improving cybersecurity and ensuring critical infrastructure resilience against emerging cyber threats. The program focuses on developing specialist skills and implementing standardized security protocols to enable rapid responses to cyber threats. Special emphasis is placed on building a cybersecurity culture among citizens through educational programs and information campaigns.

Keywords: critical infrastructure, cybersecurity, cyber resilience, Masterplan OT 2024, comprehensive approach, cybersecurity culture

Сучасні загрози у сфері кібербезпеки критичної інфраструктури виходять за межі технічних викликів, оскільки зачіпають економічну, соціальну та навіть політичну стабільність країн. Значне зростання випадків кібератак на інфраструктуру життєзабезпечення свідчить про необхідність цілеспрямованої та системної роботи в цій галузі.

На сьогодні немає єдиного міжнародного агентства з кібербезпеки, проте в різних країнах існують організації, що активно працюють у сфері захисту критичної інфраструктури на міжнародному рівні. Наприклад, Агентство

кібербезпеки та інфраструктурної безпеки США (CISA) [1] надає керівництво та координує зусилля для захисту критичних секторів у партнерстві з іншими країнами. CISA активно бере участь у міжнародних ініціативах, щоб реагувати на кіберзагрози глобального рівня, підкреслюючи важливість співпраці та обміну інформацією між державними й приватними організаціями.

Також Європейське агентство з кібербезпеки (ENISA) [2] є одним з провідних регуляторів у цій галузі для країн ЄС, яке сприяє розвитку стандартів безпеки та здійснює моніторинг кіберзагроз. Важливу роль у координації зусиль відіграє і організація Interpol [3], яка об'єднує правоохоронні органи різних країн у боротьбі з кіберзлочинністю та загрозами критичним об'єктам інфраструктури.

Різноманітність і масштаб загроз підкреслюють, що вразливості критичних секторів можуть впливати на громадський порядок, економічну стабільність і навіть національну обороноздатність. Крім того, старіючі технології, що використовуються в багатьох галузях інфраструктури, стають значним фактором ризику, оскільки не завжди відповідають сучасним вимогам до кібербезпеки. Системи операційних технологій, які часто управляють фізичними процесами в енергетиці, водопостачанні та транспорті, були створені переважно з акцентом на фізичну, а не на кібербезпеку. Це робить їх вразливими для сучасних кіберзагроз, включаючи атаки, що можуть призвести до серйозних наслідків, таких як збої в електропостачанні, перебої в транспортній системі чи втручання в системи водопостачання.

Міжнародне співробітництво і координація між секторами критичної інфраструктури є важливим аспектом побудови надійної кіберстійкості. Одним із прикладів ефективної координації є сингапурський Masterplan OT 2024 (Operational Technology Cybersecurity Masterplan 2024) [4], у якому акцентується на важливості об'єднання зусиль державних установ, приватного сектору, дослідницьких центрів і освітніх установ. Такий підхід дає змогу не тільки ефективніше використовувати наявні ресурси, але й створює сприятливі умови для розробки нових інструментів кіберзахисту.

Одним із ключових напрямів, який підтримується Masterplan OT 2024, є посилення технічних навичок і професійної компетентності фахівців у сфері ОТ-кібербезпеки. Зростаюча потреба у кваліфікованих кадрах, здатних захистити критичну інфраструктуру від складних і еволюціонуючих кіберзагроз, вимагає значних інвестицій у навчання та підготовку фахівців. Окрім того, для забезпечення безпеки важливо, щоб усі учасники процесу мали уніфіковані протоколи обміну інформацією та спільні стандарти безпеки, що сприятиме швидкому реагуванню на загрози і зменшенню ризиків.

Кібербезпека критичної інфраструктури неможлива без належного рівня

обізнаності суспільства щодо питань безпеки, ризиків і необхідності дотримання певних норм і стандартів у щоденній діяльності. Masterplan OT 2024 прагне створити культуру кібербезпеки, зосереджуючись на вихованні відповідального ставлення до кіберзагроз серед усіх верств населення. Такі ініціативи включають інформаційні кампанії, освітні програми та розвиток загальних стандартів безпеки для організацій різних рівнів.

Формування культури кібербезпеки є стратегічною потребою, оскільки забезпечити стійкість перед сучасними загрозами можливо лише завдяки комплексному підходу. Ефективна кібербезпека вимагає не лише технічних рішень, але й змін у свідомості та поведінці суспільства [5]. Такі зміни сприяють довготривалій стійкості інфраструктури та ефективності державних і приватних зусиль щодо протидії кіберзагрозам.

Отже, оновлений Masterplan OT 2024 є важливим стратегічним кроком у напрямі підвищення кібербезпеки критичної інфраструктури Сінгапуру. Він об'єднує інтереси різних секторів і сприяє взаємодії між учасниками екосистеми кібербезпеки, підвищуючи загальний рівень захисту від сучасних загроз. Це підкреслює необхідність комплексного підходу до кіберстійкості, який враховує технічні, соціальні та організаційні аспекти захисту.

Masterplan OT 2024 може стати прикладом для інших країн, оскільки демонструє важливість інтегрованих рішень для зміцнення стійкості критичної інфраструктури та формування стійкого суспільства перед новітніми кіберзагрозами.

Список використаних джерел

1. US Cybersecurity and Infrastructure Security Agency (CISA). <https://www.cisa.gov/>
2. The European Union Agency for Cybersecurity, ENISA. <https://www.enisa.europa.eu/about-enisa>
3. Interpol. Strategic Framework 2022-2025. <https://www.interpol.int/Who-we-are/Strategy/Strategic-Framework-2022-2025>
4. Singapore updates OT Masterplan 2024 to bolster national cybersecurity defense. URL : <https://industrialcyber.co/industrial-cyber-attacks/singapore-updates-ot-masterplan-2024-to-bolster-national-cybersecurity-defense/>
5. Kyle Chin. Developing a Culture of Cybersecurity Within Your Organization. URL : <https://www.upguard.com/blog/developing-a-culture-of-cybersecurity>

Євгеній Таран, к. політ. н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Yevhenii Taran, PhD in Political Science, Associate Professor of Global and National Security Department, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1822-6978>

ВПЛИВ КРАЇН БРІКС НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

THE INFLUENCE OF THE BRICS COUNTRIES ON THE FORMATION OF THE NEW WORLD ORDER SYSTEM

This work reveals the reasons that led to the destruction of the old world order and the beginning of the process of forming a New World Order.

It is noted that despite the territorial locality of the Russian-Ukrainian war, its impact on the transformation of world processes is extraordinary. Thus, the Russian-Ukrainian war has global consequences that characterize the potential principles of the formation of a New World Order.

At the same time, there are a number of countries and their associations that have not condemned Russia's aggression and support the imposition of sanctions on it.

Some of these countries constitute the BRICS association. Currently, most of the BRICS countries adhere to a neutral position in Russia's war with Ukraine.

The last meeting of the leaders of these countries demonstrated their efforts to unite against Western sanctions and the elimination of the dollar as the world's reserve currency.

Keywords: new world order, formation of a new world order, BRICS countries.

Російсько-українська війна оголила проблеми, які довгий час назрівали у світі. І хоча попередня нестабільність – кольорові революції, події Арабської весни, агресія РФ проти Грузії у 2008 році та низка інших потрясінь не призводила до захоплення територій держав, то події 2014 року призвели до насильницької окупації росією територій України. Така ситуація фактично зруйнували ту систему світоустрою яка була сформована після Другої світової війни.

Незважаючи на територіальну локальність російсько-української війни, вона має глобальні наслідки, що характеризують потенційні принципи формування Нового світового порядку.

Дана війна загострила підходи до взаємодії держав у світі, поставила під

сумнів принципи ядерного стримування, підняла питання, що стосуються енергетичної, продовольчої, екологічної безпеки тощо.

Ці трансформації ведуть до змін у світовому порядку, саме тому багато дослідників переймаються питанням: яким буде світовий прядок після завершення війни?

Як зазначив дослідник Р. Хаас, «Здобутки минулого у ХХІ ст. руйнуються численними чинниками, які викликають кризові явища. Міжнародний порядок можна розуміти як комплекс зусиль різних держав, спрямованих на те, щоб не допускати використання військової сили задля досягнення зовнішньополітичних цілей. В цьому плані порядок означає повагу до суверенітету – визнання за іншими державами (і їхніми урядами та керівниками) права і повноважень діяти за межами своїх кордонів на власний розсуд» [2, с. 47].

Повномасштабна війна продемонструвала відмінності в реакції на її події держав світу, що дозволяє поділити їх на три умовних табори: тих, хто підтримав путінську росію, тих, хто підтримує Україну, та групу позаблокових країн, які не долучаються до перших і часом отримують власну вигоду від протистояння [3].

Щодо груп чи об'єднань держав, які лояльно ставляться до російських дій є держави БРІКС. На початку свого формування, до цього об'єднання входили Бразилія, Росія, Індія, Китай і Південна Африка. Воно являється глобальним та цивілізаційним об'єднанням. З економічної точки зору, сукупний і торговельний потенціал країн БРІКС є величезною силою, що сприяє економічному розвитку і диверсифікації світової торгівлі. У політичному плані БРІКС кидає виклик традиційному домінуванню західних держав, пропонуючи країнам, що розвиваються нову платформу для самоствердження на світовій арені. Безумовно, останнє розширення БРІКС 1 січня 2024 року створило інші реалії, коли приєднались нових п'ять держав: Єгипет, Іран, Саудівська Аравія, ОАЕ та Ефіопія. Ці п'ять країн було запрошено до блоку влітку 2023 року, серед них була ще Аргентина. Однак наприкінці грудня 2023 року новий президент країни Хав'єр Мілей офіційно відмовився від членства в БРІКС. На даний час, більшість членів офіційно дотримуються нейтральної позиції у війні росії з Україною та не підтримують санкції щодо Росії [1, с. 14].

Під час останньої зустрічі глав держав БРІКС у Казані основна увага була акцентована на тому, що наразі відбувається процес формування багатопольярного світу, а країни БРІКС повинні брати безпосередню в ньому участь шляхом створення незалежної транскордонної розрахунково-депозитарної інфраструктури, формування справедливих правил гри у світі та стояти на захисті національних економік. Також, від різних глав держав лунали заклики за об'єднання держав проти західних санкцій та для усунення гегемонії

долара в економіці.

Незважаючи на те, що більшість заяв поки що залишається гаслами, але все ж США та Європейський Союз повинні стежити за діяльністю та амбіціями країн БРІКС і попереджати будь-які спроби його членів створити механізми протидії санкціям проти росії.

При цьому, апелювання до антизахідних настроїв і позиціонування себе з позиції жертви, може перетворити БРІКС на згуртовану силу, яка здатна висунути на перше місце проблеми своїх менш заможних членів та стати противагою західним країнам у системі формування Нового світового порядку.

Список використаних джерел

1. Вакарчук К. В., Сілукова Д. Д. Країни БРІКС у російсько-українській війні: позиція, загрози та наслідки. *Міжнародні та політичні дослідження / Міжнародний вимір трансформаційних процесів*. № 37. 2024. С. 13-21.
2. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. Пер. з англ. М.М.Климчук. К.: Основи. 2019. С. 47.
3. Chatham House. Seven ways Russia's war on Ukraine has changed the world. Chatham House experts examine the shifts in geopolitical alliances, security, energy, and supply chains and whether these changes are likely to be long-lasting. URL: <https://www.chathamhouse.org/2023/02/seven-ways-russias-war-ukraine-has-changed-world>.

Рена Марутян, д.держ.упр., доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Rena Marutian, Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, professor of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-9184-1590>

СОЦІОХАКІНГ МЕТОДАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ОСОБИСТІЙ БЕЗПЕЦІ ЛЮДИНИ

SOCIO-HACKING BY METHODS OF PIECES OF INTELLIGENCE: WIKLIKS OF PECULIARITIES OF INDEPENDENT PEOPLE

The article reveals the essence of the concept of "social hacking" as one of the methods of social engineering. It is concluded that the modern development of technologies has led to the fact that it is easier to hack a person than a computer. The statistics of cyber-attacks on various companies allow us to state that attacking the company's servers is costly and does not bring the desired result of attackers. Therefore, at the beginning of the 21st century began to apply the social engineering technique, the goal of which is not the information system, but the user, which was called social hacking.

Keywords: social engineering, social hacking, personal safety, artificial intelligence (AI), ChatGPT.

Соціальна інженерія у контексті інформаційної безпеки – це психологічне маніпулювання людиною з метою вплив на її поведінку, свідомість та отримання чутливої інформації про людину. Це будь-які дії, що спонукають людину до дій, які можуть спонукати людину діяти в своїх або інших інтересах.

Сучасне суспільство поступово дійшло такого рівня розвитку технологій, коли простіше здійснити хакінг (злом) людини, ніж комп'ютера. Статистика кібер-атак на різні компанії та розробки в галузі інформаційної безпеки дозволяють стверджувати, що влаштувати прямі атаки на сервера компанії незручно, витратно і часто не приносить бажаного зловмисниками результату. Саме тому в кінці ХХ-початку ХХІ століття стали застосовуватися перші методики соціальної інженерії, метою яких є не інформаційна система, а її користувач, яке отримало назву соціохакінг.

Перші атаки методами соціальної інженерії ґрунтувалися на телефонному зв'язку, коли зловмисники телефонували людині і вдавалися працівниками

банків або інших компаній з метою здійснення шахрайських або розвідувальних дій. Для цього ретельно досліджували цільову аудиторію для таких дзвінків, як правило об'єктом цієї атаки були легковірні, невпевнені в собі люди. У вік інформаційних технологій, коли достатньо отримати доступ до бази даних компанії, щоб вона зазнала мільйонні збитки, можливий збиток зростає з кожним роком. Основні типи атак методами соціальної інженерії на користувачів інформаційних систем:

1. Претекстінг - це набір дій, відпрацьованих за певним, заздалегідь складеним сценарієм (створення відповідної уразливої ситуації або привіду), в результаті якого жертва може видати приватну інформацію або зробити певну дію.

2. Фішинг - техніка інтернет-шахрайства, спрямована на отримання конфіденційної інформації користувача. Найчастіше реалізується підробленим електронним листом, відправленим від імені довіреної організації, що містить шкідливе посилання.

3. Троянська програма - шкідливе програмне забезпечення, яке жертва відкриває з цікавості, воно не здатне поширюватися самостійно (відтворювати себе) на відміну від вірусів та хробаків, тому розповсюджується людьми, наприклад, коли користувач отримує електронного листа назва, якого замасковане службовим ім'ям або назвою іншої робочої програми.

4. Кві про кво (послуга за послугою) - дана техніка пов'язана зі спілкуванням зловмисника та жертви, в процесі якого жертву підштовхують на вчинення дій вигідних шахраю.

5. Дорожнє яблуко - фізичні носії інформації (флешки) зі шкідливим програмним забезпеченням, залишені в людних місцях, можуть супроводжуватися запискою. Жертва може з цікавості запустити її на робочому місці.

6. Зворотна соціальна інженерія - зловмисник створює ситуацію, при якій жертва змушена звернутися за допомогою до шахрая через заздалегідь створені проблеми та труднощі для їх усунення. Зазвичай злочинці досягають своєї мети двома шляхами: рекламуючи власні «послуги» або встановлюючи шкідливе ПЗ.

7. Шантаж - метод атак, що базується на здирстві та загрозах розкриття або знищення особистої інформації жертви. Може використовуватися як у вигляді вірусного програмного забезпечення, так і під час зв'язку з жертвою безпосередньо.

Такий спектр методів дозволяє назвати соціальну інженерію однією з головних загроз особистій безпеці людини, здійсненої за допомогою інформаційних засобів, що ефективно застосовуються в сучасних компаніях та

організаціях. На відміну від атак хакерів, варіантів захисту від соціальної інженерії практично немає. Сучасним методом соціальної інженерії є соціохакинг. Соціохакинг - це спроба маніпулювати результатами соціальної поведінки людини за допомогою організованих дій. Загальною функцією соціального хакерства є отримання доступу до інформації з обмеженим доступом або до фізичного простору людини без її дозволу. Найчастіше атаки соціохакингу здійснюються шляхом видавання себе за особу чи групу, які прямо чи опосередковано відомі жертвам, або шляхом представлення особи чи групи, які займають владну посаду. Це робиться шляхом попереднього дослідження та планування операції, щоб завоювати довіру жертв. Хоча ця практика передбачає здійснення контролю над поведінкою людей, а не комп'ютерів, термін «соціохакерство» також використовується відносно поведінки в Інтернеті та соціальних мережах.

Сучасна безпекова теорія та практика довгий час вважала, що одним з варіантів рішень є навчання персоналу і регулярні тренінги, але вони лише знижують ймовірність успіху типової атаки і можуть бути неефективні проти індивідуально вироблених атак, особливо методами «кві про кво», «шантаж» та «зворотна соціальна інженерія». До періоду швидкого розвитку алгоритмів штучного інтелекту (ШІ) альтернативним способом вважалося спроба виключення людини як мети атаки, шляхом заміни його автоматичною системою або, як мінімум, установкою в якості посередника між зловмисником і користувачем експертної системи. Наука виходить з того, що штучний інтелект в першу чергу це набір алгоритмів із заданими шаблонами, який також може змінювати деякі алгоритми і доповнювати шаблони в процесі навчання, ґрунтуючись на математичних обчисленнях і теорії ймовірності. Що при правильному створенні алгоритмів і достатньому налаштуванні математичних обчислень, штучний інтелект буде приймати найбільш вірні з точки зору ймовірностей рішення. Також штучний інтелект не може приймати рішення, які суперечать логіці, тобто його шаблонів. Саме тому науковці приходили до висновку, що використання правильно налаштованої інформаційної системи може захистити компанію від більшості атак методами соціальної інженерії.

В 20-х роках ХХІ століття почав інтенсивна розвиватися алгоритмічний соціохакинг, якій охопив і соціально-політичну сферу суспільства. Пропагандистські ІІ-боти стали маскуватимуться під експертів-людей. Експерти викликають більше довіри, навіть якщо вони поступаються ШІ у структурі аргументації та обсязі знань. Масове впровадження ШІ-чатботів стало інструментом алгоритмічного соціохакингу, якій виглядає куди більш людяним на вигляд, але насправді є куди більш небезпечним.

Мовні здібності моделей типу ChatGPT відкривають великі перспективи для відпрацювання методів маніпулювання людьми (в інтересах бізнесу чи влади), а також для пропаганди, дезінформації та шахрайства. Адже соціоакінг поєднує в собі дві потужні когнітивні технології: переконання людей та обман.

Будучи поки що неспроможними симулювати загальний інтелект індивіда, ШІ-системи вже створюють симулякри колективного несвідомого соціумів.

Сучасні великі мовні моделі є симуляторами моделей світу. Продукти їх симуляції (симулякри) вже здатні ефективно симулювати мислення і поведінку різних людей. Проте вони поки що не здатні забезпечити повну симуляцію природного інтелекту індивіда, що необхідно для досягнення симулякрами рівня AGI. Але з симуляцією колективної свідомості соціуму ситуація інша.

Результати нового дослідження Стендфордського та Нью-Йоркського університетів «Штучний вплив? Порівняння переконливої сили ШІ та людини у зниженні впевненості у переконаннях» [1-2] показали, що симулякри колективного несвідомого, що продукуються моделями рівня GPT-4, здатні бути творчими дзеркалами колективного несвідомого соціуму, симулюючи його систему цінностей та відображаючи складні багатовимірні артефакти його культури, даних, отриманих нею під час навчання.

Результати дослідження вносять важливе уточнення у вже сформовані уявлення, що люди вірять ШІ більше, ніж іншим людям. Нове дослідження підтвердило, що з одного боку – люди вірять ШІ більше, ніж іншим людям. ChatGPT зміг зменшити впевненість учасників експерименту в їхніх хибних переконаннях (у середньому впевненість знизилася на 12.48%, і 29% учасників навіть змінили свої погляди на протилежні), але, з іншого боку - дослідження переконливо показало, що переконання відбувається не дивлячись на те, що джерелом є ШІ, а не завдяки йому, що люди сприймають ChatGPT приблизно на тому ж рівні, що і звичайну людину, але менше довіряють ШІ, ніж експерту. Іншими словами, ChatGPT виявився не більш переконливим, ніж звичайний респондент із протилежною точкою зору, але експерт на тему був значно переконливішим. Звідси випливає дуже важливий для ефективності соціоакінгу висновок. Максимальна маніпулятивна міць алгоритмічного соціоакінгу досягається поєднанням: здібностей ШІ-чатботів до переконання за рахунок структури аргументації та обсягів знань; та вміння ШІ-чатботів переконливо імітувати експертів, оскільки експерти викликають більше довіри у людей.

Сучасні алгоритми ШІ абсолютно перевершують людей у завданні переконати співрозмовника у чомусь [3]. Навіть нічого не знаючи про співрозмовника, GPT-4 на 20%+ успішніший у переконанні людей. Коли ж GPT-4 має хоча б мінімальну інформацію про людей (стать, вік тощо) він здатний

переконувати співрозмовників на 80%+ ефективніше, ніж людина. Але, ще донедавна, програючи в обсязі знань та логіці, люди могли покласти на останню лінію оборони від соціохакингу алгоритмів – свої емоції. На жаль, з виходом нової ШІ-системи, що володіє розмовним емоційним інтелектом Empathic Voice Interface (EVI) [4], і ця лінія емоційної оборони від соціохакингу руйнується. Емпатичний голосовий інтерфейс EVI (в основі якого емпатична модель eLLM) розуміє людські емоції та реагує на них. eLLM поєднує генерацію мови з аналізом емоційних виразів, що дозволяє EVI створювати відповіді, що враховують почуття користувачів та створювати відповіді, оптимізовані під ці почуття. EVI виходить за рамки чисто мовних розмовних ботів, аналізуючи голосові модуляції, такі як тон, ритм та тембр, щоб інтерпретувати емоційний вираз голосу.

Це дозволяє EVI: при аналізі мови людей, звертатися до їхньої найглибшої емоційної сигнальної системи; генерувати відповіді, які не тільки розумні, а й емоційно забарвлені; контролювати хід розмови шляхом переривань і своїх реакцій у відповідь, визначаючи, коли людина хотіла б втрутитися або коли вона закінчує свою думку.

Таким чином, слід зазначити, що розвиток технологій алгоритмічного соціохакингу містить певні виклики та загрози особистій безпеці людини, які формуються в технологічній та соціальній площині.

Список використаних джерел:

1. Natasha Goel, Thomas Bergeron, Blake Lee-Whiting, Danielle Bohonos, Md. Mujahedul Islam, et al. Artificial Influence? Comparing AI and Human Persuasion in Reducing Belief Certainty. <https://doi.org/10.31219/osf.io/2vh4k>
2. John W. Ayers, Adam Poliak, Mark Dredze, et al. Comparing Physician and Artificial Intelligence Chatbot Responses to Patient Questions Posted to a Public Social Media Forum. URL: <https://jamanetwork.com/journals/jamainternalmedicine/fullarticle/2804309>
3. Francesco Salvi, Manoel Horta Ribeiro, Riccardo Gallotti, Robert West. On the Conversational Persuasiveness of Large Language Models: A Randomized Controlled Trial. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2403.14380>
4. Meet the Empathic Voice Interface (EVI) – the first AI with emotional intelligence. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SEqVfjBP9Mc>.

Наталія Клименко, д.держ.упр., доц., професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Nataliia Klymenko, Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Global and National Security of Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5223-8166>

**ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ НЕДЕРЖАВНИХ ВІЙСЬКОВИХ
ІНСТИТУЦІЙ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ
HISTORY OF ESTABLISHMENT OF NON-GOVERNMENT MILITARY
INSTITUTIONS AND REGULATION OF THEIR ACTIVITIES**

The presented study reviews the history of the formation of non-state military institutions from the first mentions of them in the works of ancient Greek historians and international agreements on the hiring of foreign military personnel by Byzantine emperors to modern studies by domestic and foreign scholars. The author notes the existence of special military institutions in the form of spiritual and chivalric orders and the French Foreign Legion. He also notes the peculiarities of regulating the activities of such institutions during their existence. It is noted that the ban on mercenaries at the international level did not affect the use of non-state military institutions or, as they are also called, private military campaigns.

Keywords: private military companies, non-state military institutions, foreign legion, spiritual and chivalric orders, mercenaries

Діяльність недержавних військових інституцій має давню історію. Переважна більшість дослідників пов'язує їх появу з діяльністю найманців, які масово з'явилися внаслідок тривалого періоду безперервних війн між сусідніми країнами, зазначаючи, що професійні воїни, яких правителі наймали за гроші, і які, зазвичай, не були їхніми підданими, вирішували за допомогою сили територіальні та майнові суперечки своїх роботодавців.

Перші згадки про найманців з'являються у працях античних грецьких істориків Ксенофанта та Фукидіда за твердженнями яких найманими військами користувалися грецькі міста-держави Афіни, Спарта та Коринф.

Також активно залучала до військової служби вихідців з країн Скандинавії (або як їх називали у різні часи: вікінгів, варягів, норманів) та слов'янських племен Візантія, укладаючи з ними відповідні угоди. До наших часів дійшли особливі міжнародні угоди найму військ хрестоносців безпосередньо в Константинополі (зокрема, з датським загоном Свено 1098 р., норвезьким Скофті

Егмундарсона 1102 р., Сігурда Магнусона 1110 р.). Існували навіть окремі емісари, які наймали на військову службу жителів середньовічної Англії, Скандинавії та Русі безпосередньо на зазначених територіях. Проте перебуваючи на військовій службі у імператорів Візантії, вихідці з цих країн вважали себе підданими правителів тих держав, з яких вони були родом [1].

Окремо варто згадати про духовно-лицарські ордени: створені у Єрусалимі для догляду за хворими та пораненими й з турботою про дороги та шляхи, а також про охорону паломників, вони з часом почали брати активну участь у військових діях, а до їх обов'язків додалися військова охорона прочан, які направлялися у Святу Землю, і захист Християнської цивілізації на Сході [2]. Згодом, внаслідок масового долучення до хрестоносського руху лицарів з усієї Європи, ордени перетворились на могутні військові союзи, діяльність яких розповсюдилась далеко за межі Єрусалимського королівства. А безпосереднє підпорядкування орденів Папі Римському фактично зробило їх автономними організаціями, оскільки на них не поширювалась дія місцевої церковної та світської влади, у тому числі і щодо сплати податків. Зважаючи на зазначене, Д. Забзалюк стверджує, що ордени перетворились на міжнародну церковну поліцію у формі регулярних військових формувань, першу професійну армію, яка була готова виступити на захист Церкви, що прагнула об'єднати весь християнський світ під своїм началом [3, с. 288].

В Речі Посполитій та землях німецьких князівств найманням до війська займались спеціально уповноважені особи. В Польщі це дозволялось лише на підставі «повідомляючих грамот», виданих самим королем ротмістру, який отримував повноваження на вербування військ та керування ними [4].

У XIV ст. у Європі особливою популярністю користувались швейцарські найманці. Зокрема, Франція на постійній основі укладала угоди про постачання військових з швейцарських поселень, для постійного війська при дворі.

Окремо варто згадати Френсіса Дрейка та Вільяма Дампіра на службі британської корони, які, отримавши каперські свідоцтва, зі своїми екіпажами грабували іспанські галіони та колонії у Вест-Індії.

Згодом ситуація змінилася, але ні укладання Вестфальського миру, який передбачав монопольне право держави на застосування військової сили, а ні Французька революція з її заборонаю на найманство, не призвели до його зникнення. Проте деякі зміни все ж таки відбулися. Зокрема, у XIX ст. французький король Луї-Філіп через відсутність достатньої кількості власних військових ресурсів для колонізації Алжиру створив найману армію з емігрантів. Так з'явився французький іноземний легіон, який за наказом короля використовувався виключно поза межами території Франції, і брав участь у

переважній більшості колоніальних воєн, які вела Франція. Іноземці, які служили в ньому, отримували високу платню і в подальшому – можливість отримати французьке громадянство.

Проте, створення національних армій призвело до падіння попиту держав на послуги найманців. А з появою міжнародних конвенцій діяльність найманців з юридичної точки зору стала злочином.

Сьогодні ж їм на заміну прийшли приватні військові кампанії. А причинами зростання звернень держав до їх послуг є кардинальні зміни в системі міжнародної безпеки після закінчення «холодної війни» та виникнення «асиметричних» викликів та загроз національній та глобальній безпеці; «сучасна глобалізація світової економіки та розширення сфер діяльності і впливу транснаціональних корпорацій на безпеку міжнародної спільноти. Національні збройні сили та спецслужби у цих умовах часто є недостатньо гнучкими для адекватної відповіді на вказані виклики та загрози, а залучення їх для виконання низки завдань, як правило, набагато витратніше, ніж використання приватних військових компаній. У свою чергу, транснаціональні корпорації також потребують оперативного, гнучкого й ефективного інструменту для захисту своїх інтересів у різних регіонах. В силу цього як держави, так і транснаціональні корпорації все частіше звертаються до послуг приватних військових компаній» [5].

Зазначене свідчить про те, що в світлі останніх подій держава черговий раз втрачає монополію на застосування військової сили. Водночас міжнародна спільнота занепокоєна зазначеними тенденціями, тож ООН представила державам так званий «The Montreux Document», який містить правила та положення про передові практичні методи стосовно регулювання діяльності військових недержавних інституцій (приватних військових компаній), які діють в зонах збройних конфліктів [6]. А Женевський центр демократичного контролю над збройними силами (DCAF) розробив «Посібник для держав з питань законодавчого регулювання приватних військових та охоронних компаній» [7] з метою поширення передового досвіду для сприяння демократичному врядуванню сектором безпеки.

Список використаних джерел

1. Луговий О. М. Ціннісні аспекти міжнародних військових угод (на матеріалі зовнішньої політики Візантії X-XII ст.) *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 40. С. 300-305/
2. Клименко Н.Г. Духовно-лицарські ордени як прототип міжнародних військових організацій. *International scientific conference «Best practices of public administration: international experience»*: conference proceedings, July 16–17, 2021.

Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. P. 9–12. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-121-3-2>

3. Забзалюк Д. Є. Політико-правова доктрина Хрестоносного руху доби Середньовіччя: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Львів. держ. університет внутрішніх справ МВС України, Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2021. 436 с.

4. Grabarczyk T. Jazda zacieężna Królestwa Polskiego w XV wieku. Łódź:Blue Note, 2015. 307 w.

5. Громовенко К. В. Кодифікація норм про приватні військові та охоронні компанії у міжнародному праві. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. НУ ОЮА. 2012. Вип. 46. С. 118-125.

6. The Montreux Document On pertinent international legal obligations and good practices for States related to operations of private military and security companies during armed conflict. Letter dated 2 October 2008 from the Permanent Representative of Switzerland to the United Nations addressed to the Secretary-General. 2008. URL: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/montreux-document-eng.pdf>

7. Посібник для держав з питань законодавчого регулювання приватних військових та охоронних компаній. DCAF. 2016. 70 с. URL: https://www.montreuxdocument.org/pdf/Legislative-Guidance-Toolkit_uk.pdf

Галина Заворітня, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Halyna Zavoritnya, PhD in Political Science, Associate Professor at the Scientific and Educational Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-0974-9013>

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ РЕАГУВАННЯ

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES AND WAYS OF RESPONDING

The subject of the presented research are information and communication technologies in the education system of Ukraine under martial law. Educational institutions constitute a significant share of damaged and destroyed infrastructure facilities not only in the controlled, but also in the uncontrolled territories of the aggressor. Compensation for the forced violation of the integrity of the educational process became possible by conducting distance learning with the help of ICT tools. In the future, it is the improvement and development of new forms of ICT that open up prospects for maintaining a satisfactory level of education and preserving the integrity of the education system. Therefore, the use of ICT in the educational system, despite certain risks of use, remains an effective and competitive tool for the implementation of educational activities, as well as for the constant improvement of professional knowledge and skills.

Key words: education, information and communication technologies, Ukraine, martial law, globalization, challenges, security policy.

Глобалізаційні виклики, що постали перед світовою спільнотою у сфері освіти, для громадян України поступилися місцем викликам, спричиненими агресією російської федерації та цілеспрямованим нищенням цивільної, зокрема освітньої, інфраструктури. Освітні та виховні об'єкти становлять значну частку пошкоджених та знищених об'єктів не лише на контрольованих агресором, але і в непідконтрольних агресорові регіонах.

За даними Міністерства освіти і науки України, станом на грудень 2023 року від бомбардувань та обстрілів постраждали 3798 закладів освіти, 365 із них повністю зруйновані. Вимушені переселення людей з атакованих регіонів

призводять до втрати українськими дітьми доступу до освіти як до базового й фундаментального права. Діти стрімко втрачають знання, та, чи не найгірше, через тривалу відсутність спілкування з однолітками та педагогами, вони втрачають базові навички комунікації, взаємодії та опиняються в ситуації критично обмеженої соціалізації. Експерти з питань міжнародного права зазначають, що війна Російської Федерації на території України має ознаки геноциду нації . [2, с. 5].

Водночас, використання сучасних інформаційних технологій у навчанні (далі – ІКТ) - одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Найбільш активний розвиток такого підходу до забезпечення роботи в освітній сфері було апробовано у період пандемії Ковід-19, що стало передумовою для вивчення певних переваг та недоліків такої форми навчання. Проте дослідження підтверджують, що порівняно з оф-лайн навчанням дистанційна форма має певні недоліки. В умовах військового стану дистанційне навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій було та частково залишається єдиною можливою формою надання освітніх послуг, яка дозволила уникнути краху освітньої системи України.

Інформаційні технології за рахунок використання нових технологічних досягнень надають науково-педагогічним працівникам широкий набір таких інструментів, як: онлайн-курси, тренінги, вебінари, які за умови їх ефективного використання дозволяють досягнення навчальних цілей у процесі дистанційного навчання [1, с. 766].

Безумовно важливо той чинник, що ефективність дистанційного навчання залежить від багатьох аспектів, серед яких [3, с. 15]:

- налагодження взаємодії між учасниками освітнього процесу;
- планування дистанційних занять та використання різних інструментів під час їх проведення;
- підготовка та поширення серед студентів навчальних матеріалів;
- забезпечення зворотного зв'язку.

Попередній і поточний навчальні роки характеризуються переважно дистанційною формою навчання для учнів та учениць, які проживають у прифронтових територіях. [2, с. 33]. Найбільше тих, хто навчався попереднього навчального року переважно або завжди очно, в західних регіонах України (64%); для порівняння: у прифронтових областях, навпаки, показник дистанційного навчання сягає серед учнівства 81%. Більше половини опитаних педагогів та педагогинь (63%) говорять про те, що успішність їхніх учнів та учениць за час повномасштабного вторгнення погіршилась. Серед самих учнів та учениць суб'єктивна оцінка своєї успішності суттєво відрізняється: на Заході

про погіршення говорять 36%, у Центрі / Півночі — 37%, у прифронтових областях — 43%, істотних відмінностей між відповідями учнівства у містах / селах немає [2, с. 35]. У 2022–2023 навчальному році також спостерігається зниження успішності з об'єктивних обставин, що пов'язані з перебоями електропостачання. На сьогодні ситуація з успішністю студентів вирівнюється до показників до періоду пандемії. На рис. 1 та рис. 2 наведено динаміка зміни показників успішності за період з 2018 по 2024 н.р. для технічних і гуманітарних спеціальностей.

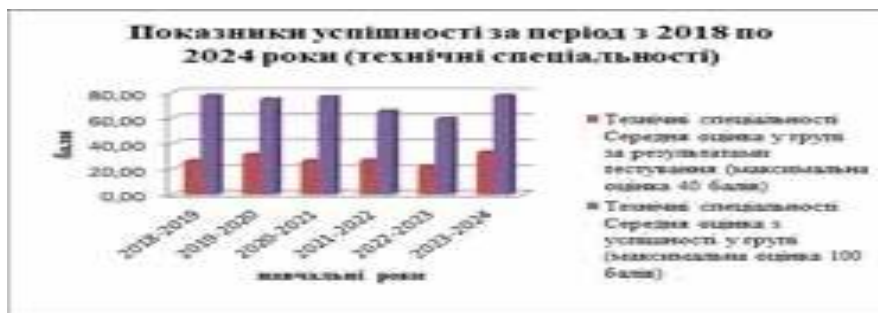

Рис 1. період з 2018 по 2024 роки (техн. спеціальності)

Джерело: [5, с. 114].

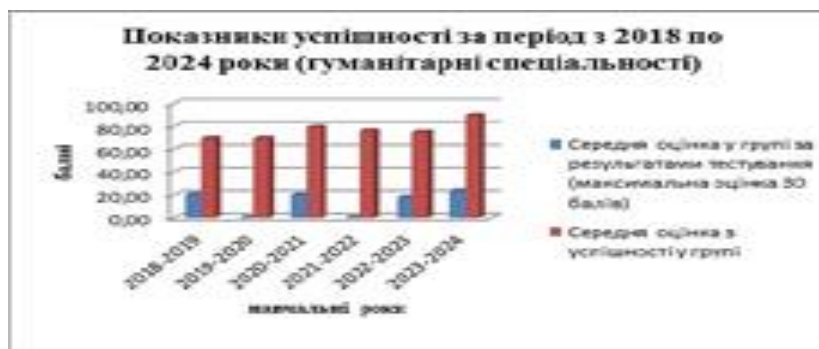

Рис. 2. Показники успішності за період з 2018 по 2024 роки (гуман.спеціальності)

Джерело: [5, с. 114].

Під час проведення навчання у дистанційному форматі за рахунок ІКТ, для проведення яких передусім повинна бути гарантовано безпеку, тобто повинно бути забезпечено доступ до укриття, наявність та можливість використання технологічних засобів комунікації для роботи у навчальних платформах. Використання дистанційної системи економить час та найбільш повною мірою відповідає вимогам дотримання безпеки в умовах військового стану. Труднощі щодо використання ІКТ в українській освіті в умовах пандемії COVID-19 був пов'язаний, окрім обмежень спілкування у великих групах, більше з питаннями щодо технологічного забезпечення індивідуального характеру та доступністю

для всіх соціальних прошарків [5, с. 114].

До початку конвенційної війни у лютому 2024 року, на думку вітчизняних дослідників існувало три основні проблеми проведення занять в онлайн-режимі – це технічні можливості ЗВО; наявність провайдера, безперервний зв'язок з інтернет-ресурсами та можливість навчання зі сторони студентів. На сьогодні першочергове питання забезпечення безпеки. Однак Україна не зупиняється у протистоянні ворогу та продовжує розвивати систему підтримання освіти за рахунок власне інструментів інформаційно-комунікаційних технологій.

На завершення слід зазначити, що використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі стало не лише необхідною складовою збереження від колапсу освітньої системи, але і вирішальним інструментом реагування системи державного управління на військовий стан в державі. Для підтримки навчального процесу під час війни також використовуються ІКТ як відповідь на освітні виклики вдосконалення системи управління навчанням, цифрові навчальні платформи, платформи відеозв'язку та платформи соціальних мереж. Відтак, використання інформаційно-комунікаційних технологій на сьогодні забезпечує реалізацію одну із основних адаптивних стратегій забезпечення освіти в Україні в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Будовська Н.А., Краснощок А.В. Використання ІКТ у навчанні дисциплін суспільно-гуманітарного циклу. *Вісник науки та освіти*. 2024. №8 (26) С. 761-774. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/issue/view/271/370>.
2. Міністерство освіти та науки. Війна та освіта. Два роки повномасштабного вторгнення. *Бриф за результатами дослідження*. Київ, 2024. 38 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/02/10/Bryf.Viyna.ta.osvita.Dva.roky.povnomasshtabnoho.vtorhnennya.2024.ukr-10.02.2024.pdf>
3. Kozak N., Rudynskyi O., Kozak D. Pilot study applying distance learning during continuous professional development of military doctors in Ukrainian Military Medical Academy. *Current Aspects of Military Medicine*. 2021. N 28 (1). 10–23. URL: <https://camm-journal.com/index.php/journal/article/view/77/71>
4. Озерова Л., Запотічна М.І., Горват Г.Т. Перетворення освітніх парадигм у післявоєнний період: оцінка впливу цифрових технологій на навчання та доступ до освіти. *Академічні візії*. 2024. Вип. 28. С.1-13.
5. Тузова І. А., Тузов О.В., Панчекно Т.Д., Чумак О. А., Стародуб В. І. Аналіз використання інформаційних технологій в організації навчального процесу в умовах кризових ситуацій та військового стану в Одеському національному морському університеті. *Таврійський науковий вісник*. 2024. N 1. С. 106-118.

Валерія Фостікова, доктор філософії з галузі публічне управління та адміністрування, асистент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
 Valeriia Fosikova, PhD in Public Administration, Assistant of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
 ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9542-8768>

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

KEY APPROACHES TO RESOLVING MILITARY-POLITICAL CONFLICTS

In his article, the author explores effective strategies to address military-political conflicts, which weaken a nation's capacity to protect its interests on the international stage. Such conflicts present significant dangers, including increased participation driven by globalization, environmental crises, and severe humanitarian consequences, such as rising refugee numbers. The author underscores the relevance of this issue in modern international relations, emphasizing its prominence in socio-humanitarian research. He advocates for proactive conflict resolution to mitigate global instability, highlighting the interconnectedness of global challenges and the necessity for collaborative international efforts to ensure peace, security, and sustainable development in a rapidly globalizing world.

Keywords: military-political conflicts, international relations, globalization, humanitarian consequences, conflict resolution.

Конфлікти послаблюють здатність будь-якої країни захищати свої національні інтереси на міжнародній арені. Вони можуть використовуватися як інструмент тиску на керівництво держави, змушуючи його приймати невігідні рішення. Проблема конфліктизації міжнародних відносин у сучасному глобалізованому світі є надзвичайно актуальною і займає важливе місце в сучасній соціогуманітарній науці. Сюди належить і питання збройного конфлікту на території України, конструктивне вирішення якого має велике практичне значення як для Європи, так і для всього світу.

Проблема пошуку ефективних шляхів врегулювання воєнно-політичних конфліктів завжди привертала увагу науковців через її надзвичайну важливість для людства. Ще з давніх часів у міфах, працях істориків і концепціях філософів було багато міркувань щодо причин конфліктів і шляхів їх подолання.

Практичні питання суспільного життя завжди знаходили відображення в теорії. Багато мислителів античності займалися вивченням причин виникнення воєнно-політичних конфліктів. Наприклад, Геракліт намагався пов'язати свої роздуми про війни та соціальні конфлікти з поглядами на природу Всесвіту, стверджуючи, що все народжується через ворожнечу та протиріччя, а основний закон космосу — війна. Йому належать слова: «Війна – батько всього і цар усього, одним вона визначила бути богами, а іншим – людьми, одних вона зробила рабами, а інших – вільними» [1]. Арістотель зазначив: «Всяка незгода тягне за собою очевидні чвари. Найбільше, можливо, суперечать одна одній порядність і порочність, потім злидні і багатство, потім решта більш-менш значних причин» [1]. Платон же, навпаки, засуджував війну, вважаючи її найвищим злом. Китайський мислитель і полководець Сунь-Цзи у своєму трактаті «Мистецтво війни» одним із перших звернув увагу на зв'язок між війною та політикою, наголошуючи на важливості інформаційно-психологічного впливу. Він писав: «Війна є шлях існування та загибелі держави», – писав він [2].

У політологічній науці вивчення збройних конфліктів є відносно новим напрямом як у зарубіжній, так і у вітчизняній політології. Серед відомих іноземних науковців, які аналізують причини збройних конфліктів і шляхи їх попередження – З. Бжезінський, Дж. Джоулвен, Г. Кіссинджер, Дж. Кеннан., Дж. Мак-Коннел, Дж. Робертсон, С. Гантінгтон та ін.

Сучасні дослідження акцентують увагу на недостатньо розроблених питаннях, пов'язаних із врегулюванням військових конфліктів за допомогою політичного компромісу. Це не дивно, адже компроміс «дозволяє здійснювати динамічну рівновагу, зберігати баланс сил відповідних дій та інтересів при збереженні високого ступеню автономності сторін». Крім того, він містить «закладений і потенціал розвитку всієї політичної системи країни, й можливість досягнення та підтримки її стабільності» [3, с. 90].

Воєнно-політичні конфлікти становлять серйозну загрозу людству через можливе збільшення кількості учасників у контексті глобалізації, екологічних катастроф та негативних гуманітарних наслідків, таких як зростання числа біженців. Ця проблема залишається актуальною й займає ключове місце в сучасних міжнародних відносинах. Історія людства містить численні приклади, коли зовнішні та внутрішні проблеми між державами вирішувалися через війни; протягом століть конфлікти, на жаль, здебільшого регулювалися за допомогою зброї. Нині світова спільнота складається не лише з незалежних держав, але й з різних економічних, торговельних та військових союзів і блоків, які діють на багатосторонній основі. Всі вони є суб'єктами міжнародних відносин. Останнім часом, зі зростанням кількості суб'єктів міжнародних відносин, у політичній

науці поруч із поняттям "зовнішня політика" став вживатися термін "міжнародна політика".

Відносини між державними та недержавними суб'єктами доволі часто захмарюються дрібними сутичками на кордонах, індивідуальним або невеликим груповим насильством. Їх небезпеку почали розуміти лише сьогодні. Вона полягає в тому, що, по-перше, такий конфлікт може перетворитися у повномасштабний. По-друге, при сучасних військових озброєннях навіть конфлікт малої інтенсивності може призвести до великих руйнувань. По-третє, в умовах тісного взаємозв'язку сучасних незалежних держав порушення мирного життя в одному регіоні впливає на всі інші.

Тероризм. У кодексі злочинів проти світу і безпеки людства ООН він визначається як «вчинення, організація, сприяння здійсненню чи фінансування заохочення агентами чи представниками однієї держави актів проти іншої держави». У виникненні і поширенні тероризму та екстремізму певну роль відіграють державно-політичні і геополітичні фактори. Протиріччя й конфлікти між деякими державами сприяють підвищенню інтересу держав до використання тероризму з метою послаблення протидіючої сторони. Сучасна антитерористична боротьба не завжди враховує причинно-наслідкові зв'язки між різними подіями. Багато в чому це пов'язане з політичним фактором у міжнародному тероризмі.

Війна є найгострішою формою конфлікту між політичними суб'єктами, часто національними державами, які застосовують насильство як невід'ємну частину бойових дій, прагнучи будь-якою ціною здолати супротивника. У сучасному світі війни втрачають суто регіональний характер і стають викликом для всього міжнародного співтовариства, будь то кровопролиття в Палестині, Югославії, Сирії, Російська агресія в Грузії та Україні, або конфлікт у Нагірному Карабасі. У зв'язку з цим компроміс як спосіб досягнення рівноваги, стабільності та балансу, а також як втілення демократичних принципів, залишається в центрі уваги професійних політиків. [4, с. 101].

Конфлікт, який відбувається в Україні та вже призвів до анексії Криму і збройного протистояння на сході країни, у низці випадків помилково або односторонньо трактується як виключно гібридна, асиметрична війна Російської федерації проти України. Звужене або одностороннє розуміння суті конфлікту призводить до того, що пропонувані шляхи його врегулювання не дають очікуваних результатів. Відтак, сьогодні постає нагальна потреба у розробці сценаріїв врегулювання українсько-російського військово-політичного конфлікту. Від врегулювання конфлікту та способу примирення буде залежати мир, стабільність та добробут не лише обох країн, але й інших країн регіону

Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії [1].

Таким чином, комплексна політика, яка включає міжнародну підтримку, економічну стабільність та ефективне управління, є ключовим фактором у збереженні суверенітету України та подоланні наслідків глобалізації.

Военно-політичні конфлікти коштують людству вкрай дорого в усіх сенсах. Перед Світовим Співтовариством стоїть завдання знайти способи уникнення збройного розв'язання суперечностей. Такими тривалий період вважалися переговори, посередництво, судові розгляди тощо. Але не всі суб'єкти конфліктів готові укладати угоди та виконувати домовленості.

Наявні способи врегулювання міжнародних конфліктів, таким чином, є не завжди ефективними. Країна-агресор сьогодні може весь світ шантажувати погрозами застосування ядерної зброї й залишатися, по суті, безкарною.

Тому на сьогодні залишається без відповіді питання забезпечення світової безпеки, недопущення війни або її припинення на ранніх етапах. І це питання не в останню чергу актуалізувала війна в Україні.

Список використаних джерел

1. Авер'янова Н.М., Воропаєва Т.С. Міждержавний збройний конфлікт на теренах України: неокolonіальний вимір. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 145 (№ 6). Ч. 2. С. 7–11.
2. Бернадський, Б. В. (2012). Міжнародні конфлікти: курс лекцій. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/mignar_konfl.pdf
3. Бусленко В. В. Досягнення консенсусу між владою та опозицією в контексті процесів євроінтеграції (зарубіжний досвід та українські реалії Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: «Політологія». Миколаїв, 2010. Т. 131. Вип. 118. С. 88–92.
4. Лікарчук Д. С. Основні способи вирішення парламентських конфліктів у сучасній Україні. Суспільно-політичні процеси. 2016. Вип. 3. С. 95–150.
5. Яремчук С.С. (2008). Основи конфліктології: конспект лекцій. URL: http://www.sociology.chnu.edu.ua/res/sociology/Konsp_Yaremchuk.pdf.

Андрій Рудик, доктор філософії з галузі соціальних та поведінкових наук, асистент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Andrii Rudyk, PhD in Social and Behavioral Sciences, assistant of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7291-4341>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ TRANSFORMATION OF INNOVATIVE SECURITY IN THE CONTEXT OF THE NEW WORLD ORDER FORMATION

The process of transition from one world order to another is accompanied by a number of characteristic changes. One of them is the transformation of innovative security. This concept is mostly considered in economic sciences as a component of economic security. However, this approach has long been out of date and is not entirely correct. Innovative security, although it continues to rely on the categories of economic sciences, is increasingly playing a role in the process of ensuring other components of the particular state's national security. For example, political and military security. This material examines the signs which indicate that in the context of the new world order formation, a transformation of innovative security is taking place.

Keywords: innovative security, new world order, transformation, military security.

В українській науці поняттям “інноваційна безпека” послуговуються здебільшого в економічних дослідженнях. Пояснення цьому криється в сутності інновацій як явища – це новостворені та/або вдосконалені технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і/або соціальної сфери [4]. Ключовими тут є саме категорії економічної науки – “виробництво”, “комерція” тощо.

Л. Ісмаїлова зазначає, що інноваційна безпека, як складова економічної безпеки підприємства, полягає у забезпеченні конкурентоспроможності через формування та розвитку потенціалу [6, с. 51-52]. Р. Грень представляє інноваційну безпеку як ядро демографічної, енергетичної, макроекономічної, фінансової, виробничої безпеки тощо [3, с. 44]. О. Гордуновський вважає, що інноваційна безпека – це досягнення стану високотехнологічного, стабільного,

економічно ефективного забезпечення інноваціями економіки і соціальної сфери країни, а також створення умов для модернізації галузей виробництва, формування і реалізації політики стабільного соціально-економічного розвитку країни [2, с. 24]. Т. Черницька також звертає увагу на економічну природу інноваційної безпеки. Водночас дослідниця одним із аспектів даного поняття вважає спроможність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також гарантувати державну незалежність за рахунок власних інтелектуальних і технологічних ресурсів [8, с. 440].

Загалом розуміння інноваційної безпеки виключно як складової економічної безпеки є ознакою світового порядку XIX та XX століть. Логіка очевидна – конкретний новий винахід, виріб чи технологія дозволяв одній державі отримувати конкурентну перевагу над іншою. Однак важливо не лише здобути першість, а й утримувати її. Звідси процес розробки, реалізації та корегування інновацій отримав системний і постійний характер. Власне так і сформувалося те, що прийнято називати “інноваційна безпека”. Де-факто конкретні новинки стали інструментом захисту економічної переваги однієї держави над іншою. Але з виникненням глобального світового порядку і ускладненням сфер суспільного життя з’явилася проблема охорони самих інновацій. Водночас інноваційна безпека, не позбавляючись економічної сутності, стала відігравати важливу роль в інших складових національної безпеки держав. Однією з них є воєнна безпека.

Закон “Про національну безпеку України” визначає воєнну безпеку як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших важливих національних інтересів від воєнних загроз [5]. Одним із завдань реалізації стратегічних цілей розвитку Сил безпеки і оборони України є розвиток та впровадження інноваційних технологій оборони [7].

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України стала поштовхом до організаційного оформлення інноваційної діяльності у Збройних Силах України. Нині існують такі органи військового управління як Головне управління оборонних інновацій (у структурі Міністерства оборони України) та Управління інноваційної діяльності Збройних Сил України, а також відповідні науково-дослідні підрозділи у військових наукових установах. Те ж саме стосується й інших держав. Наприклад, у 2022 році у Збройних Силах Угорщини утворене Командування модернізації та трансформації. У Центральній військовій комісії Комуністичної партії Китаю (орган, що здійснює управління Народно-визвольною армією Китаю) функціонує Комісія з питань науки і технологій одним із завдань якої є сприяння “незалежним інноваціям”. У

Міністерстві оборони Індії існує підрозділ, створений для управління процесами оборонних досліджень та організації розвитку. Тоді як НАТО ще з 2003 року має Командування об'єднаних збройних сил з питань трансформації.

Поява таких структур є відображенням трансформації інноваційної безпеки як у контексті забезпечення безпеки самих інновацій, так і виходу даного явища за межі суто економічної безпеки. Варто розуміти, що однією з другорядних ознак зміни світового порядку можна вважати посилення воєнної глобалізації через інтенсифікацію динаміки озброєнь [1, с. 66]. Йдеться в тому числі і про складність для держав утаємничувати власні військові розробки. Часто достатньо одного демонстраційного показу або втрати конкретного зразка озброєння чи військової техніки для того, щоб інша держава могла створити аналогічний продукт.

Варто згадати і неконтрольоване використання товарів подвійного призначення у виготовленні засобів повітряного нападу (ракети, баражуючі боєприпаси, бомби тощо), бронетехніки і т. д. Прикладом цього є виявлення закордонних компонентів в іранських баражуючих боєприпасах Shahed-136 та північнокорейських балістичних ракетах KN-23. Дана проблема вказує на іншу ознаку трансформації інноваційної безпеки – фактичне безсилля міжнародних санкцій та інших контролюючих механізмів. Наприклад, Режиму контролю ракетних технологій.

У зв'язку з цим у ряді держав та воєнно-політичних блоків формуються спеціалізовані військові структури, завданням яких є забезпечення інноваційної безпеки через постійне продукування новітніх виробів, послуг і технологій. Оскільки те, що сьогодні є військовою інновацією, вже завтра може не надавати відповідних конкурентних переваг. Стрімкий розвиток озброєння та військової техніки за окремими напрямками як в Україні, так і в Російській Федерації це доводить.

Таким чином, трансформація інноваційної безпеки в контексті формування нового світового порядку полягає в тому, що вона перестає бути складовою суто економічної безпеки і починає відігравати роль у забезпеченні воєнної, політичної та інших елементів національної безпеки держав. Імовірно, що в міру окреслення рис нового світового порядку і його подальшого становлення та ствердження, варто очікувати виникнення нових міжнародних контролюючих організацій зразка Режиму контролю ракетних технологій. Це свідчитиме про інноваційну безпеку в контексті забезпечення міжнародної (глобальної) безпеки.

Список використаних джерел

1. Виклики національній безпеці у контексті формування нового світового

порядку: курс лекцій / Г. П. Ситник. К: ТОВ “САК ЛТД.”, 2023. – 103 с.

2. Гордуновський О. М. Сучасний стан та напрями посилення інноваційної безпеки України. *Фінансовий простір*. 2014. № 2. С. 23-29.

3. Грень Р. Т. Інноваційна безпека: сутність та методика оцінки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 1 (01). С. 43-49.

DOI: <http://doi.org/10.32782/dees.1-7>

4. Закон України “Про інноваційну діяльність”: в редакції від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 25.11.2024).

5. Закон України “Про національну безпеку України”: в редакції від 09.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 25.11.2024).

6. Ісмаїлова Л. Р. Інноваційна безпека як одна із складових економічної безпеки підприємства. *Управління сучасним підприємством: матеріали ІХ-ї Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 квітня 2013 р.: тези доп.* – К.: НУХТ, 2013. – С. 50-52.

7. Стратегічний оборонний бюлетень: Указ Президента України від 17.09.2021 № 473/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121> (дата звернення: 25.11.2024).

8. Черницька Т. В. Інноваційна безпека країни в умовах глобальних викликів. *International security in the frame of modern global challenges: Collection of scientific works.* – Mykolas Romeris University, Vilnius, 2018. – P. 439-446.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Леонід Бандрівчак, студент II курсу Освітньої програми «Стратегічний менеджмент у сфері забезпечення національної безпеки» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Leonid Bandrivchak, a student of the 2nd year of study of the Educational program "Strategic management in the field of ensuring national security" of the Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University.

ORCID ID: 0009-0000-7011-1740

Науковий керівник: Євгеній Таран, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ТАЙВАНЬ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗМІЦНЕННІ ВІЙСЬКОВОЇ ПОТУГИ РФ: ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ

TAIWAN AND ITS ROLE IN STRENGTHENING THE MILITARY POWER OF THE RUSSIAN FEDERATION: GEOPOLITICAL ASPECTS

This study investigates Taiwan's role in supporting Russian military capabilities by exports of dual-use technologies, specifically metalworking CNC (computer numerical control) machines. Despite Taiwan's alignment with Western sanctions, the study highlights a notable rise in CNC machine exports to Russia in 2022-2023 compared to pre-war levels. This increase reflects gaps in enforcement and the use of intermediary networks to bypass restrictions. The study also examines shifts in Taiwan's sanctions policy, detailing its progression from limited measures to stricter controls under international pressure. However, these efforts have not fully stemmed the supply chain. The report underscores the need for stronger global cooperation to address these challenges and the role of the United States in this shift.

Keywords: CNC machines, Taiwan, sanctions.

Тайвань, або Китайська Республіка Тайвань, є високорозвиненою індустріальною державою з передовими технологіями і важливим союзником США у регіоні Південно-Східної Азії. Протягом десятиліть Тайвань перебуває в стані напруженого протистояння з комуністичною Китайською Народною Республікою, яка вимагає об'єднання острова з материковим Китаєм. Це протистояння має глибоке історичне коріння, яке бере свій початок в

громадянській війні в Китаї, що сталася в другій половині 40-х років ХХ ст..

Попри цю політичну напругу, Тайвань активно веде торговельні відносини з союзницею КНР росією, постачаючи їй технологічне обладнання, зокрема верстати з числовим програмним керуванням (ЧПК), які використовуються в російському військово-промисловому комплексі для виробництва різноманітної зброї. Це підтверджується конкретними доказами, що свідчать про прямий зв'язок між поставками та військовими потребами рф, що ставить під питання ефективність міжнародних санкцій і контроль над критичними технологіями.

2022 року Росія внесла Тайвань до списку недружніх країн і територій. У березні 2023-го під час візиту Сі Цзіньпіна до Москви Китай і Росія підтвердили, що вважають його «невід'ємною» частиною Китаю. Тайвань цю заяву засудив.

Водночас він кілька років залишається другим за обсягом постачальником металообробних верстатів з числовим програмним керуванням (ЧПК) у РФ. Такі верстати росіяни імпортують з більш ніж 20 країн світу й успішно використовують, щоб випускати всі види зброї, від стрілецької до міжконтинентальних балістичних ракет. На Тайвані діє представництво неурядової Московсько-Тайбейської координаційної комісії з економічного та культурного співробітництва, а в Росії – аналогічне Тайбейсько-Московської.

2023 року через санкції Росія наростила імпорт верстатів з ЧПК з Тайваню, не маючи змоги прямих поставок з США, Японії та ЄС. Щонайменше 23 тайванські виробники постачали до Росії верстати з ЧПК на загальну суму 118 мільйонів доларів США в січні-липні 2023 року. Близько 40% становлять верстати з ЧПК, які коштують понад 100 тис. доларів США (тобто дуже дорогі й просунуті). Російські чиновники регулярно звітують, що виробництво зброї нарощують, тож потреба у верстатах лише зростатиме. І Тайвань опинився серед країн, які допомагають Росії озброюватися та вести війну проти України. Очевидно, уряд Тайваню заплющує очі на те, що його виробники критично підтримують промисловість Росії. А торгове представництво Московсько-Тайбейської координаційної комісії з економічного і культурного співробітництва чудово виконує свою роль.

Також цікавий факт, що здебільшого тайванські верстати обладнані ЧПК японської компанії Fanuc – попри заборону японського уряду постачати виробниче обладнання до РФ. (3)

Варто відзначити, що Китай, який планує взяти Тайвань під контроль до 2027 року (за оцінкою директора ЦРУ Вільяма Бернса), також істотно нарощує постачання верстатів до РФ: з 1275 верстатів у 2021 році до 6776 лише за січень-липень цього року. При цьому 2023-го Пекін відвантажив потужніші, яких раніше в Росію не відправляв – уперше їх зафіксували на травневій галузевій

виставці в Москві.

Але якщо логіка Китаю зрозуміла – Пекін не бажає, аби програв близький союзник, то позиція Тайваню суперечить здоровому глузду. Адже в перспективі російську зброю можуть застосувати і проти самого Тайваню.

Політична ситуація на Тайвані характеризується кількома основними течіями щодо відносин з Китаєм.

1. Пропекінські сили. Включають партії, як-от Гоміндан (Kuomintang, КМТ), що підтримують зближення з Китаєм або навіть об'єднання, але збереження політичної автономії Тайваню. Їхня підтримка серед виборців наразі складає близько 20-30%.

2. Про-незалежницькі сили. Домінуюча політична сила — Демократична прогресивна партія (DPP), яка підтримує незалежність Тайваню. Популярність DPP часто перевищує 40%, а її політика орієнтована на збереження статусу-кво та протидію об'єднанню з Китаєм.

3. Помірковані сили. Менші партії, що підтримують мирне співіснування з Китаєм, зберігаючи автономію Тайваню, з підтримкою 5-10%. (1)

Загалом, хоча є окремі сили, що виступають за зближення з Китаєм, більшість населення та основні політичні сили виступають за збереження незалежності або статусу-кво. Тут позиція нагадує відношення Сингапуру, де визнають важливість Китаю як ключового економічного партнера, але обережно ставляться до його політичного впливу. Тайвань залежить від торгівлі з Китаєм, однак побоюється втрати автономії. Сингапур, хоч і підтримує тісні економічні зв'язки, дотримується нейтральності, щоб зберегти незалежність у своїй зовнішній політиці. Обидва прагнуть балансу між вигодами співпраці й ризиками залежності. (2)

Тим не менш, США прагнуть позбутися залежності від мікроелектронної індустрії Тайваню, де ця країна є лідером. Але оскільки Тайвань знаходиться в зоні підвищеного геополітичного ризику через загрозу агресії з боку Китаю, США прагнуть зменшити свою залежність від тайванських постачальників та посилити національну безпеку. Для цього США активно інвестують у розбудову виробничих потужностей у власній країні та інших регіонах. Одним із основних кроків стало відкриття нового заводу Intel в Арізоні в рамках програми національної безпеки та технологічної незалежності. Крім того, США сприяють розвитку виробництва мікросхем у таких країнах, як Японія, Південна Корея та Індія (1). Наприклад, TSMC (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company) будує завод у Арізоні, що має зменшити залежність США від тайванських постачальників.

Ці заходи є частиною стратегії диверсифікації виробництва

напівпровідників, що дозволить США знизити ризики, пов'язані з можливими перебоями в постачаннях з Тайваню у разі загострення конфлікту з Китаєм.

У грудні 2023 року представники США відвідали Тайвань для обговорення нових експортних умов на мікроелектроніку та обмеження доступу Китаю та рф до критичних технологій. Делегація, очолювана представниками Міністерства торгівлі США, зустрілася з тайванськими компаніями для синхронізації заходів. На початку 2024-го року Міністр економіки Тайваню оголосив про заборону експорту верстатів з ЧПК до рф та про впровадження штрафу в 32 тисячі доларів за порушення заборони. Але найважливіше, що не було введено заборони на реекспорт верстатів через треті країни, як це зробили США та ЄС, а сума штрафу на порядок менша за ціну одного верстата. На момент введення такої заборони прямих продажів біля 98% тайванських верстатів заходили до рф через треті країни, про що не офішувалося. Міністр економіки країни оголосив, що уряд попросив виробників не робити так.

1-го листопада Міністерство економіки країни опублікувало комюніке, де наголошувалося, що постачання верстатів з Тайваню до рф припинилося в 2024 році. Натомість статистика показує, що з моменту введення згаданої заборони рф імпортувала тайванських верстатів на суму приблизно 50 мільйонів доларів. Постачання відбувалося через Туреччину, Киргизстан, Казахстан, Китай. Комюніке підхопили світові медіа як свіжу інформацію і не перевіряючи опублікували її, як і низка медіа України.

Існує думка, що верстатобудування Тайваню істотно залежить від продажів до рф. Тому повна відмова від продажу може спричинити банкрутства підприємств та соціальну напругу. В такому випадку, держава мала би втрутитися й допомогти в збуті продукції в інших країнах, на наражаючи при цьому на небезпеку власну країну через допомогу одному з найнебезпечнішим ворогам.

Список використаних джерел

1. Корсунський Сергій, Як будувати відносини з країнами Азії. К. : Vivat, 2024. 288 с.
2. Махбубані Кішор, Чи виживе Сингапур? Як місто-держава готується до нових викликів. К. : Наш формат, 2021, 272 с.
3. "Тайвань: союзник мого ворога – мій партнер", ЛБ.УА. URL: https://lb.ua/world/2023/11/28/586282_tayvan_soyuznik_mogo_voroga-miy.html

Євген Биба, військовослужбовець, працівник служби логістики
Yevhen Byba, military serviceman, employee of the logistics service

**SPECIFICATIONS OF THE IMPLEMENTATION OF
INTERNATIONAL EXPERIENCE IN IMPLEMENTING CUSTOMS
POLICY IN UKRAINE**

**СПЕЦИФІКА ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ
РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

Виконання національною митною службою її призначення (реалізація митних інтересів держав, створення сприятливих умов для зовнішньоекономічних торговельних операцій), з урахуванням складності поєднання елементів цього процесу у зарубіжних країнах досягається через комплексні прогресивні новації. Успішна реалізація цілей митної політики у контексті стратегічного курсу України на інтеграцію з ЄС визначається впровадженням міжнародного досвіду європейських країн через розробку та прийняття низки угод про митну співпрацю. У роботі представлений аналіз низки факторів імплементації міжнародного досвіду реалізації митної політики в Україні, зокрема участь України у Програмі ЄС «Митниця» та співпраця держави у Всесвітній митній організації.

Ключові слова: митний контроль, митна політика, спрощення процедур, інтеграція, програма «Митниця»

The current strategic course of Ukraine towards the EU and the world community puts at the forefront for state administration bodies the improvement of mechanisms that can ensure the successful implementation of the state customs policy. The state customs policy is aimed at creating favorable conditions for increasing the volume of foreign economic activity, increasing its efficiency, simplifying customs procedures and formalities associated with the implementation of customs control of goods and vehicles crossing the customs border of Ukraine.

Theoretical and practical aspects of the problem of implementing customs policy in the field of foreign economic activity are studied in the scientific works of I. Berezhnyuk, G. Vorontsova, L. Ivashova, E. Garmash, T. Krushelnytska.

At the same time, scientific research, taking into account existing theoretical achievements and practical experience, requires an in-depth study of state customs policy in Ukraine in the context of improving implementation mechanisms, taking into account international experience.

The regulatory and strategic documentation of foreign countries indicates the main purpose of customs authorities, which is to ensure the security of society, the

implementation of customs interests of states, the creation of favorable conditions for foreign economic trade operations. The appropriate implementation of its purpose by the national customs service, taking into account the complexity of combining the elements of this process in foreign countries, is achieved through comprehensive progressive innovations. A.B. Maslova among such innovations indicates measures to simplify, accelerate, reduce the cost of customs clearance and customs control while simultaneously increasing their efficiency, the implementation of fiscal indicators, in particular, logistical support of foreign economic trade operations by customs authorities through the implementation and modernization of software solutions for users of customs services [2, p. 16].

In Ukraine, for the implementation of customs policy goals, the main provisions are the actual importation into the customs territory of our state of the subject of the transaction or its export. The main feature is the implementation of a commercial transaction and the transfer of this subject into ownership to a foreign partner or receipt into ownership from a foreign partner with the actual movement of the subject of the transaction across the customs border of Ukraine [1].

Given Ukraine's strategic course for integration with the European Union, the implementation of the international experience of EU countries is crucial for our state in order to successfully implement the goals of customs policy. The features of this process are primarily the development and adoption of a number of agreements on customs cooperation with European countries. For example, in 2020, an agreement was signed between Ukraine and Spain on cooperation and assistance in customs matters. In particular, the customs administrations of the two states provide each other with assistance to promote the legal movement of goods and the application of customs legislation to prevent, investigate and combat violations in this area and to ensure the security of the international trade supply chain [6].

In 2023, an agreement was adopted between Ukraine and the European Union on Ukraine's participation in the Union Programme for Cooperation in the Customs Sector "Customs". Our state, as an associated country, will enjoy all the benefits of the EU Customs Programme. In particular, this concerns cooperation in developing and strengthening IT capacity, access to documents on customs issues, exchange of knowledge and practices between employees of the customs authorities of the participating countries, research and innovation activities [3].

The Customs Programme will help create a modern customs union, based on the interests of business and citizens, by: 1) increasing the exchange of information and data between national customs administrations; 2) supporting customs authorities in protecting the financial and economic interests of countries, in particular in the correct collection of customs duties, import VAT and excise duties; 3) developing better risk

management strategies to protect the financial interests of the participating countries; 4) further promoting the growth of trade [7].

The state customs policy and the activities of the relevant system of customs authorities play an important role in expanding foreign economic relations and promoting the development of foreign trade with all countries of the world. Thus, the regulation of international relations related to resolving issues in the customs sphere is handled by the World Customs Organization, of which Ukraine is a member.

The main activity of the World Customs Organization is aimed at providing assistance in achieving the most effective implementation of customs clearance procedures, organization of the work of customs authorities. The result of cooperation between the World Customs Organization and Ukraine was the full participation of our state in international customs relations and accession to a number of conventions (Customs Convention on the International Transport of Goods, International Convention on Mutual Administrative Assistance in the Prevention, Investigation and Suppression of Violations of Customs Legislation, International Convention on the Harmonization of Conditions for Conducting Border Control of Goods, International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System, Convention on Temporary Admission, etc.) [4, p.161].

In general, the principles and approaches to the organization and implementation of modernization and reform programs proposed by specialists of the World Customs Organization are decisive for the stages and directions of institutional development of customs administrations in different countries, serve as a tool for their structural and functional restructuring [5, p. 267]. The direct participation of the World Customs Organization contributed to the introduction of a system of effective and efficient customs administrations in Ukraine by harmonizing and simplifying customs procedures, implementing the principles of forming customs legislation and the principles of behavior of customs administrations, which in general became the main one in the process of modernization of the customs service [4, p. 161].

As follows, international experience in implementing customs policy in Ukraine is being implemented through cooperation with various EU countries and the adoption of agreements on cooperation and assistance in customs matters, as well as through Ukraine's interaction with the World Customs Organization.

Literature

1. Kyjda L. I., Shevchenko N. I. Osoblyvosti realizaciyi derzhavnoyi mytnoyi polityky v Ukrayini. Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya i rozvytok. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf.
2. Maslova A.B. Orhany, shho realizuyut" derzhavnu mytnu polityku, yak

skladova systemy publicznego administruvannya: lyudynocentrysts"ka koncepciya transformaciyi : avtoref. dys. ... kand. yur. nauk : 12.00.07. Zaporizhzhya, 2021. 29 s.

3. Minfin: Verxovna Rada Ukrayiny ratyfikovala Uhodu mizh Ukrayinoyu ta YeS pro uchast" Ukrayiny u Prohrami YeS «Mytnycya». URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_verkhovna_rada_ukraini_ratyfikovala_ugodu_mizh_ukrainoiu_ta_ies_pro_uchast_ukraini_u_programi_ies_mitnitsia-4084

4. Panov I. O. Rol" Vsesvitn"oyi mytnoyi orhanizaciyi v orhanizaciyi upravlinnya mytnoyu spravoyu v Ukrayini // Pravooxoronna funkciya derzhavy: teoretyko-metodolohichni ta istoryko-pravovi problemy : tezy dop. uchastnykiv mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Xarkiv, 17 trav. 2019 r.) / MVS Ukrayiny, Xarkiv. nac. un-t vnutr. sprav ; Konsul"tat. misiya Yevropejs"koho Soyuzu. Xarkiv, 2019. S. 160 – 162.

5. Pryjmachenko D.V. Mytna polityka derzhavy ta yiyi realizaciya mytnymy orhanamy : Monohrafiya. Dnipropetrovs"k : Akademiya mytnoyi sluzhby Ukrayiny, 2006. 332 s.

6. Uhoda mizh Ukrayinoyu ta Korolivstvom Ispaniya pro spivrobitnyctvo ta vzayemnu dopomohu v mytnyx spravax. Vid 27.09.2021, № 724_001-20 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724_001-20#Text

7. Ukrayina pryednalasya do prohramy «Mytnycya» dlya spivrobitnyctva u mytnij sferi z YeS. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ukrayina-priednalasia-do-programi-mitnitsia-dlia-spivrobitnitstva-u-mitnii-sferi-z-ies-940>.

Тарас Бідник, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»
 Taras Bidnyk, graduate student of the Department of Public Management and Administration of the Communal Institution of Higher Education "Vinnytsia Academy of Continuing Education"

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0005-1652-7856>

Науковий керівник: Геннадій Мазур, д-р. екон. наук., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

ІНФОРМАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

INFORMATION MECHANISMS IN THE SYSTEM OF MEASURES TO COUNTER THREATS TO THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN CONDITIONS OF MARTIAL STATE

The full-scale Russian invasion of Ukraine on February 24, 2022 led to a complete rethinking not only of socio-cultural values, but also of the institution of power in general. The war stimulated the activity and transformation of information mechanisms in the system of measures to counter threats to the development of territorial communities under martial law.

The purpose of the article is to study the impact of military actions on the effectiveness of management in local government bodies. As a result of the study, the features of martial law and its impact on information mechanisms in the system of measures to counter threats to the development of territorial communities were clarified.

Today, during martial law, public administration is reoriented to information mechanisms for forecasting, programming, budgeting and ensuring the implementation of national strategies and plans. This contributes to the effective operation of the security and defense sector, the protection of the state and its development under constant threat.

Keywords: information forecasting mechanisms, territorial community, security challenges, countering threats.

В умовах воєнного стану в Україні важливими є інформаційні механізми, які є ключовими для протидії загрозам розвитку територіальних громад. Основні аспекти включають організацію управлінських процесів, активізацію громадянської участі, підвищення безпеки, та адаптацію до кризових умов.

Основні виклики, з якими стикаються територіальні громади в умовах воєнного стану, включають:

Дефіцит ресурсів. Значна частина бюджету громад спрямована на адаптацію до воєнних умов, зокрема на заходи безпеки, що обмежує можливості для розвитку.

Безпекові виклики. Брак фінансування для облаштування укриттів у школах, лікарнях та інших соціальних об'єктах згідно з новими державними будівельними нормами.

Демографічні проблеми. Депопуляція в громадах, трудова міграція та низькі податкові надходження, зокрема через сплату податків релокованими підприємствами у великих містах.

Комунікація. Недостатність прозорості та відкритого діалогу між громадянами та владою [1].

Для підвищення стійкості територіальних громад, експерти рекомендують впровадження наступних інструментів:

Карти потреб. Кожна громада має визначити пріоритетні проблеми та цільові групи для таргетованого реагування [1].

Прогнозування ризиків. За словами Володимира Лупація, стійкість базується на здатності громади ідентифікувати ризики, передбачати можливі загрози та бути готовими до кризових ситуацій [1].

Підтримка участі громадян. Бюджети участі та залучення громадськості до прийняття рішень сприяють формуванню довіри та згуртованості [1].

Молодь з тимчасово окупованих територій. Особливу увагу потрібно приділити підтримці молоді, яка проживає чи перемістилася з тимчасово окупованих територій [1].

Державне управління під час війни зазнало трансформацій. Основні напрями адаптацій включають:

Перспективи регіонального розвитку: Стратегічне планування, орієнтоване на безпеку та громадянську активність, забезпечує ефективність місцевого самоврядування [2].

Інституційна стійкість: Важливою є реформування системи надання адміністративних послуг для покращення їх доступності та прозорості [2].

Гуманітарна допомога та соціальні послуги: Екстрені соціальні послуги в умовах загрози життю повинні бути доступні для найуразливіших груп [2].

З метою забезпечення безпеки і розвитку територіальних громад необхідно використовувати новітні технології:

Цифровізація сервісів: Введення електронних послуг, таких як мобільний додаток «Дія», що дозволяє швидко отримувати необхідні документи та послуги,

також спростити документообіг навіть під час війни [3].

Комунікаційні технології: Використання соціальних медіа та інтернет-платформ для швидкого обміну інформацією між органами влади та населенням підвищує ефективність управлінських процесів.

Узагальнюючи, інформаційні механізми в територіальних громадах, що знаходяться в умовах воєнного стану, покликані не лише забезпечити базові функції управління, але й адаптуватися до нових викликів, сприяючи стійкості та розвитку громад. Своєчасна реакція на виклики, активна участь населення у процесах управління і новітні технології є ключовими аспектами для забезпечення успіху та ефективності в умовах невизначеності.

Список використаних джерел

1. Як громади України забезпечують стійкість в умовах війни: підсумки вебінару. Всеукраїнська асоціація ОТГ. URL: <http://surl.li/jenuvi> (дата звернення 21.11.2024)
2. Пономаренко Олександр Сергійович, Морозюк Юрій Вікторович, Нинюк Марія Антонівна Вплив воєнних дій на ефективність державного управління в Україні / АКАДЕМІЧНІ ВІЗІЇ Випуск 32/2024. Львів. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/issue/view/28> (дата звернення 21.11.2024)
3. Державні послуги онлайн. Дія. Цифровізація. Міністерство цифрової трансформації. URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення 21.11.2024)

Дарина Бобко, Студентка II курсу ОП «Стратегічний менеджмент у сфері забезпечення національної безпеки» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Daryna Bobko, Student of the specialty «Strategic Management in the field of national security» Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0007-0515-7372>

Науковий керівник: Євгеній Таран, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ
ПРОТЯГОМ 2022-2024 РОКІВ
INTERNAL THREATS TO THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE
DURING 2022-2024**

External aggression has led to serious internal problems, including economic, energy and social instability, which, combined with information warfare and cyber threats, complicate the situation. One of the main internal threats is economic, as military aggression has caused huge losses to the country's economy, which not only complicates current functioning, but also creates additional threats to post-war recovery; cyberattacks play perhaps the most important role in internal threats to Ukraine's national security. An example of cyber threats is the use of the Telegram messenger for military and other purposes; as for energy, today Ukraine's energy security faces a number of serious challenges, including: the lack of effective structural reforms in the energy sector and an effective management system, the lack of proper control over the activities of natural monopolies; the war has also changed the social component for Ukrainian citizens. The role of the volunteer movement and social cohesion has become even more significant. Providing social support, providing psychological rehabilitation and assistance to the most vulnerable segments of the population have become extremely necessary to maintain the stability and resilience of Ukrainian society during the war.

Keywords: energy, cyber threats, war, social security, economy.

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року національна безпека України зіткнулася з безпрецедентними внутрішніми викликами. Зовнішня агресія призвела до серйозних внутрішніх проблем, включаючи економічну, енергетичну та соціальну нестабільність, які в поєднанні

з інформаційною війною та кіберзагрозами ускладнюють ситуацію. У цьому контексті можна виділити кілька основних внутрішніх загроз національній безпеці України в цей період.

Отже, серед внутрішніх загроз національній безпеці варто виділити такі:

1. Загрози економічній безпеці.

Економічна складова під час війни стала одним із найскладніших викликів для України, що впливає на всі аспекти суспільства та вимагає швидкої адаптації економічної політики до нових реалій. З початку російського повномасштабного вторгнення в Україну українці втратили близько 5 мільйонів робочих місць, що дорівнює 30 відсоткам доконфліктної зайнятості в Україні. За сценарієм подальшої військової ескалації, втрата робочих місць ще більше зросте і досягне 7 млн, або 43,5%. [7]. Крім того, криза суттєво вплинула на українську систему соціального захисту як з точки зору збільшення видатків, так і зменшення доходів. Також, внаслідок військового конфлікту між росією та Україною було підірвано фінансову стабільність, що впливає на всю економічну діяльність в Європі та світі. На сьогоднішній день економічні втрати України на фоні війни зростають, серед них:

біженці: близько 4,8 мільйона біженців виїхали з України до Європи. Це значна втрата талантів, платників податків і місцевих покупців, які могли б підтримувати бізнес, що залишився, платити податки чи витратити гроші в Україні, що також спричиняє економічні втрати;

пошкодження інфраструктури: станом на 25 травня Україна втратила 105,5 млрд доларів США через збитки інфраструктури;

заміновані поля: росіяни мінували поля фермерів під час відступу [6].

Постійні обстріли та бомбардування також завдають шкоди сільськогосподарським угіддям;

блокада портів: Україна не може експортувати зерно через чорноморські порти через небезпеку морських мін і обстрілів з боку російських кораблів;

крадені українські товари: Росія викрадає з окупованих територій України зерно, сільгосптехніку та метал, а потім намагається їх продати;

втрата бізнесу: окупація змушує компанії закриватися, скорочувати діяльність або переміщатися.

Отже, економічні виклики для України під час війни є масштабними і багатоплановими. Військова агресія спричинила величезні втрати для економіки країни, які не лише ускладнюють поточне функціонування, а й створюють додаткові загрози для післявоєнного відновлення.

2. Кіберзагрози

Під час війни 2022–2024 років кіберзагрози стали одним із основних

аспектів гібридної війни, яку веде Росія проти України. Масштабні кібератаки, спрямовані на критичну інфраструктуру, державні установи та медіаресурси, створюють реальну загрозу для національної безпеки України. Найчастіше РФ застосовує такі атаки: програмний комплекс WhisperGate, серія фішингових атак “Ghostwriter”, ПЗ “HermeticWiper”, DDoS-атака “Operation: Isolation” [3]. Кібератаки стимулюють комплексне вдосконалення систем безпеки на всіх рівнях — від технічних засобів захисту до законодавчого регулювання та міжнародної співпраці. Це сприяє підвищенню стійкості країни до зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечуючи безперебійну роботу критичної інфраструктури та захист інформаційних ресурсів в умовах сучасних викликів. Доречно буде навести як приклад кіберзагрози заборону месенджеру Телеграм. Ризики, які можуть виникнути при використанні Telegram: проблеми з анонімністю, використання месенджеру для кібератак, ріст регулювання, обмеження для органів влади а також проблема контенту (адже тут розповсюджуються небезпечні матеріали) [4]. Отже, можна зробити висновок що кібератаки відіграють чи не найважливішу роль у внутрішніх загрозах національній безпеці України.

3. Загрози енергетичній безпеці

1. Суттєве збільшення імпорту кам'яного вугілля з Росії стало серйозною загрозою для енергетичної безпеки України. Це пов'язано з частковою втратою територій Донецького вугільного басейну, де знаходяться найбільші запаси антрацитового вугілля. На підконтрольній українській владі території залишилося лише 45–48 % вугіллевидобувних потужностей. У 2016 р. Україна імпортувала з РФ близько 62 % усього купленого вугілля [5].

2. Зношеність матеріально-технічної бази підприємств. Недостатній рівень автоматизації та комп'ютеризації, енергоефективних технологій.

3. Втрата енергогенеруючих потужностей через анексію Криму та частин територій Луганської та Донецької областей.

4. Кібератаки. З початком повномасштабного вторгнення кількість кібератак зросла. За статистикою Держслужби спеціального зв'язку та Держспецзв'язку, щонеділі в Україні блокувалось до 50 тисяч кібератак на державні інформаційні ресурси.

Об'єкти критичної інфраструктури постійно перебувають під загрозою атак. Зокрема, 28 березня 2022 року український провайдер "Укртелеком" зазнав потужної кібератаки, під час якої зловмисники намагалися отримати доступ до ІТ-інфраструктури компанії. Їхніми цілями було виведення з ладу обладнання та сервісів, а також встановлення контролю над мережею та технічними засобами провайдера [1].

Державні органи та урядові організації, у співпраці з українськими компаніями у сфері кібербезпеки та провідними світовими виробниками рішень, розробили багаторівневу систему кіберзахисту для забезпечення безпеки держави та бізнесу загалом.

Сьогодні енергетична безпека України стикається з низкою серйозних викликів, зокрема:

відсутність ефективних структурних реформ у сфері енергетики та дієвої системи управління;

брак належного контролю за діяльністю природних монополій; значним негативним впливом енергетичних об'єктів на навколишнє середовище;

недосконалою системою субсидій на житлово-комунальні послуги; висока вартість енергоресурсів та низький рівень доходів громадян, що підвищує вразливість до зростання тарифів на комунальні послуги та спричиняє накопичення значної заборгованості за електроенергію, теплопостачання тощо.

4. Соціальна складова

Під час війни соціальний аспект перетворився для України на один із найскладніших компонентів національної безпеки. Конфлікт суттєво вплинув на суспільство, змушуючи громадян пристосовуватися до нових реалій і стикатися з численними викликами. За оцінками МОМ, фактична чисельність внутрішньо переміщених осіб в Україні складає 3 548 000 [2].

Такий великий потік ВПО створює додаткове навантаження на системи охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Медичні заклади можуть бути перевантажені, а школи стикаються з необхідністю інтегрувати більше учнів; підвищується попит на житло, що може призвести до дефіциту доступного житла та зростання цін на оренду; населення може стикатися з труднощами у пошуку роботи через відсутність вакансій або необхідних навичок; багато переселенців пережили травматичні події, що впливає на їхній психологічний стан; гуманітарні аспектами є забезпечення базових прав і потреб ВПО є критично важливим для підтримки гуманітарних стандартів та запобігання гуманітарній кризі.

Війна змінила соціальну складову для громадян України. Роль волонтерського руху та соціальної згуртованості стала ще більш значущою. Забезпечення соціальної підтримки, надання психологічної реабілітації та допомоги найбільш уразливим верствам населення стали вкрай необхідними для збереження стабільності та стійкості українського суспільства під час війни.

Отже, важливо запобігати саме внутрішнім загрозам адже вони створюють:

підрив довіри до держави – такі загрози як корупція, нерівність, екстремізм, підривають довіру громадян до державних інститутів, що, в свою чергу, послаблює державу зсередини;

дестабілізацію суспільства - конфлікти, соціальна напруженість, розкол суспільства – все це результат внутрішніх загроз, які можуть призвести до дестабілізації і навіть розпаду держави; економічні втрати – корупція, організована злочинність, економічна нестабільність – це все внутрішні загрози, які завдають значних збитків економіці країни; створюють підґрунтя для зовнішньої агресії - внутрішня нестабільність робить країну більш вразливою до зовнішніх загроз, оскільки зовнішні сили можуть скористатися цими проблемами для досягнення своїх цілей.

Запобігання внутрішнім загрозам – це не просто завдання спецслужб, а комплексна задача, яка вимагає зусиль від усіх гілок влади, громадянського суспільства та кожного окремого громадянина. Адже саме від злагодженої роботи всіх цих суб'єктів залежить міцність і стабільність держави.

Список використаних джерел

1. Безпека у кіберпросторі. Головна. URL: <https://defpol.org.ua/index.php/produkty-tsentru/49-shliakh-ukrainy-do-nato/1126-bezpeka-u-kiberprostoru>.
2. ЗВІТ ПРО ВНУТРІШНЄ ПЕРЕМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ. International Organization for Migration. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR_GPS_Internal%20Displacement%20Report_Round%2016_UA_June%202024.pdf.
3. Кібербезпека під час повномасштабного вторгнення: неочікувані принципи кібергігієни. Lviv IT Cluster. Lviv IT Cluster. URL: <https://itcluster.lviv.ua/itid/kiberbezpeka-pid-chas-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-neochikuvani-prynczypu-kibergigiyeny/>.
4. Кіберзагрози, пов'язані з месенджером Telegram - Українська громада. Українська громада. URL: <https://ukrainska-gromada.gov.ua/community/kiberzagrozy-povyazani-z-mesendzherom-telegram.html>.
5. Energy sector of Ukraine: the results of, Tsentrazumkova, URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_energy-final.pdf.
6. Impact of Russia's Full-Scale Invasion on Ukraine's Economy | Edvantis. Edvantis. URL: <https://www.edvantis.com/blog/explainer-the-impact-of-russias-full-scale-invasion-on-ukraines-economy/>.
7. View of ASSESSING THE IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE ACHIEVABILITY OF THE GOALS OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT ECONOMIC DIMENSION: STRATEGIC ASPECT. Scientific journals of Precarpathian National University. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/8090/8220>.

Денис Бондарчук, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Denys Bondarchuk, postgraduate student, Department of Global and National Security, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-7078-5535>

Науковий керівник: Запорожець Тетяна Володимирівна, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ПІДНЯТТЯ ПОДАТКОВИХ СТАВОК ЯК ІНСТРУМЕНТ
ЗБАЛАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА
РЕАГУВАННЯ НА ЗАГРОЗУ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ
RAISING TAX RATES AS A TOOL FOR BALANCING UKRAINE'S STATE
BUDGET AND RESPONDING TO NATIONAL SECURITY THREATS**

The increase in tax rates as a tool of financial policy in the context of economic instability and military challenges in Ukraine has been explored. The economic and social aspects of this approach are analyzed, emphasizing the importance of balanced tax increases to ensure defense capabilities, social payments, and infrastructure restoration. It is highlighted that while higher tax rates can increase budget revenues, they also carry risks of reduced investment activity, consumer spending, and increased social tension. Special attention is given to the need for reforms in tax administration, combating the shadow economy, reducing bureaucracy, and stimulating investment. The conclusion is made that the long-term effectiveness of this approach is possible if funds are directed toward critical infrastructure and economic development. Suggestions are made to minimize negative consequences through the digitalization of the tax system and comprehensive reforms that would help reduce the pressure on business and the population.

Key words: tax rates, state budget, national security, fiscal policy, economic stability

Підвищення податкових ставок є одним із найбільш поширених інструментів фінансової політики, що дозволяє урядам збалансувати бюджет, особливо в умовах економічної нестабільності. Для України, зважаючи на складну економічну ситуацію та постійні зовнішні загрози у вигляді повномасштабного вторгнення, підвищення податків стало важливим кроком для забезпечення функціонування державних установ, зокрема в контексті безпеки та обороноздатності країни. У ситуації, коли

значна частина державних ресурсів йде на підтримку армії, забезпечення соціальних виплат та відновлення інфраструктури, питання податкових надходжень набуває особливої актуальності.

Згідно з економічними теоріями, підвищення податків є інструментом для покриття дефіциту бюджету, однак це не завжди приносить бажаний результат. З одного боку, збільшення податкових ставок дозволяє збільшити доходи держави, з іншого - може призвести до зниження інвестиційної активності, зменшення споживчих витрат і зростання економічної нерівності [1]. Підвищення податків також може мати соціальні наслідки, оскільки більша частина податкового тягаря лягає на населення, що безпосередньо впливає на його добробут.

В Україні податкові ставки значною мірою не змінювались протягом останніх кількох років, хоча в умовах війни та економічної кризи необхідність у додаткових фінансових ресурсах стала очевидною. У зв'язку з різкими змінами в економіці, що спричинені війною, інфляцією та економічною блокадою, країна потребує нових підходів у сфері фіскальної політики. Підвищення податків може стати необхідним кроком для збалансування бюджету, однак воно повинно бути ретельно збалансованим, щоб не погіршити економічні умови для населення та бізнесу [2].

Підвищення податкових ставок є важливим інструментом для забезпечення фінансування потреб національної безпеки, зокрема для зміцнення обороноздатності держави. Податковий кодекс встановлює загальні принципи оподаткування та регулювання військового збору, який є ключовим елементом податкової системи в умовах збройного конфлікту. Зокрема, стаття 29 Кодексу передбачає спрямування доходів державного бюджету на фінансування заходів, пов'язаних із забезпеченням обороноздатності країни, а військовий збір слугує джерелом такого фінансування [3].

Останні зміни у законодавстві свідчать про збільшення ставок військового збору з метою мобілізації додаткових коштів для забезпечення оборони та безпеки України. Так, було ухвалено підвищення військового збору до 5%, що має на меті збільшення доходів бюджету для покриття критичних витрат під час війни, включаючи оборонні та соціальні потреби. Крім того, передбачено впровадження інших змін до системи адміністрування податків, таких як перехід до щомісячної звітності та спрощення процедур для платників податків у деяких сферах. Таким чином, податкова політика України поступово адаптується до сучасних викликів шляхом підвищення ставок, реформування адміністрування податків і посилення заходів боротьби з ухиленням від оподаткування, що відповідає загальним принципам і завданням, викладеним у Податковому кодексі.

Одним із найбільших ризиків підвищення податкових ставок є скорочення споживчих витрат і зниження темпів економічного зростання. В умовах

економічної нестабільності та високої інфляції, додаткове податкове навантаження може стати серйозним викликом для домогосподарств та малого бізнесу. На макрорівні це може призвести до скорочення внутрішнього попиту, зниження виробничої активності та погіршення ситуації на ринку праці. Водночас, в довгостроковій перспективі підвищення податкових ставок може мати позитивні наслідки, якщо ці кошти будуть спрямовані на розвиток критичної інфраструктури, зміцнення армії та відновлення економіки. До прикладу, звіт ОЕСР охоплює досвід реформування податкових систем у країнах-членах та країнах-партнерах, зокрема в умовах пандемії COVID-19. Це надає можливість зіставити глобальні виклики (економічна криза, необхідність фіскальної стабільності) з умовами України (війна, інфляція, потреба у відновленні інфраструктури). Україна, як і країни, проаналізовані у звіті ОЕСР, стикається з питанням збалансування потреб бюджету та стимулювання економічного зростання [4].

Підвищення податкових ставок як ефективний інструмент фіскальної політики в Україні можливе через здійснення комплексних реформ, які дозволять знизити тиск на бізнес і населення, одночасно забезпечуючи фінансування необхідних соціальних і оборонних витрат. Це передбачає не лише зміну податкових ставок, але й удосконалення системи адміністрування податків, зменшення корупції та спрощення процесів для малого та середнього бізнесу. При цьому особливу увагу потрібно приділити боротьбі з тіньовою економікою, що дозволить збільшити податкові надходження без необхідності підвищувати ставки для платників податків. Зокрема, важливим кроком є розширення цифровізації в податковій сфері, що дозволить значно підвищити ефективність збору податків.

Список використаних джерел:

1. М.Поляк-Свергун, Л.Дерманська. Фіскальна політика та її вплив на економічне зростання. *Наукові перспективи*. 2024, № 9(51). <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/15194>
2. Олійник Я. В., Петренко Л. А., Хаустова В. В., Пастух Д. Є. Виклики, загрози та шляхи вирішення податкових проблем, які виникають унаслідок цифровізації економіки. *Наукові праці НДФІ*. 2022, № 2(99) https://npndfi.org.ua/docs/NP_22_02_056_uk.pdf
3. Податковий кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). *Tax Policy Reforms 2020*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/tax-policy-reforms-2020_7af51916-en.html

Сергій Вовкотруб, аспірант, кафедра глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii Vovkotrub, postgraduate student, Department of Global and National Security, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-3311-3079>

Науковий керівник: Запорожець Тетяна Володимирівна, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

DIGITALIZATION OF THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM: TERMINOLOGICAL ASPECT

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Проаналізовано процес цифровізації системи публічного управління, зосереджено увагу на термінологічному аспекті. Розмежовано поняття «оцифрування», «цифровізація» та «цифрова трансформація», розкрито їх зміст і значення для підвищення ефективності функціонування публічних інституцій. Досліджено основні виклики цифровізації в Україні, серед яких: подолання цифрової нерівності, розвиток нормативно-правової бази, забезпечення кібербезпеки, адаптація організаційної культури та формування сучасного мислення публічних службовців. Встановлено, що цифровізація потребує стратегічного підходу, інноваційного мислення, інвестування в інфраструктуру й навчання персоналу. Акцентовано на важливості використання гнучких методів управління та міжсекторної взаємодії для успішної цифрової трансформації. Зроблено висновок, що отримані результати можуть бути основою для розробки політик і програм, спрямованих на вдосконалення цифровізації в Україні, з урахуванням специфіки національного та глобального контексту.

Ключові слова: публічне управління, електронне урядування, оцифрування, цифровізація, цифрова трансформація, кібербезпека.

The rapid progress of digital technologies brought about the term «digitalization», encompassing a broad spectrum of meanings, from a fundamental shift in doing business to complete transformation [2]. In the context of public administration, digitalization emerges as a concept that provokes complex discussions and meanings. The rise of e-government initiatives, along with a growing concern for

cybersecurity, personal data protection, and digital divides, has led to a diverse range of interpretations surrounding the digitalization of public administration. This research conceptualization can be approached as a process, a stage, an initiative, a project, or a program within public organizations [2].

This phenomenon presents additional difficulties related to the inconsistent interpretations of key terms. Notably, the difference between digitization, digitalization, and digital transformation remains unclear. Media reports and academic publications use these terms interchangeably, which can create misunderstandings. As a result, it is crucial to differentiate these terminologies clearly. Digitalization refers to incorporating digital technologies to enhance public organization activities, leading to improved performance and service delivery. Thus, making a distinction between digitization and digitalization in public administration is essential. It avoids confusion and ensures government officials and stakeholders clearly understand the term's meaning and implications [2]. Therefore, Digital transformation is a broader term encompassing digitalization, with a focus on fundamental changes and adaptations in public organizations caused by digital technologies [2].

Digitalization in public administration is not a simple process due to challenges related to organizational, cultural, political, and social factors. These attempts can be understood as initiatives, projects, or stages promoting digitalization [2]. Therefore, this article aims to examine Digitalization. Digitalization involves embracing digital technologies, and in the context of public administration, it necessitates a shift in mindsets, attitudes, and practices within governmental organizations [2]. Digital transformation can be seen as a comprehensive shift incorporating digitalization, addressing infrastructure, organizational structures, work methods, and even societal changes caused by digital technologies [2]. In the contemporary digitalization and digital transformation landscape, change is the only constant. Due to this dynamic context, public organizations must adapt by developing new ways of working and working across internal boundaries with hybrid teams. Delivering superior client outcomes in public organizations requires constant evolution and a contemporary operating model [2]. In this model, professionals engage in rapid iterations, cutting-edge solutions, ecosystem building, and efficient services, prioritizing user needs and experience [2]. This landscape fosters a culture of innovation, performance monitoring and utilization, smart automation, and an engaged workforce delivering high-quality services.

Digitalization is more than just adopting modern technology or revamping old services; it is a culture about switching how people think and act [2]. Digitalization is not reliant on activities that occur electronically but rather on advantages in better service delivery and client experience. New practices can aid in the transformation

because they typically lead to increased user satisfaction and improved process efficiency. Digital transformation affects all legal frameworks, geographic areas, and EU policies, so understanding it is essential for comprehending its complexity and scope.

Thanks to its flexible workforce and architectural basis, Ukraine can build a robust IT sector that drives digitalization in business and is a major factor in increasing the economy. Digitalization is, however, challenging. It is crucial to eliminate the current obstacles in Ukraine that prevent full digitalization from taking place due to the nation's historical connection to Russia and its continuing conflict with it. Some of these challenges include: digitalization entails a drastic transformation of government institutions. In order to complete the digital transition, these institutes have to contend with the challenges of establishing digital policy frameworks [4]. Digital transformation necessitates a fundamental shift within government institutions, taking into account their varied organizational structures, cultures, and legal frameworks [3].

In order to connect and digitally interact with the government where individuals live, the public sector must first apply the tools to excel as state partners and connect effectively with them [3]. Nonetheless, cutting-edge technology can also pose obstacles. The current way of life, which is dominated by technology usage and attitudes of convenience, presents a clear challenge when people encounter bureaucracy and face unfamiliar technology at government agencies [3]. To tackle such hurdles, authorities must exhibit adaptability, openness to new technological advancements, and progressive behaviors that align with the digital age. Fostering such a culture constitutes a formidable challenge but essential for driving successful digital transformations [3].

Digitalization invites new complexities and increases the skills of government employees to handle cybersecurity. In order to protect people, businesses, and national interests from these dangers, appropriate preparation and knowledge are necessary. Change management in government also involves guarding against malevolent attempts by foreign hackers and individuals attempting to attack government systems and rob vital data [3]. Following COVID-19, more profound measures for adopting cutting-edge technologies immediately gained urgent importance, increasingly focused on Intelligent Automation. Initially prioritized to ensure business continuity throughout the epidemic, they have become an everyday reality across crafted processes. This is converging to create digital government, increasingly managed remotely, with e-buildings and without paper, permits, and stamps [2].

Government institutions have undergone significant changes due to digital technologies within the context shared by social scientists, intellectual theoreticians, consultants, and. Agile ways of working are rising, particularly since digital

innovations have made it possible to function together across digital and human distances. In various regions and tasks, public service organizations are using Smart Automation, which has led to increasingly refined solutions. This trend can be attributed to marketing techniques from private sector entrants and the rising number of skilled automation personnel in EU workplaces [2]. The recent elevation to a strategic competency shoring up the edge is also proving to be robust on account of the speed of local, national, and global scale.

Japan's government agency guard rails for ux, which warns officials of the significance of user participation in government institutions' digital transformation to emulate the private sector, providing evidence of global efforts by Naoto Kunitomo [1]. Another global study that created a Public Sector Digitalization Sector Matrix was executed by international consulting firms Robert Herbert, offering the insightful IT trend of intelligent automation. This concept is practical but more fitting for local and domestic levels where whole new dimensions are either anticipated or formed via digital techniques, and or subsequently [2].

Digitalization in global digital governance has created possibilities and difficulties, leading to changing public sector landscapes that need change management in government. To harness the potential of digitalization, government officials and their organizations must embrace a mindset of digitalization culture, adaptability, and innovation. They must invest in infrastructure, skills, and awareness of the risks marked in the cyber sphere. Also, learning from the Japan example, governments should consider designing policies on the significance of user participation in leveraged technologies and operations to provide a seamless experience for all stakeholders. Finally, as we navigate the evolving landscape of smart automation and digital innovations, governments should remain resilient and adaptable.

References

1. Calisantana. Public sector digitalization - what leads to digital government development? 2023. URL: <https://oatleyblogger443025126.wordpress.com/2023/01/06/public-sector-digitalization-what-leads-to-digital-government-development/>
2. Kseniya K. Public service - shaping a digital workplace - enablers, practices, and digital workplace performance. *NordiX*, 2022. URL: <https://nordopen.nordland.no/nordopen/bitstream/handle/11250/3009789/Kseniya.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Natale S. Bridge the gap between citizen experience and employee experience with workplace management solutions. 2023. URL: <https://www.accela.com/insights/technology-provider/612210250-2/>

4. Tumel F. B., Epure M., Paliy O. P. Digitalization in public governance: Analysis of international institutions' initiatives for digital governance transformation. *Electronic Journal of e-Government*. 2023. Vol. 21, No. 2. P. 126–137. DOI: <https://doi.org/10.34190/ejeg.21.2.329>.

Го Імін, аспірант 2 курсу кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Guo Yimin, 2nd year Ph.D. student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>

Науковий керівник: Галина Заворітня, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ У СФЕРІ ОСВІТИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

PROBLEMS OF THE TRANSFORMATION OF CHINA'S STATE POLICY IN THE FIELD OF EDUCATION IN THE CONDITIONS OF THE FORMATION OF A NEW WORLD ORDER

This research focuses on rationality and challenges in the latest policy development of education in China since the 2000s, critically examining related national ideologies which have shaped the formation of educational policies. Key themes of educational policies in recent decades are teased out with regard to a democratic mission of education for every citizen, quality in terms of individual and social productivity, efficiency as a national priority based on practicality, and rejuvenation of the nation for nation-building and global status. Additionally, the latest trends in education policy development in China are also elaborated in the framework of transcending localization and globalization.

Key words: education, information and communication technologies, transformation China, Ukraine, martial law, globalization, challenges, security policy.

В умовах формування нового світового порядку найефективнішим вважається те суспільство, в якому основним ресурсом стають знання та інформація, тобто «економіка, яка базується на знаннях» (knowledge-based economy). Предметом дослідження є державної політики Китаю у сфері освіти в умовах формування нового світового порядку, її перехід від аграрної моделі економіки країни системи до двоїстої економічної системи «одна країни – дві системи» - з плановою і капіталістичною економікою.

Вища освіта була визнана в усьому світі як важливий інструмент для

економічного розвитку через створення людського капіталу через навчання талантів, наукові інновації через дослідження та соціальний вплив через громадські послуги, на додаток до своєї функції в національному будівництві та формуванні ідентичності [1, с. 47]. .

У програмному документі КНР 1985 року було визначено три ключові напрямки реформ: консолідована 9-річна система обов'язкової освіти, вдосконалена система TVET та більш автономна система вищої освіти. (у форматі PDF) Розвиток освітньої політики в Китаї для 21 століття: Система освіти Китаю має ґрунтовну нормативно-правову базу. Її становлять Закон КНР «Про освіту», «Про обов'язкову освіту», «Про вищу освіту», «Про професійну освіту», «про викладачів» «положення про вчені ступені» тощо [2, С. 345]. .

З початку 2000-х років китайськими державними органами та навчальними закладами різних рівнів були розроблені численні політичні заходи. Серед них Рішення Державної ради про реформування та розвиток базової освіти у 2001 році, План дій щодо оновлення освіти на 2003-2007 роки Міністерством освіти (МОН) у 2004 році, План Національного середньострокового та довгострокового плану реформування та розвитку освіти на 2010-2020 роки Державною радою у 2010 році раціональність і виклики в епоху глобалізації [1, С. 50].

Китайські політики та управлінці застосували широкий спектр розрахованих підходів для реалізації цих основних сфер, включаючи стандартизацію, диверсифікацію, децентралізацію та маркетизацію. Вони зберігалися як центральні завдання розвитку освіти протягом останніх чотирьох десятиліть і до теперішнього часу [2, С. 221]. Комуністична партія Китаю продовжує здійснювати значний вплив на освітню систему, що може обмежувати академічну свободу та стримувати розвиток деяких напрямків досліджень.

Починаючи з 1978 року, в Китаї відбулися масштабні реформи в різних сферах, включаючи права власності і землі, державні підприємства, ринок праці, державні фінанси, світову відкритість і так далі. Більше того, Китай скористався результатами величезних перетворень в економічній і соціальній сфері і став другою за величиною економікою світу за валовим внутрішнім продуктом.

Слід звернути увагу на той факт, що в Китаї присутній відчутний перегин в освітній системі на суспільному рівні щодо якості освіти. Дисбаланс в освіті полягає в тому, що якість освіти в містах значно вища, ніж у сільській місцевості. Це створює перешкоди для соціальної мобільності та посилює регіональну нерівність. Не всі регіони та соціальні групи мають рівний доступ до цифрових технологій.

Неолібералізм став способом пояснювати, жити та розуміти світ.

Неолібералізм відноситься до «політики та процесів, за допомогою яких відносній купці приватних інтересів дозволяється контролювати якомога більше суспільного життя з метою максимізації свого особистого прибутку» [4]. «Вільний ринок» є центральним образом, а заходи дерегуляції, які мали звільнити ринки, особливо ринки капіталу, штовхають до універсальної комодифікації послуг (Connell, 2013). Освіта є «ранньою метою» поширення концепцій неолібералізму. З 1980-х років світ був свідком хвилі освітніх реформ, що виникали одна за одною, серед яких дискурс «реконструкції освіти» посідає найбільше місце. У цій хвилі реформ державної освіти існує один тип домінуючої думки — неолібералізм, який спричинив нову тенденцію в міжнародній реформі державної освіти.

Починаючи з 1999 року Китай зробив великий стрибок у вищій освіті. У 1998 році в (звичайних) вищих навчальних закладах навчалося 3,4 мільйона студентів. Через десять років, у 2008 році, їх було 20,2 мільйона [2, С. 230]. Це означає майже шестикратне зростання охоплення, в середньому 19% на рік. Різкість цієї зміни проілюстрована на рис. 1, який показує кількість студентів з 1988 по 2008 рік. Кількість вступників до вищих навчальних закладів становила 1,1 мільйона в 1998 році та 6,1 мільйона в 2008 році. Так само кількість випускників вищої освіти зросла з 1,0 мільйона у 2001 році (прийом 1997 або 1998 років) до 5,1 мільйона в 2008 році (надходження 2004 або 2005 років).

Незважаючи на існуючі проблеми, Китай продовжує демонструвати значні успіхи в розвитку освіти. Завдяки масштабним інвестиціям, реформам та адаптації до мінливого світового порядку, китайська освіта має всі шанси стати однією з найконкурентоспроможніших у світі.

З 2013 року з'явилася тенденція, коли Комуністична партія Китаю оголосила про свою флагманську глобальну стратегію – Ініціативу «Один пояс, один шлях» (BRI). За останні 10 років спостерігається стрімке зростання іноземних студентів, які приїжджають до Китаю, особливо з таких партнерських регіонів, як Африка та Південно-Східна Азія. Зокрема, Африка продемонструвала сейсмічний ріст: у 2018 році в Китаї було 80 000 студентів, що зросло на 60 відсотків лише за три роки [2, С. 234].

Хоча африканські студенти, які приїжджають до Китаю, не є новим явищем (перші студенти прибули з Єгипту в 1950-х роках), стратегія найму змінилася. Програми все більше зосереджуються на студентах, які навчаються в галузі науки або техніки. Відбулося чітке просування програм, пов'язаних із сільським господарством, а також медициною та енергетикою. Це відображає амбіції Китаю розвивати ключові галузі шляхом великих інвестицій у дослідження та інновації.

Причина цього проста. Важливість Африки як регіонального партнера зростає на порядку денному китайського уряду. У 2015 році під час Форуму китайсько-африканського співробітництва (ФОСАС) президент КНР Сі Цзіньпін наголосив на необхідності зміцнення партнерства з регіоном. У його промові серед найуживаніших слів були співпраця (30 разів), спільне (11 разів), взаємопрограш (вісім разів), партнерство (п'ять разів) [4]. .

Підсумовуючи, слід наголосити на тому, що трансформація освітньої системи Китаю – це складний і багатогранний процес, який вимагає зважених рішень та компромісів. Для успішного вирішення існуючих проблем необхідно:

- **Збалансувати традиції та інновації:** Зберегти найкращі аспекти китайської освіти, одночасно сприяючи розвитку критичного мислення, креативності та індивідуальності.
- **Зменшити регіональну нерівність:** Інвестувати в розвиток освіти в сільських районах та західних провінціях.

Список використаних джерел

1. Лунячек В.Е. Сучасна освіта Китаю: проблеми і перспективи розвитку. *Постметодика*. 213. № 1 (110). С. 47-54.
2. Локшина О.І., Глушко О.З., Джурило А.П., Кравченко С.М., Нікольська Н.В., Тименко М.М., Шпарик О.М. Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї. *Монографія*. Заг. ред. О.І. Локшиної. Київ . КОНВІ ПРИНТ, 2021. 350 с.
3. Li, J. Educational Policy Development in China for the 21st Century: Rationality and Challenges in a Globalizing Age. *Chinese Education & Society*, 2017. 50(3), 133-141. URL: https://www.researchgate.net/publication/320821657_Educational_Policy_Development_in_China_for_the_21st_Century_Rationality_and_Challenges_in_a_Globalizing_Age#fullTextFileContent
4. Wenjie YANG, Guorui FAN Neoliberalism and Educational Reform in China in the 1990–2010s: Market Mechanism and Inequality in the Institutional Transformation *International Journal of Educational Research*. Volume 109, 2021, Page 101809

Олексій Гуйвик, студент 2-го року навчання ОП «Стратегічний менеджмент у сфері національної безпеки» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksii Huiyvyk, 2nd year student of the EP «Strategic management in the field of national security» at the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0002-6753-5838>

Науковий керівник: Рена Марутян, доктор державного управління, професор, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-
ПСИХОЛОГІЧНИМ ВПЛИВАМ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
STATE POLICY OF COUNTERACTING INFORMATION AND
PSYCHOLOGICAL INFLUENCES IN THE CONTEXT OF NATIONAL
SECURITY**

The article deals with the problem of protection of the national information space of Ukraine in the context of modern global and regional information threats, in particular in the context of the Russian-Ukrainian war. It is determined that ensuring information security is a priority task for the state. The legal framework for ensuring information security in Ukraine is considered. It is noted that information security is an independent sphere of national security. It is noted that from 2015 to 2024, a number of measures were taken in Ukraine to strengthen information security.

Keywords: information security, national security, information and psychological impact.

В умовах сучасних глобальних та регіональних інформаційних протистоянь, деструктивних комунікативних впливів, поширення інформаційної експансії та агресії, захист національного інформаційного простору та забезпечення інформаційної безпеки стають пріоритетними стратегічними завданнями держави.

Збереження інформаційного суверенітету, формування ефективної системи безпеки в інформаційній сфері є актуальною проблемою для України, яка часто є об'єктом зовнішньої інформаційної експансії, маніпулятивних пропагандистських технологій та руйнівного інформаційного вторгнення [1, с.

27–28].

В умовах російсько-української війни захист національного інформаційного простору від негативних наслідків інформаційно-психологічних операцій які проводить ворог, забезпечення інформаційної безпеки та інформаційного суверенітету набули особливого значення і стали чинниками збереження національної ідентичності України та функціонування її як суверенної та незалежної держави.

Значне розширення джерел доступу до інформації в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та водночас недостатнього рівня медіаграмотності (медіакультури) супроводжується зменшенням критичності сприйняття інформації, створює підґрунтя для можливих маніпуляцій громадською думкою, що сприяє зростанню впливу дезінформації та деструктивної пропаганди [2].

Сучасні технології інформаційно-психологічного впливу застосовують новітні методи для маніпулювання свідомістю людей із метою зміни їх поведінки та світогляду. Об'єктом цього впливу є суспільна свідомість. Як зазначає Р. Марутян, найсуттєвішою загрозою національній безпеці України в інформаційній сфері є здійснення іноземними державами негативного інформаційно-психологічного впливу на суспільну свідомість громадян України та світову громадськість через проведення інформаційних акцій та кампаній, спеціальних інформаційних операцій [3].

У сучасних умовах інформаційна безпека є однією із ключових і, водночас – цілком самостійною сферою національної безпеки. При цьому, її забезпечення розглядають як пріоритетну функцію держави. Вирішення комплексної проблеми інформаційної безпеки дасть змогу як захистити інтереси суспільства і держави, так і гарантувати права громадян на отримання всебічної, об'єктивної та якісної інформації [1, с. 28].

Систему правових засад державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки України, що складають основу правового забезпечення функціонування тих чи інших сфер, процесів або інститутів у сфері інформаційної безпеки, становлять:

1. Конституція України (статті 17, 31, 32, 34, 50).
2. Міжнародні документи, закони, ратифіковані Верховною Радою України.
3. Кодифіковані закони (Кримінальний кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення в частині закріплення окремих статей, що передбачають настання юридичної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері інформації, наприклад ст. 111 («Державна зрада»).

4. Ординарні закони (серед них основними є закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про державну таємницю», «Про захист персональних даних» тощо).

5. Постанови Верховної Ради України.

6. Укази Президента України.

7. Постанови Кабінету Міністрів України.

8. Накази, розпорядження, рішення міністерств, інших центральних органів виконавчої влади [4].

Національний інформаційний простір України є недостатньо захищеним від зовнішніх негативних пропагандистських інформаційно-психологічних впливів та загроз. Держава сьогодні усвідомлює важливість забезпечення інформаційної безпеки. Упродовж 2015-2024 рр. було зроблено низку дуже важливих кроків у цьому напрямі: це і вдосконалення нормативно-правової бази і створення спеціалізованих структур, покликаних протидіяти ворожому інформаційно-психологічному впливу (зокрема – Центру протидії дезінформації при РНБО України) тощо.

Список використаних джерел

1. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Humanitarian vision*. 2016. Vol. 2, Num. 1. С. 27–32. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4352/ilnicka0.pdf>

2. Указ Президента України №685/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». URL : <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>

3. Марутян Р. Р. Рекомендації щодо вдосконалення політики забезпечення інформаційної безпеки України. URL : http://www.dsaua.org/index.%20php?option=com_content&view=article&id=198%3A2014-0813-12-55-48&catid=66%3A2010-12-13-08-48-53&Itemid=%2090&lang=uk

4. Кобко Є. В., Кобко В. А. Актуальні проблеми реалізації державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. *Право і Безпека*. 2021. № 2. С. 104–110. URL : <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/download/476/374>

Вадим Євсєєв, кандидат військових наук, доцент, Національна академія Національної гвардії України
 Vadym Yevsieiev, PhD (Military Sciences), Associate Professor, the National Academy of the National Guard of Ukraine
 ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0164-2991>

**ПОГЛЯДИ ТА ДОСВІД НАТО ЩОДО ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО
 ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
 ОБОРОННИЙ АСПЕКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
 NATO'S VIEWS AND EXPERIENCE REGARDING TO PUBLIC-PRIVATE
 PARTNERSHIP IN SPACE: THE DEFENSE ASPECT
 OF PUBLIC ADMINISTRATION**

Recently, outer space has changed radically: the number of subjects of space activity has increased; security conditions have changed, new threats have emerged; the importance of space systems and means in carrying out missions, actions and operations is growing; work on the creation of weapons operating in space and through space intensified; some states are developing military space programs; technologically developed states create a separate type of military – space forces. These reasons have forced the NATO space member states to recognize the fact that outer space is increasingly playing a leading role in security and defense.

Keywords: NATO, public-private partnership, space, defense.

Як відзначають вітчизняні фахівці, реалії повномасштабної збройної агресії російської федерації виявили непересічне значення для України космічних технологій, які є безальтернативною складовою частиною системи забезпечення національної безпеки і оборони. Також фахівці наголошують на актуальності запровадження нової моделі космічної діяльності, що, в свою чергу, вимагає суттєвої модернізації існуючої системи державного управління у визначеній сфері [1].

Безумовно, зазначена модернізація системи державного управління має відбуватися на основі ретельного аналізу сучасних загроз безпеці держави, найкращих світових практик у визначеній сфері та проголошеного курсу на набуття Україною повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору (далі – НАТО). Вказане породжує актуальність проведення аналізу поглядів та досвіду НАТО у сфері космічної діяльності, зокрема щодо державно-приватного партнерства.

У НАТО визнають космічний простір одним із бойових просторів, який спочатку був стратегічним, але сьогодні він активно використовується вже й для

оперативної і тактичної переваги під час проведення місій, дій та операцій. В усіх своїх місіях, діях та операціях НАТО дедалі більше залежить від космічного простору [2].

Космічні спроможності, які залучаються НАТО на етапі планування і проведення місій, дій та операцій всіх рівнів, надаються не лише військовими, а й комерційними провайдерами (таблиця 1) [3].

Таблиця 1

Склад орбітальних угруповань космічних апаратів США та їх союзників, що застосовувалися в ході операцій*

Призначення космічних апаратів	Операції та чисельність задіяних космічних апаратів				
	Буря в пустелі (Ірак, 1991 р.)	Союзницька сила (Югославія, 1999 р.)	Нескорена свобода (Афганістан, 2001 р.)	Свобода Іраку (Ірак, 2003 р.)	
Загальна кількість космічних апаратів, задіяних в операції	понад 100	близько 150	близько 150	близько 240	
З них:	військових	69	109	понад 50	близько 120
	комерційних	близько 40	близько 40	близько 100	близько 120
З числа комерційних космічних апаратів:	дистанційне зондування Землі	4	до 5	до 5	до 5
	супутниковий зв'язок	до 20	до 20	до 80	до 100
	метеорологічне забезпечення	до 15	до 15	до 15	до 15

* складена автором за даними [3]

Експерти та представники космічної промисловості держав-членів НАТО зазначають, що за останнє десятиліття комерційний космічний сектор значно зріс завдяки, зокрема, підвищенню попиту з боку військових. Помічник генерального секретаря НАТО з оборонних інвестицій Тар'я Яаккола наголосила на необхідності поглиблення відносин між військовим і комерційним космічними секторами з метою зміцнення оборони та підвищення ефективності проведення місій, дій та операцій [4].

Отже, в НАТО визначають державно-приватне партнерство в космічному секторі одним з ключових механізмів державного управління у сфері забезпечення безпеки і оборони як окремих держав-членів, так й Альянсу в цілому.

Список використаних джерел

1. Космос в час війни та миру. Стратегічні орієнтири та пріоритети: рекомендації спільної робочої наради (м. Київ, 11-12 квітня 2024 року). URL: <http://surl.li/gvwbhv>

2. Space: NATO's last frontier. URL: <http://surl.li/ufulak>

3. Випорханюк Д. М., Ковбасюк С. В. Основи космічної ситуаційної обізнаності (Space Situational Awareness, SSA). Іноземний і вітчизняний досвід космічної діяльності у сфері оборони: монографія. Житомир: видавець О.О.Євенок, 2018. 532 с.

4. NATO explores ways to better protect commercial partners in space. URL: <http://surl.li/rwoghm>

Сергій Іванов, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii Ivanov, postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-3021-2882>

Науковий керівник: Ситник Григорій Петрович, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

PATTERNS AND FEATURES OF ENSURING ECONOMIC RESILIENCE IN LEADING COUNTRIES OF THE WORLD IN MODERN CONDITIONS

The study examines patterns and features of ensuring economic resilience in leading countries under modern conditions. Economic resilience, a critical measure of national development, reflects a country's ability to sustain stable growth, adapt to global changes, and confront internal and external challenges. In a rapidly evolving world marked by technological advancements, globalization, geopolitical tensions, and global crises such as pandemics and climate change, economic resilience has gained increased importance. The research explores various strategies employed by leading nations, including economic diversification, innovation, and sustainable policies. It highlights practical approaches for addressing global challenges and sustaining competitiveness, offering valuable insights into enhancing economic systems in other countries. The study underscores adaptability as a key determinant of modern economic resilience.

Keywords: pattern, economic resilience, global challenges, innovation, economic diversification, public policy, integration, development.

Економічна стійкість є одним із ключових показників розвитку сучасних держав, що визначає їх здатність забезпечувати стабільний розвиток, адаптуватися до глобальних змін і протистояти внутрішнім та зовнішнім викликам. У сучасному світі, який характеризується швидкими технологічними змінами, глобалізаційними процесами, геополітичними напруженнями та впливом глобальних криз, таких як пандемії чи зміни клімату, питання

економічної стійкості набуває особливої актуальності. Провідні країни демонструють різноманітні підходи до формування стійкої економіки, впроваджуючи інноваційні механізми та стратегічні політики, які дозволяють їм зберігати конкурентоспроможність на міжнародному рівні та забезпечувати добробут населення. У цьому контексті аналіз закономірностей та особливостей забезпечення економічної стійкості у провідних країнах світу є важливим завданням. Дослідження цих аспектів дозволяє виявити ключові чинники, які сприяють економічній стабільності, а також розкрити практики, що можуть бути використані іншими державами для зміцнення економічних систем.

Закономірності та особливості забезпечення економічної стійкості в сучасних умовах значною мірою визначаються глобальними економічними трендами, ефективністю внутрішніх політик та здатністю країн реагувати на виклики, такі як інфляція, енергетичні кризи та кліматичні зміни. Однією з основних закономірностей є вплив монетарної політики. Зокрема, у 2023 році Федеральна резервна система США та Європейський центральний банк активно підвищували облікові ставки, довівши їх до рівня 5,25–5,5% та 4–4,75% відповідно. Ці дії дозволили приборкати інфляцію, яка досягала пікових значень у 2022 році, і повернутися до більш стабільних умов, хоча інфляція все ще перевищує цільовий рівень у 2%. Другим важливим фактором є диверсифікація економіки. Провідні країни активно інвестують у технології та "зелену" енергетику, знижуючи залежність від викопних видів палива. Наприклад, у 2023 році інвестиції в екологічно чисті технології в США та ЄС перевищили сотні мільярдів доларів. Такі зусилля не лише сприяють економічній стабільності, а й стимулюють створення нових робочих місць [7].

Окремою особливістю сучасної економічної стійкості є адаптивність до геополітичних викликів. У зв'язку з війною в Україні, ціни на зернові товари значно коливалися, але завдяки розширенню експорту з інших країн, зокрема США, вдалося знизити ціни на пшеницю на 20% у 2023 році. Фінансові ринки демонструють несподівану стабільність попри підвищення ставок. Наприклад, фондовий індекс NASDAQ зріс настільки, що інвестори отримали 54% прибутку на вкладені кошти лише за один рік. Цьому сприяв розвиток технологій, генеративного штучного інтелекту. Водночас, політика високих ставок спричинила банківські кризи, як-от падіння Silicon Valley Bank та Credit Suisse. Ці події засвідчили необхідність посилення регуляторних заходів [7].

Економічний розвиток США у сучасних умовах демонструє комплексний вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що обумовлюють стійкість та зростання однієї з найбільших економік світу. Важливим аспектом є стабільне зростання ВВП, яке у 2024 році досягло 2,7%, а також очікуване уповільнення до

1,5% у 2025 році. Основними чинниками є збільшення споживчих витрат, високі інвестиції у бізнес, а також урядова політика, спрямована на стимулювання виробництва та інновацій. Інвестиційна активність бізнесу зростає, підтримуючи довгостроковий потенціал економіки. Інвестиції в обладнання та інтелектуальну власність, такі як штучний інтелект, продовжують відігравати ключову роль. Закон "CHIPS and Science Act" та "Inflation Reduction Act" значно сприяють розвитку стратегічних секторів, зокрема у виробництві напівпровідників, енергетичних технологій та інфраструктури. Ситуація на ринку праці залишається стабільною, незважаючи на помірне зростання рівня безробіття до 4,3% у липні 2024 року. Прогнозується поступове зниження цього показника до рівня нижче 4% до кінця прогнозного періоду [2]. Водночас, демографічні зміни, зокрема старіння населення, обмежуватимуть доступність робочої сили у майбутньому. Обсяги експорту очікуються на рівні 2,2% у 2024 році, тоді як імпорт зросте на 3,8%, що розширює торговий дефіцит. Геополітичні фактори, такі як нові тарифні бар'єри та напруженість у глобальних торгових відносинах, впливають на торгівлю, особливо з Китаєм. Урядова ініціатива зниження інфляції через стимули у сфері виробництва та екологічно чистих технологій демонструє позитивний вплив на економічний розвиток. Хоча дефіцит федерального бюджету у 2024 році скорочується до 5,9% ВВП, прогнозується його зростання у наступні роки через збільшення витрат на підтримку ключових економічних секторів. Федеральна резервна система готується до зниження базової ставки з метою стимулювання економіки, що може забезпечити більш доступні кредити для бізнесу та домогосподарств [1]. Ризиками для США залишаються геополітичні конфлікти, які можуть призвести до зростання цін на енергоносії, а також політика тарифів, яка може вплинути на рівень інфляції [6].

Стабільність економіки ЄС підтримується через ефективні фіскальні механізми та фінансову інтеграцію. У сучасних умовах ЄС впровадив оновлені фіскальні правила, які акцентують увагу на аналізах стійкості державного боргу для кожної країни-члена. Основою нових підходів є контроль за державними видатками як основним інструментом фіскальної політики, що замінює попередній фокус на структурних балансах. Це має на меті зменшити циклічність фіскальної політики, створюючи більш передбачуване та адаптивне економічне середовище. Однак виклики залишаються значними, особливо для країн із високим рівнем державного боргу, таких як Італія та Франція. Нові правила вимагають від цих країн зменшення боргу до рівня нижче 60% ВВП у визначений період. До того ж, потенційні розбіжності між новими правилами та чинними процедурами щодо надмірного дефіциту можуть ускладнити їх застосування. Сфера фінансової стабільності також є важливою для ЄС. Незважаючи на

стійкість банківського сектору до зростання відсоткових ставок і геополітичної напруженості, уразливість залишається, зокрема у секторі комерційної нерухомості та корпоративного боргу. ЄС активно працює над зменшенням залежності від сторонніх фінансових операторів, посилюючи регуляторну базу та просуваючи ініціативи, такі як Союз ринків капіталу [4].

Макроекономічні показники ЄС у останні роки демонструють неоднозначну динаміку. У 2023 році економічне зростання фактично зупинилося, реальний приріст ВВП у зоні євро становив лише 0,4%. Основними причинами стали посилення фінансових умов, низький рівень інвестиційної довіри та геополітична невизначеність. Інфляція значно знизилася – до 2,9% у зоні євро наприкінці 2023 року, що стало можливим завдяки падінню цін на енергоносії. Динаміка фінансових ринків підкреслює складність економічної ситуації в ЄС. Спреди на державні облігації між країнами-членами демонструють різницю в кредитних профілях і економічних умовах. Наприклад, Греція досягла значного зменшення спредів завдяки підвищенню кредитних рейтингів, тоді як Італія стикнулася з викликами, пов'язаними з економічним і фіскальним тиском. Підхід ЄС до забезпечення економічної стійкості базується на суворій фіскальній дисципліні, посиленні регуляторної системи та стратегічній фінансовій інтеграції. Ці заходи спрямовані як на подолання поточних економічних викликів, так і на створення довгострокової стабільності. Досягнення балансу між країнами-членами, враховуючи їхні економічні особливості, залишається одним із головних викликів для ЄС [3; 5].

Список використаних джерел

1. 2024 Economic Outlook: Insights & Trends. J.P. Morgan Germany. About us. URL: <https://www.jpmorgan.com/insights/outlook/economic-outlook/economic-trends>
2. Economic Development with Stability. IMF eLibrary. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/024/1954/001/article-A001-en.xml>
3. Financial Stability Review, May 2024. European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/financial-stability-publications/fsr/html/ecb.fsr202405~7f212449c8.en.html>
4. The European Digital Identity Regulation (eIDAS 2): Framework and Insights. URL: <https://www.european-digital-identity-regulation.com/>
5. The implications of the European Union's new fiscal rules. Bruegel. The Brussels-based economic think tank. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/implications-european-unions-new-fiscal-rules>
6. United States Economic Forecast. Deloitte Insights. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/economy/us-economic-forecast/united->

states-outlook-analysis.html

7. Економічна правда. Нічого особистого, лише цифри. Що буде із світовою економікою у 2024-му?. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/12/26/708110/>

Інна Ісакова, магістрантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Inna Isakova, graduate student of the Department of parliamentarism, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-2651-1375>

Науковий керівник: **Ірина Дудко**, д.політ.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ПАРЛАМЕНТУ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ THE ROLE OF PARLIAMENT IN SHAPING SUSTAINABLE DEVELOPMENT POLICY

This article examines the role of parliament in shaping sustainable development policy within the context of global challenges such as climate change, resource depletion, social inequality, and political instability. Parliaments serve as crucial democratic institutions that create the legislative framework necessary for integrating sustainable development principles into national policies. By facilitating public participation in decision-making processes, parliaments ensure that the interests of various social groups are represented, which is essential for achieving a balanced approach to economic growth, social justice, and environmental protection. The effectiveness of parliamentary actions directly influences the implementation of sustainable development strategies, making it imperative for parliaments to engage in international cooperation and adopt best practices from democratic countries. This research highlights the need for ongoing efforts to enhance parliamentary effectiveness in promoting sustainable development, thereby contributing to the establishment of stable and prosperous societies.

Keywords: parliament, sustainable development, democracy, legislation, public participation.

У сучасних умовах глобальних викликів, пов'язаних із екологічними, соціальними та економічними проблемами, парламенти відіграють особливу роль як ключові демократичні інститути. Вони формують основу для створення законодавчих ініціатив, що інтегрують принципи сталого розвитку. Для України, яка перебуває на шляху євроінтеграції та вдосконалення демократичних

процесів, парламент відіграє роль ключового інструменту впровадження Цілей сталого розвитку, забезпечуючи гармонійне поєднання екологічних, економічних та соціальних ініціатив у державній політиці.

Реалізація принципів сталого розвитку вимагає досягнення балансу між потребами нинішнього та майбутніх поколінь. Парламент як представницький орган має унікальну можливість створювати законодавчі акти, що враховують інтереси різних соціальних груп та секторів. Його здатність здійснювати парламентський контроль, затверджувати бюджети та ініціювати суспільні дебати дозволяє формувати сприятливі умови для інтеграції сталого розвитку у державну політику.

Особливого значення набуває роль парламенту у затвердженні стратегій, які враховують екологічну безпеку, соціальну справедливість та економічне зростання. Ухвалення законів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, підтримку біорізноманіття та зменшення забруднення, є визначальними для формування сталого майбутнього. Парламент не лише формує правові основи, але й виступає платформою для діалогу, забезпечуючи інклюзивність та прозорість процесу прийняття рішень.

Цілком слушною видається думка вченої В.А. Гапоненко, відповідно до якої ефективне функціонування парламенту є ключовим фактором у забезпеченні сталого розвитку держави. Парламент не лише створює законодавчу базу для впровадження принципів сталого розвитку, але й забезпечує механізми громадського контролю та участі громадян у прийнятті рішень [1].

Не можна лишити осторонь позицію дослідників А. Колодій та В. Кравченко, які відзначають, що ефективність роботи парламенту у сфері сталого розвитку залежить від прозорості законодавчого процесу, участі громадянського суспільства та міжнародного співробітництва. Особливо це стосується таких ключових законодавчих ініціатив, як Стратегія сталого розвитку України до 2030 року та законодавство про управління відходами. Ухвалення відповідних законів дозволяє Україні рухатися до досягнення кліматичної нейтральності та імплементації європейських екологічних стандартів. Успішний приклад — участь парламенту у ратифікації Паризької кліматичної угоди, що стала основою для створення національних програм із декарбонізації [2,3].

Одним з основних завдань парламенту у контексті сталого розвитку є забезпечення балансу між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною безпекою. Це вимагає комплексного підходу до законотворчості, який враховує всі аспекти сталого розвитку. Ю. Левіна підкреслює важливість парламенту у формуванні "світоглядної системи цінностей" та "входження до чинної правової системи суспільства" принципів сталого розвитку [4].

Парламентський контроль є ще одним важливим інструментом у забезпеченні

сталого розвитку. Через механізми парламентських слухань, запитів та розслідувань парламент може здійснювати ефективний нагляд за виконанням політик сталого розвитку урядом та іншими державними органами. Це сприяє підвищенню прозорості та підзвітності влади у питаннях сталого розвитку.

Важливим аспектом діяльності парламенту є міжнародне співробітництво у сфері сталого розвитку. Ратифікація міжнародних угод, участь у міжпарламентських асамблеях та обмін досвідом з парламентами інших країн дозволяють впроваджувати найкращі світові практики у національне законодавство та політику.

Для підвищення ефективності ролі парламенту у формуванні політики сталого розвитку необхідно вжити ряд заходів. По-перше, важливо забезпечити систематичне навчання парламентарів з питань сталого розвитку. По-друге, доцільно створити спеціальний комітет з питань сталого розвитку, який би координував законодавчу діяльність у цій сфері. По-третє, необхідно посилити взаємодію парламенту з науковою спільнотою та громадськими організаціями для отримання експертних оцінок та врахування інтересів різних груп суспільства.

У підсумку слід наголосити на багатогранній та критично важливій ролі парламенту у формуванні політики сталого розвитку держави. Ефективна робота парламенту є ключовою для створення міцної правової основи впровадження принципів сталого розвитку, забезпечення належного контролю за їх виконанням та активного залучення громадськості до цього процесу. В умовах формування нового світового порядку парламенти повинні стати провідними гравцями у просуванні ідей сталого розвитку та розробці відповідної законодавчої бази, яка адекватно відповідає на глобальні виклики сучасності. Через свою законодавчу діяльність, механізми парламентського контролю та міжнародне співробітництво парламент має унікальну можливість забезпечити створення ефективної системи управління сталим розвитком держави. Подальші дослідження у цій сфері повинні зосередитися на розробці конкретних механізмів підвищення ефективності парламентської діяльності у контексті забезпечення сталого розвитку, що дозволить посилити роль цього важливого демократичного інституту у формуванні стабільного та процвітаючого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Гапоненко В. А. Сучасні особливості інституціоналізації демократії в Україні. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2018.
2. Колодій А. Проблеми інституційної спроможності парламенту в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник НАН України*, 2022.
3. Кравченко В. Верховна Рада України та екологічна

політика *Екологічний журнал*, 2021.

4. Левіна Ю. Інститути демократії в умовах розвитку громадянського суспільства. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого.

Ігор Київський, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kyivskiy Ihor, postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0008-9133-380X>

Науковий керівник: Запорожець Тетяна Володимирівна, д.держ.упр., професор, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ АЗАРТНИХ ІГОР В УМОВАХ
ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ
ECONOMIC ASPECTS OF STATE REGULATION IN THE SPHERE OF
GAMBLING IN THE CONDITIONS OF THE FORMATION OF A NEW
WORLD ORDER**

The economic and social aspects of state regulation of gambling, which plays a key role in ensuring financial stability and social security, are studied. The fiscal benefits of taxation of the industry are considered, in particular, the growth of budget revenues and the financing of social programs. The experience of countries with transparent tax models that contribute to the legalization of the market and the reduction of the level of the shadow economy is analyzed. Special attention is paid to social aspects, in particular, the protection of consumer rights and the prevention of addiction. The conclusion is made about the need for a balance between economic benefit and social responsibility of the state.

Keywords: government regulation, gambling, economic policy, taxation, social responsibility.

Сучасний етап глобалізації, інтернаціоналізації економічних зв'язків та структурних змін у світовому господарстві супроводжується суттєвою трансформацією підходів до регулювання різноманітних галузей, які мають суттєвий вплив на розвиток економік держав, соціальних систем і культурних традицій. Однією з таких галузей є індустрія азартних ігор, яка суперечлива за своєю природою. З одного боку, це важливий сектор економіки, який забезпечує значні фінансові надходження, створює нові робочі місця та стимулює розвиток суміжних галузей, таких як туризм і технології. З іншого боку, індустрія азартних

ігор пов'язана з численними соціальними ризиками, зокрема залежністю від азартних ігор, кримінальною діяльністю, корупцією, а також зростанням рівня соціальної нерівності. Оскільки формування нового світового порядку призводить до появи нових глобальних викликів, країни стикаються з необхідністю адаптувати свої національні стратегії регулювання азартних ігор до мінливих економічних, технологічних і соціальних умов. Це зумовлює високу точність розгляду економічних аспектів державного регулювання грального бізнесу як одного з ключових елементів державної політики в сучасному світі.

Азартні ігри займають особливе місце в економічному ландшафті багатьох країн, поєднуючи економічні переваги та серйозні соціальні проблеми. Проблеми, які виникають у зв'язку з діяльністю цієї галузі, вимагають ефективного державного втручання, особливо в частині забезпечення належного контролю та регулювання. Однією з найбільш очевидних соціальних загроз є виникнення ігрової залежності, яка згубно впливає не лише на здоров'я окремої людини, а й на соціальну стабільність усього суспільства [1]. Це явище призводить до погіршення психоемоційного стану осіб, втрати доходів, руйнування сімей та зростання рівня злочинності. Водночас гральний бізнес часто стає об'єктом злочинної діяльності, зокрема відмивання грошей, незаконної організації азартних ігор та інших злочинів, що ставить завдання розробки ефективних заходів протидії таким негативним проявам. Крім того, внаслідок недостатнього регулювання чи надмірної лібералізації ринку країни можуть втратити значні фінансові ресурси, які могли б надійно забезпечити стабільність національних економік. Тому необхідність створення чітких та ефективних механізмів контролю у сфері грального бізнесу є не лише питанням економічної доцільності, а й безпеки соціальної структури суспільства.

Державне регулювання грального бізнесу має значний вплив на фінансову стабільність та економічний розвиток. По-перше, ефективне регулювання забезпечує значні надходження до бюджету через прозорі податкові системи, що сприяє фінансуванню соціальних програм, освіти та охорони здоров'я. Досвід Великої Британії та Латвії показує, що такі моделі стимулюють розвиток легального ринку, збільшують інвестиції та знижують рівень сірої зони [2]. По-друге, легалізація азартних ігор є важливим інструментом розвитку легального ринку, який дає змогу витіснити нелегальні та несанкціоновані структури, обмежити економічні втрати, пов'язані з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, а також створює умови для розвитку інвестиційної діяльності країни. привабливість. Юридичний ринок також забезпечує стабільні умови для розвитку суміжних галузей, таких як туризм, ІТ та рекламна індустрія, що в свою чергу сприяє швидшому економічному зростанню. Крім того, регулювання азартних ігор є важливим для забезпечення

захисту споживачів, оскільки воно дає змогу контролювати цілісність гри та захищати гравців від шахрайства та незаконних дій.

Для ефективного регулювання сфери грального бізнесу держава використовує різноманітні інструменти, які сприяють моніторингу діяльності операторів, забезпеченню прав споживачів та максимізації бюджетних надходжень. Одним із основних інструментів є ліцензування, яке дозволяє державним органам контролювати діяльність операторів азартних ігор, забезпечувати дотримання стандартів безпеки та відповідальної гри, а також обмежувати діяльність нелегальних організацій. Ліцензування створює умови для розвитку чесної конкуренції між юридичними особами, стимулює розвиток інноваційних технологій та обмежує можливості протиправної діяльності [3]. Податкове регулювання – ще один важливий інструмент, який дозволяє державі контролювати фінансові потоки в гральному бізнесі та забезпечувати збалансоване виконання бюджету. Диференційовані податки на різні види азартних ігор (наприклад, онлайн-казино, ігрові автомати, букмекерські контори) допомагають зменшити податковий тиск на легальних учасників ринку та стимулюють розвиток цієї галузі в країні. Соціальні програми, які частково фінансуються за рахунок доходів від азартних ігор, можуть допомогти мінімізувати негативний соціальний вплив, наприклад залежність від азартних ігор, і підтримати тих, хто постраждав від ігрової залежності.

Тому державне регулювання грального бізнесу є неодмінним елементом сучасної економічної та соціальної політики, яка має враховувати численні виклики нового світового порядку. Це регулювання має бути спрямоване не лише на забезпечення економічних вигод для держави через податки та інвестиції, а й на створення безпечного та справедливого середовища для споживачів. Збалансований підхід до регулювання азартних ігор, включаючи прозоре ліцензування, обґрунтовану податкову політику та програми соціальної відповідальності, допомагає знизити ризики, пов'язані з цією індустрією, та забезпечити сталий економічний розвиток країни. Прийняття ефективних регуляторних рішень дозволить не лише мінімізувати соціальний вплив азартних ігор, але й сприятиме розвитку легального ринку, що, у свою чергу, забезпечить стабільність та економічне процвітання країни в умовах глобальних змін.

Список використаних джерел

1. Шаніна Л. Г. Особливості державного регулювання індустрії азартних ігор в умовах глобалізації. Економіка і регіон. 2021. № 3. С. 45-53.
2. Коваленко І. А. Легалізація азартних ігор як інструмент фіскальної політики: світовий досвід та українські реалії. Фінансові дослідження. 2020. №

2. С. 18-25.

3. Марченко В. С. Вплив ліцензування на розвиток ринку азартних ігор у країнах Східної Європи. Сучасна економіка. 2022. № 4. С. 62-71.

Максим Кириленко, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

Maksym Kyrylenko, graduate student of the Department of Public Management and Administration of the Communal Institution of Higher Education "Vinnytsia Academy of Continuing Education"

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2518-9375>

Науковий керівник: Петро Кухарчук, канд. держ. упр., доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

**ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ ЯК ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ
РЕАГУВАННЯ НОВИМ ВИКЛИКАМ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ
POSITIVE IMAGE AS A HOLDING MECHANISM FOR
RESPONDING TO NEW CHALLENGES OF THE WORLD ORDER**

The proposed scientific research considers a positive international image as a state mechanism for forming an international positive image of Ukraine. The international image of the country should be formed both at the local level (cities and communities) and regionally by creating interconnected partnerships, both in the economic and social spheres, and by covering activities through the media.

The programmatic principles of socio-economic development of the city of Vinnytsia (Central Ukraine) for 2022 were studied. It was found that programming as a component in the system of regulating the formation of a positive image of the state in the main areas at the city level is, implementation and information about development in the main areas. In conclusion, we note that the European integration of Ukraine is a priority task of Ukraine's foreign policy in terms of upholding national security and building a security order in the world.

Keywords: positive image, positive image of Ukrainian cities, state mechanism. image policy of the state, international image of Ukraine.

Серед нових світових викликів є визнання міжнародного позитивного іміджу держави. Тому формування позитивного іміджу міст України є одним із державних механізмів витребуваних вимогами часу, так як починаючи з 2014 року росія системно створює навколо нашої країни негативний аспект в очах міжнародної спільноти, який ми оцінюємо як загрозу національній безпеці не лише містам а й під питанням існування країни як Україна.

Військове вторгнення у лютому 2022 року росії довело світовій спільноті, що Україна відстояла свою волю і незалежність і продовжує захищати не лише

свої права на самовизначення а й світовий простір співіснування країн, дотримуючись кордонів суверенних країн, доводячи світовій спільноті, що саме право сили порушує гармонію мирного життя як Європи так й Світового простору.

Досліджуючи визначення основних підходів щодо класифікації особливостей державного механізму формування позитивного іміджу держави, зокрема в положеннях наукових досліджень В. Бабіна, В. Латишева [1], колективу авторів Інституту регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України [2], Г. Вишневської [3], А. Паазі, Дж. Метзгер [4], Й. Лі та співавтори, Т. Ксія, Х. Ліу [5]), пропонуємо виділити ключові складові, зокрема:

- ❖ регулювання територіальних особливостей формування позитивного іміджу держави за основними сферами (регулятивний підхід) (в тому числі в контексті впливу публічної дипломатії, покращення інформаційної складової та моніторингу результативності впровадження заходів розвитку);

- ❖ підвищення іміджу територій через використання державного механізму створення спеціальних економічних зон, умови функціонування яких сприяють міжнародній економічній, технологічній, ресурсній інтеграції (росту іноземних інвестицій, збільшенню трансферу технологій, міжнародного руху ресурсів (в тому числі людського капіталу)).

Визначаючи складові державного механізму формування позитивного іміджу держави в регіональному вимірі (в тому числі в розрізі міст), зазначаємо що на рівні міст реалізується в рамках програмних засад розвитку зазначених територіальних одиниць.

Досліджуючи програмування як компонент в системі регулювання формування позитивного іміджу держави за основними сферами на рівні міст є, реалізація та інформування стосовно розвитку за основними сферами.

Проаналізуємо програмні засади соціально-економічного розвитку м. Вінниці (Центральна Україна) на 2022 р. [6], які складаються із:

- ❖ Інноваційного розвитку, розвитку основних галузей економіки. В рамках вказаного напрямку передбачено: участь міської ради, комунальних підприємств, організацій у створенні, функціонуванні підприємницьких мереж (в тому числі інноваційного типу), покращенні розвитку туристичної дестинації. Серед мережевих структур, які сприяють розвитку міжнародної економіки виділяються: Вінницький кластер приладобудування та автоматизації Вінницький індустріальний парк. Заплановано, що реалізація вказаних програмних засад дозволить забезпечити ріст економіки на 121,3%. Серед напрямків інвестування передбачено проекти, націлені на відновлення економічного розвитку під час дії воєнного часу, зокрема: завершення

будівельних, логістичних проєктів щодо створення об'єктів великих промислово-торговельних компаній (Аврора, Рошен, Грін Кул, Вінтер спорт, Agro food Tech тощо); проєкти стосовно розвитку переміщених підприємств; проєкти в сфері критичної інфраструктури. Інформування про результати реалізації передбачено здійснювати у відкритих джерелах.

❖ Покращення стандартів якості сервісу за основними сферами які надають послуги (виконують роботи) в цілях задоволення потреби громадян територіальної громади, туристів (в тому числі іноземних).

❖ Модернізації в сфері транспорту, житлово-комунального сектору, будівництва. В розрізі даного напрямку визначено проєкти в сфері будівництва:

- доріг, міських споруд, витрати – 5100 тис. грн.; - закладів та установ освіти - 313447,115 тис. грн.; - закладів та установ в медичній сфері – 40512,382 тис. грн.; - закладів та установ освіти – 1000,0 тис. грн.; - об'єктів благоустрою та комунального господарства – 205161,71 тис. грн.; - об'єктів зв'язку, транспорту та енергетики – 190600 тис. грн.

❖ Удосконалення системи водовідведення та водопостачання (в тому числі покращення якості води для задоволення потреби громадян територіальної громади, туристів (в тому числі іноземних)).

❖ Покращення рівня енергозбереження та енергопостачання. Вказаний напрямок пов'язаний із залученням інвестицій за екологічно орієнтованими проєктами енергозбереження та енергопостачання (орієнтир на енергопостачання (зелена енергетика).

❖ Покращення рівня добробуту громадян територіальної громади. Даний напрямок передбачено реалізувати за рахунок створення нових робочих міст, розвитку соціального підприємництва, підтримки нових проєктів, які пропонуються різними верствами населення територіальної громади.

❖ Публічної дипломатії на рівні міської ради, територіальної громади (через представників різних сфер) в цілях просування міжнародного іміджу міста. Зазначений напрямок включає:

- участь у міжнародних конференціях, форумах, виставках тощо;
- децентралізоване співробітництво із регіоном Бургундія Франш-Конте (Франція).

Аналіз даних програмування показує, що на рівні міста встановлено широкий перелік засад соціально-економічного розвитку, в тому числі тих, які орієнтовані на покращення міжнародного іміджу. Як показує аналіз реалізації програмних засад за 2022 р. [7], в умовах воєнного часу: було призупинено впровадження, в тому числі фінансування окремих інноваційних проєктів; здійснювались непрогнозовані заходи стосовно підтримки та розміщення

громадян України, які переїхали до м. Вінниця із територій, де йшли бойові дії або із тимчасово окупованих територій; здійснювались заходи із посиленого енергозбереження, енергоефективності в умовах дефіциту електроенергії в Україні пов'язаного із знищенням росією об'єктів енергетичної інфраструктури; відбувалась реалізація заходів, передбачених на 2022 р., необхідних для функціонування основних сфер життєдіяльності; продовжувалось міжнародне партнерство, здійснюване до початку воєнного часу.

Поряд з тим, підсумовуючи зазначимо, формування позитивного міжнародного іміджу міст України на світовій арені в сьогоdnішніх умовах залишається ключовим пріоритетом зовнішньої політики нашої країни. Воєнний стан ускладнює умови у яких живуть громадяни нашої держави сьогодні, проте європейський вектор економіки є консолідуючим фактором для суспільства, який об'єднує і політичні еліти, і українське суспільство загалом щодо вибору незалежності й миру, справедливого позитивного іміджу України в світі.

Список використаних джерел

1. Бабіна В.О., Латишева В.В. Проблеми формування позитивного іміджу України на міжнародній арені. *Наукові перспективи*. 2021. № 7(13). С. 10-20. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-7\(13\)-10-20](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-7(13)-10-20)
2. Просторова організація бізнесу в регіонах України: форми та механізми регулювання: монографія у 2-х томах. Т.2 / НАН України. Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»; наук. ред. М.І. Мельник. Львів, 2019. 330 с.
3. Вишневська Г.Г. Українські фестивалі як засіб просування позитивного іміджу країни. *Культурологічна думка*. 2016. № 10. С. 235-242.
4. Paasi A., Metzger J. Foregrounding the region. *Regional Studies*. 2017. Vol. 51:1. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00343404.2016.1239818>
5. Xia T., Liu X. Cultural values and innovation: the mediating role of entrepreneurial learning capacity. *J. Int. Manage.* 2021. Vol. 27:100812. URL: <https://doi.org/10.1016/j.intman.2020.100812>
6. Програма економічного і соціального розвитку Вінницької міської територіальної громади на 2022 рік. URL: <http://surl.li/jdedag>
7. Програма економічного і соціального розвитку Вінницької міської територіальної громади на 2023 рік. (Проект). URL: <http://surl.li/zyauhu>

Михайло Кислюк, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mykhailo Kysliuk, postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0001-8018-9522>

Науковий керівник: Лариса Комаха, доктор філософських наук, професор, директор Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПЕРІОД ФОРМУВАННЯ НОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПОРЯДКУ DIGITALIZATION OF ANTI-CORRUPTION PROCESSES IN THE PERIOD OF FORMATION OF A NEW ECONOMIC ORDER

Digitalization plays a key role in modernizing anti-corruption processes, ensuring transparency, openness and efficiency of public administration. The use of technologies such as blockchain, artificial intelligence and big data contributes to the prevention of corruption through automation, monitoring and analytics. E-government platforms, digitalization of tax administration and standards for international cooperation are important areas of implementation. Despite significant potential, there are challenges, including cyber threats, inequality in access to technology and resistance from corrupt structures. Effectiveness requires political will, educational initiatives and international coordination, which will ensure sustainable development and economic stability.

Keywords: digitalization, anti-corruption, blockchain, transparency, sustainability.

Цифровізація відіграє вирішальну роль в модернізації антикорупційних процесів, створенні умов для прозорості, відкритості та ефективності державного управління. Сучасні цифрові технології, такі як блокчейн, штучний інтелект, великі дані та аналітика, забезпечують інноваційні підходи до моніторингу та запобігання корупційним схемам. Зокрема, блокчейн-технології дозволяють створювати незмінні записи транзакцій, що забезпечує прозорість використання публічних коштів. Наприклад, використання блокчейну в системах державних закупівель запобігає втручанню третіх сторін і сприяє довірі до публічних фінансів.

Корупція є одним із ключових негативних чинників, які суттєво впливають на економічний розвиток, знижуючи рівень інвестиційної привабливості країн, уповільнюючи економічне зростання та поглиблюючи соціальну нерівність. У

цьому контексті цифровізація сприймається як ефективний інструмент, який може забезпечити прозорість, підвищити ефективність економічних процесів та сприяти зниженню корупції [1].

Одним із ключових напрямків цифровізації є створення платформ електронного адміністрування, які забезпечують прозорість послуг та мінімізують взаємодію громадян з чиновниками, обмежують корупційні ризики [2]. Автоматизовані системи збору та обробки податкової інформації підвищують ефективність контролю, забезпечують прозорість фінансових потоків та зменшують масштаби сірої зони.

Особливу увагу слід приділити використанню аналітики великих даних для моніторингу державних витрат. Цифрові технології дозволяють аналізувати великі обсяги інформації, виявляючи аномалії у фінансовому функціонуванні державних установ. Наприклад, аналіз даних про державні закупівлі може допомогти виявити непрозорі тендери чи підозрілі фінансові операції, які є потенційними ознаками корупції. Таким чином, цифровізація антикорупційних процесів має значний потенціал для мінімізації корупційних ризиків, підвищення прозорості державного управління та ефективності економічних процесів, створюючи передумови для сталого розвитку економіки в умовах трансформації глобального економічного порядку.

Незважаючи на значний потенціал цифровізації в боротьбі з корупцією, існує низка викликів, які ускладнюють її ефективне впровадження. Одним із ключових ризиків є кібербезпека. Зростаючий обсяг даних, що зберігаються та обробляються в цифрових системах, робить ці системи привабливими для кібератак [2]. У разі успішного втручання зловмисників можна викрасти конфіденційну інформацію, маніпулювати даними і навіть повністю втратити доступ до важливої інфраструктури. Це вимагає розробки та впровадження надійних заходів безпеки, включаючи системи шифрування та механізми швидкого реагування на загрози.

Іншим значним викликом є нерівність у доступі до цифрових технологій. Країни з низьким рівнем цифровізації мають обмежений доступ до інструментів та ресурсів, що знижує ефективність антикорупційної діяльності. Відсутність інфраструктури, низький рівень цифрових навичок і брак фінансів перешкоджають використанню технологій, створюючи розрив між країнами. Інший виклик – опір корумпованих структур. Прозорість і автоматизація, які забезпечує цифровізація, зменшує можливості для зловживань, які створюють опір і саботаж. Подолання цих перешкод потребує консолідації політичної волі, активізації громадянського суспільства та міжнародної підтримки.

Формування нового світового економічного порядку супроводжується

масштабними викликами, серед яких боротьба з корупцією відіграє одну з головних ролей. Досягнення успіху в цій сфері вимагає глобального підходу, заснованого на координації міжнародних зусиль і використанні сучасних цифрових технологій. Цифровізація може стати одним із ключових чинників забезпечення економічної безпеки, прозорості економічних процесів та підвищення конкурентоспроможності національних економік.

Одним із перспективних напрямків є розвиток міжнародних стандартів використання цифрових технологій у боротьбі з корупцією. Єдині стандарти забезпечать однаковість підходів, сприятимуть спільному використанню технологічних рішень і спростять транснаціональну взаємодію. Наприклад, впровадження стандартів використання технології блокчейн у державних закупівлях дозволить створити прозору систему, яку можна адаптувати до різних країн. Ще одним важливим напрямком є поглиблення співпраці між країнами для обміну досвідом та впровадження кращих практик. Ефективна комунікація та партнерство між країнами сприятимуть масштабному впровадженню ефективних цифрових рішень. Наприклад, спільні програми під егідою міжнародних організацій, таких як ООН чи Світовий банк [2], допоможуть країнам з недостатнім рівнем цифровізації адаптувати найкращі практики боротьби з корупцією. Крім того, інвестування в цифрові навички суспільства є важливим фактором ефективної цифровізації. Освіта у сфері цифрових технологій не лише підвищує обізнаність громадян щодо своїх прав та можливостей, а й сприяє активній участі суспільства в моніторингу діяльності державних структур. Запровадження освітніх програм із цифрових навичок та антикорупційного моніторингу допоможе закласти основи для активного громадянського суспільства, здатного сприяти прозорості та підзвітності уряду.

Тому цифровізація антикорупційних процесів є важливим інструментом у процесі формування нового економічного порядку. Інтеграція сучасних технологій у державне управління дозволяє знизити рівень корупції, сприяти прозорості економічних процесів та забезпечити економічну стабільність у довгостроковій перспективі. Однак, щоб реалізувати цей потенціал, необхідно подолати низку викликів і забезпечити стале впровадження цифрових рішень на національному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Transparency International. Digitalization as a Tool for Anti-Corruption. URL: <https://www.transparency.org>
2. World Bank. E-Government Platforms and Their Role in Reducing Corruption. URL: <https://www.worldbank.org>.

Олександр Корнієнко, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Korniienko, postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-0472-0864>

Науковий керівник: Наталія Клименко, д.держ.упр., доц., професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ДЕСТАБІЛІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ
БЕЗПЕКУ ТА СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ
DESTABILIZING FACTORS OF INFLUENCE ON ECONOMIC SECURITY
AND SOCIETY IN THE CONDITIONS OF WAR**

Ensuring the economic security of the national economy in the conditions of military operations is an urgent problem. Security of the national economy system can be achieved through reliable protection of vital national interests for sustainable development of society, economy, and political stability. Given the large number of various factors that have an impact on economic security and society, it is appropriate to group them as follows: globalization, macroeconomic, institutional, resource-organizational. The use of modern information technologies and means of communication allows for large-scale informational influence on society, thereby reducing the level of economic security. Insufficient security of information resources creates threats to national security in general and economic security in particular, leads to partial or complete loss of state information sovereignty.

Keywords: destabilizing factors, economic security, society, military actions.

Забезпечення економічної безпеки в умовах військових дій є актуальною проблемою.

Зауважимо, що на економічну безпеку та суспільство впливає значна кількість різноманітних чинників, а саме: глобалізація, макроекономічні, інституційні, ресурсно-організаційні. При цьому до факторів глобалізації, які впливають на економічну безпеку та суспільство включають цивілізаційний, геостратегічний, відкритість економіки та війну. До макроекономічних факторів доцільно віднести міжнародний, фінансовий, інвестиційний. Інституційні чинники включають політичні, правові, соціально-демографічні, екологічні. До

ресурсних факторів доцільно віднести кадрові, енергетичні та сировинні. До організаційних чинників належать інформаційний та інноваційний.

Належного рівня забезпечення економічної безпеки можна досягти лише за умови надійного захисту життєво важливих національних інтересів для сталого розвитку суспільства, економіки, політичної стабільності через підтримку та постійний контроль інформаційного чинника, на якому ми зосередимося в нашому дослідженні.

Зауважимо, що саме інформаційний чинник активно використовується для дестабілізації суспільства та економічного розвитку країни. Як показують реалії, на початку війни і на даний час саме інформаційна складова є досить дієвою технологією дестабілізації внутрішньополітичної ситуації з метою підриву основ державності, що активно і цілеспрямовано використовувалися проти суверенної держави України, яка претендує на свою роль у світовій політиці.

На нашу думку, застосування інформаційних технологій є однією з найпоширеніших форм стримування України та заподіяння їй максимальної шкоди.

Варто зазначити, що початок війни росії проти України спричинив значний інформаційний тиск на українське суспільство. В інформаційних атаках на нашу державу беруть участь не лише цивільні особи та організації, а й спеціалізовані підрозділи росії, основна мета яких полягає у проведенні інформаційних операцій, спрямованих на зміну суспільних настроїв у державі. Через канали масової інформації, соціальні мережі здійснюються поширення фейкової інформації з метою дестабілізації соціальної обстановки та виклику протестних настроїв у суспільстві.

Зазначене свідчить про те, що саме інформаційний чинник через використання сучасних інформаційних технологій та засобів зв'язку дозволяє здійснювати широкомасштабний вплив на суспільство, знижуючи рівень економічної безпеки.

На жаль недостатня захищеність інформаційних ресурсів створює загрози національній безпеці загалом та економічній зокрема, веде до часткової чи повної втрати державного інформаційного суверенітету.

Водночас, необхідно підкреслити, що лише з початком війни в Україні почала кардинально змінюватись інформаційна ситуація в країні, що позитивно впливає на морально-психологічну складову в державі та суспільстві, зміцнення української ідентичності. Однак у цьому напрямі належить ще багато зробити, щоб досягти належного рівня готовності держави та суспільства відстоювати суверенітет, безпеку та територіальну цілісність країни.

На основі проведеного аналізу можна підсумувати, що вирішення проблем,

пов'язаних зі значним впливом інформаційного чинника на економічну безпеку, вимагає комплексного підходу, який ґрунтується на стратегії ефективних скоординованих дій за різними напрямками, такими як технічні, організаційні, інформаційно-просвітницькі та правові заходи.

Отже, лише спільними зусиллями держави та громадянського суспільства можна забезпечити ефективний захист України від загроз економічній безпеці з боку росії в усіх її проявах, зокрема через використання інформаційного чинника.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.12.2021 р. «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»: Указ Президента від 16.02.2022 р. № 56. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>

Володимир Крейденко, к.держ.упр, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Kreydenko, PhD in public administration, assistant of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-2300-7857>

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ПАРЛАМЕНТІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ INSTITUTIONAL CAPACITY OF PARLIAMENTS IN CRISIS CONDITIONS

The parliament is essential for stability in governance during crises, demonstrating its capacity through timely, effective decisions that meet societal needs. In military or economic crises, it legitimizes executive actions, providing a legal foundation for government measures. Beyond national legislation, the parliament fosters international economic cooperation, supporting reforms to strengthen the economy and attract foreign investment. It also upholds financial stability by overseeing budgets and managing foreign aid. However, challenges like securing stable funding, modernizing governance, and adapting to international standards, especially regarding European integration, require continued strengthening of parliamentary institutions to meet current demands.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, martial law, legislative authority, national defense

Парламент є центральним інститутом представницької демократії, який відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності державного управління під час криз. Інституційна спроможність парламентів в умовах кризи визначається їх здатністю приймати ефективні рішення, що відповідають потребам суспільства та викликам сучасності.

У кризових умовах, таких як військові конфлікти або масштабні економічні кризи, парламенти стають основним механізмом легітимізації виконавчих рішень, забезпечуючи правову базу для дій уряду. Наприклад, під час повномасштабного вторгнення росії в Україну, Верховна Рада України ратифікувала указ Президента про введення воєнного стану, що стало важливим кроком для координації дій держави у сфері оборони [1]. Це рішення продемонструвало здатність парламенту оперативно реагувати на критичні ситуації та забезпечувати правову підтримку заходів для збереження

національної безпеки.

В контексті формування нового світового порядку роль парламентів полягає не лише у внутрішньому законодавчому процесі, але й у міжнародній економічній співпраці. Парламенти виступають платформами для впровадження реформ, спрямованих на зміцнення економіки, інтеграцію до глобальних ринків та залучення міжнародних інвестицій. Таким чином, питання інституційної спроможності парламентів у кризових умовах є актуальним як для національних економік, так і для глобальної економічної стабільності.

Однією з найважливіших характеристик інституційної спроможності парламентів є їхня законодавча активність. Верховна Рада України протягом дії воєнного стану ухвалювала ряд законодавчих актів, що зміцнювали обороноздатність країни, забезпечували фінансову стабільність і підтримували міжнародну співпрацю [2]. Прийняття таких рішень у короткі терміни стало можливим завдяки формуванню «оборонної коаліції», яка скоротила час обговорення та сприяла швидшому ухваленню ключових законопроектів.

Іншим важливим аспектом інституційної спроможності парламентів є здатність до міжнародного співробітництва в умовах криз. Верховна Рада України під час дії спеціального режиму воєнного стану активно працює на міжнародній арені, ініціюючи звернення до іноземних парламентів та організацій з метою мобілізації міжнародної підтримки, зокрема щодо визнання росії державою-терористом. Це підкреслює здатність парламенту не лише ухвалювати внутрішні рішення, але й активно впливати на глобальну політику.

Також, важливо відмітити, що парламент має критичну роль у підтримці фінансової та бюджетної стабільності. У кризових умовах парламент забезпечує легітимність бюджетоутворення, сприяючи збалансованому розподілу ресурсів на ключові сектори, зокрема охорону здоров'я, соціальний захист, оборону та відновлення економіки. Це також включає нагляд за зовнішніми запозиченнями та міжнародною допомогою, щоб уникнути фінансових ризиків і забезпечити прозоре використання коштів.

Світові трансформації, зокрема пов'язані з цифровізацією та економічними викликами, потребують від парламентів модернізації законодавства для адаптації до нових економічних умов. Інституційно спроможні парламенти здатні розробляти стратегічні закони, спрямовані на довгостроковий розвиток і стійкість економіки, включаючи підтримку зеленої енергетики, цифрових технологій та інноваційних секторів.

Попри значні досягнення, інституційна спроможність парламенту стикається з викликами, такими як забезпечення стабільного фінансування в умовах дефіциту бюджету, необхідність модернізації державного управління та

адаптація до міжнародних стандартів, особливо в контексті євроінтеграції. Ці виклики вимагають подальшого зміцнення парламентських інститутів та їхньої здатності до швидкого реагування на виклики часу.

Таким чином, інституційна спроможність парламенту в кризових умовах є критично важливою для забезпечення стабільності та розвитку держави. Верховна Рада України, продемонструвавши здатність швидко адаптуватися до змін і підтримувати ключові державні інститути, стає прикладом того, як парламенти можуть відігравати центральну роль у подоланні кризових ситуацій та забезпеченні національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 30.10.2024).

2. Рада за час воєнного стану збиралася 24 рази: Стефанчук сказав, скільки ухвалили законів. *Укрінформ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3552325-rada-za-cas-voennogo-stanu-zbiralasa-24-razi-stefancuk-skazav-skilki-uhvalili-zakoniv.html> (дата звернення: 30.10.2024).

Олена Любиченко, аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Liubychenko, postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-3638-3280>

Науковий керівник: Рена Рубенівна Марутян, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕВАГ МІЖНАРОДНОЇ
СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
RESEARCH ON THE ECONOMIC BENEFITS OF INTERNATIONAL
COOPERATION IN THE FIELD OF INFORMATION SECURITY**

Culture plays a crucial role as an instrument of soft power, contributing to the enhancement of information security and the formation of a positive image of the state on the international stage. Ukraine possesses significant potential in the field of creative industries, which not only strengthens its economic resilience but also reinforces its cultural sovereignty in the face of modern challenges, such as military aggression, global instability, and hybrid threats. The development of cultural diplomacy fosters opportunities for meaningful international partnerships, advancing Ukraine's position globally and promoting its unique identity. The relationship between cultural diplomacy, information security, and the economic benefits of international cooperation in the field of culture is analyzed in depth, highlighting the importance of creative industries in shaping a resilient and independent future.

Keywords: information security, soft power, creative industries, cultural diplomacy, economic profitability.

Культура виступає одним із ключових інструментів інформаційної безпеки у протидії російській агресії, сприяючи зміцненню національної ідентичності та посиленню міжнародного позиціонування України. Завдяки культурній дипломатії міжнародна спільнота отримує можливість глибше зрозуміти цінності українського суспільства, усвідомити його унікальність і переосмислити роль України у світовому культурному контексті.

Збереження та розвиток національної культури є невід'ємною частиною стратегії культурного суверенітету України, що надає їй особливого значення в

умовах повномасштабної війни. Культурна сфера сьогодні стикається з низкою викликів, зокрема загрозами втрати культурної спадщини, дезінформацією та пропагандою, а також необхідністю інтеграції в глобальний контекст. У таких умовах питання культурної ідентичності набуває особливого значення, стаючи однією з ліній фронту, де необхідно будувати захисну стратегічну лінію [1].

М'яка сила ґрунтується на здатності країни приваблювати інших через культурні, соціальні та ідеологічні аспекти. Інвестиції у культурну складову, зокрема культурну дипломатію, сприяють не лише зміцненню міжнародної репутації, але й створюють передумови для довгострокового економічного зростання.

Креативні індустрії є важливою складовою сучасної економіки, адже їхній вплив виходить за межі суто мистецької діяльності. Згідно з глобальними оцінками, частка креативної економіки у світовому ВВП сягає 6%, тоді як у США цей показник становить 10%. В Україні до початку повномасштабного вторгнення креативні індустрії генерували близько 7% ВВП [3]. Поняття “креативні індустрії” та “креативна економіка” є відносно новими в академічному та правовому полі. Термін “креативна економіка” вперше був запропонований Джоном Гокінсом у 2001 році в його праці *Creative Economy: How People Make Money from Ideas*, де досліджувалася економічна цінність ідей, що створюються через творчі процеси. Визначення “креативних індустрій” отримало офіційне визнання в Україні у 2017 році з прийняттям оновленого “Закону України про культуру”, що заклало правові основи для їхнього розвитку. Джон Гокінс, зокрема, визначає креативні індустрії як галузі, товари та послуги, що базуються на інтелектуальній власності. До таких сфер належать дизайн, мистецтво, архітектура, інформаційні технології, реклама, мода, а також інші напрями, де ключовими ресурсами є творчість та інновації [2].

Мистецтво, як суб'єктивна категорія, важко піддається об'єктивному оцінюванню, але його емоційний вплив, що є ключовим елементом креативної економіки, можна вимірювати та монетизувати. Незважаючи на виклики війни, українська креативна економіка демонструє здатність до адаптації й перебудови, розширюючи свою присутність на міжнародних ринках.

В умовах сучасних викликів українська культура має трансформувати свої підходи, орієнтуючись на інтеграцію до глобальних ринків культурних послуг. Йдеться не лише про залучення нової аудиторії серед української діаспори, але й про участь у глобальних культурних ринках. Це створює можливості для економічної вигоди, зокрема через залучення зовнішніх інвестицій і формування сталого джерела доходів для українських митців.

Водночас культура є важливим інструментом адвокації. Завдяки якісному

культурному продукту Україна зміцнює свої позиції у міжнародних відносинах, формуючи сприятливе середовище для прийняття політичних рішень на свою користь.

Військова агресія значно ускладнила функціонування культурного сектору України. Проте вона також створила можливості для переосмислення культурного продукту як частини глобального контексту. Українська культурна система має завдання адаптувати стратегії продукування до умов глобальної економіки, зберігаючи водночас національну ідентичність.

Реалізація культурної політики України, спрямованої на інтеграцію до світової креативної економіки, потребує активної підтримки з боку держави. Лобіювання інтересів української культури на міжнародному рівні, розвиток інфраструктури для митців та підтримка культурної дипломатії є невід’ємними складовими цієї стратегії.

Систематичне представлення української культури на міжнародній арені, зокрема завдяки діяльності таких інституцій, як Український інститут, сприятиме подоланню стереотипів щодо України як периферійного гравця у світовій культурі. Відсутність широкого розуміння культурного потенціалу України в минулому пов’язана із домінуванням у міжнародному просторі російського культурного нарративу, що довгий час використовувався як інструмент гібридної війни для пригнічення сусідніх народів. Саме тому одним із пріоритетів культурної політики України є нейтралізація російської “культурної зброї” та представлення власного культурного продукту як конкурентоспроможного на глобальному рівні [4].

Культура та креативні індустрії відіграють ключову роль у забезпеченні інформаційної безпеки, економічного зростання та зміцнення міжнародного іміджу України. Інтеграція українського культурного продукту у світовий простір є важливим завданням, що потребує співпраці між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Ефективне використання потенціалу м’якої сили та креативної економіки сприятиме не лише розвитку культурної сфери, але й посиленню позицій України у глобальному інформаційному та економічному просторі.

Список використаних джерел

1. Ковальська О. *Культурна дипломатія – стратегічний інструмент у боротьбі з російською агресією*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3930705-olena-kovalska-zastupnica-kerivnika-ofisu-prezidenta.html>
2. Суспільне. *Культурні та креативні індустрії: чому про них говорять?* URL: <https://suspilne.media/culture/443022-kulturni-ta-kreativni-industrii-comu-pro->

[nih-govorat/](#)

3. Cultural Relations Platform. *Культура та креативні індустрії в Україні: стійкість, відновлення, інтеграція з ЄС. Підсумковий звіт, червень 2024.* URL: <https://www.cultureinexternalrelations.eu/wp-content/uploads/2024/07/DGEAC-CRP-UA-Report-July-2024-UA.pdf>

4. Ukrainian Institute, Ukrainian Prism. *Сприйняття України та української культури за кордоном. 2021.* URL: <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/spryjnyattya-ukrayiny-u-velykij-brytaniyi.pdf>

Володимир Мороз, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Moroz, postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Education and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0002-7734-2896>

Науковий керівник: Григорій Ситник, д.держ.упр., професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ НАД
ЗВИЧАЙНИМИ ОЗБРОЄННЯМИ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ
CURRENT CHALLENGES FOR THE CONVENTIONAL ARMS
CONTROL SYSTEM: THE ECONOMIC ASPECT**

The Conventional Arms Control System (CACS) is a key element of international security aimed at preventing conflicts and reducing military expenditures. However, the modern world faces new challenges such as rising military spending, globalization, political conflicts, and unregulated conflict zones. These factors negatively affect the economic development of countries, limit investments in social programs, and increase the risk of social instability. The article examines the main challenges to CACS and their economic implications, which require a rethinking of existing arms control mechanisms. It is important to consider these factors in order to create sustainable and effective control mechanisms that will contribute to global security and stability.

Keywords: challenges, global security, conventional arms control system, economic development, unregulated conflict zones.

Система контролю над звичайними озброєннями (СКЗО) є важливим елементом міжнародної безпеки, спрямованим на запобігання конфліктам, зменшення військових витрат і забезпечення стабільності у різних регіонах світу. Однак сучасний світ стикається з численними викликами, які ставлять під загрозу ефективне функціонування цієї системи. Зростання військових витрат може негативно впливати на економічний розвиток країн, коли значна частина бюджетів держав йде на оборону, це обмежує можливості для інвестицій у соціальні програми, освіту, охорону здоров'я тощо, країни можуть стикатися з економічними труднощами, зниженням індексу людського розвитку, що в свою

чергу підвищує ризик соціальної нестабільності та конфліктів. Тож, у сучасному світі СКЗО стикається з новими викликами, що вимагають адаптації та переосмислення існуючих механізмів. Економічні аспекти, такі як фінансування військових програм, доступ до ресурсів та вплив військової промисловості на економіку, відіграють важливу роль у формуванні політики контролю над озброєннями [8; 9]. Говорячи про сучасні виклики варто, зокрема, окреслити такі:

Зростання військових витрат. Останні роки відзначаються стрімким зростанням військових витрат у багатьох країнах, що може призвести до нових конфліктів, збільшення бюджетів на оборону створює додаткове навантаження на систему контролю. Про це, зокрема свідчить зростання кількості країн, які збільшують свої оборонні бюджети; зміни в політиці та законодавстві, пов'язані з військовими витратами. Згідно з даними SIPRI, спостерігається збільшення військових витрат на 10% у 2022 році в порівнянні з попереднім роком, а у 2023 році військові витрати у світі склали приблизно 2 трильйони доларів, що на 3% більше, ніж у 2022 році [1]. Можна говорити про кореляцію між зростанням військових витрат і ризиком військових конфліктів. Так, країни, які активно беруть участь у військових конфліктах, демонструють вищі темпи зростання оборонних витрат.

Глобалізація та технологічний прогрес. Зростання впливу, таких країн як Китай та Індія на ринок озброєнь змінює традиційні динаміки міжнародних відносин. Ці країни активно розвивають власні військові технології та прагнуть до самостійності у виробництві озброєнь, що може створити нові виклики для контролю та регулювання. Також сучасні технології, такі як дрони, безпілотники та новітні засоби зв'язку, змінюють характер конфліктів. За даними Statista, розробка нових типів озброєнь, їх доступність для неурядових організацій та збільшення виробництва дронів на 25% у 2023 році, створюють нові загрози [2].

Політичні конфлікти та нестабільність. Зростання політичної напруженості підриває довіру до міжнародних угод. Відбувається збільшення кількості збройних конфліктів у світі. Активні збройні конфлікти в таких регіонах, як Близький Схід, Африка та Східна Європа, впливають на глобальну безпеку. Зростання напруженості між державами часто призводить до збільшення витрат на оборону та пошуку нових військових рішень. За даними Uppsala Conflict Data Program, кількість збройних конфліктів зросла на 15% у 2022 році, а у 2023 році було зафіксовано 50 активних збройних конфліктів [3].

Неврегульовані зони конфлікту. Війни в регіонах з обмеженим контролем над озброєннями створюють нові виклики. Зокрема спостерігається зростання кількості неурядових (неврегульованих) збройних формувань, за даними

International Crisis Group понад 100 неурядових збройних формувань активно діють у нерегульованих зонах, кількість таких формувань зросла на 30% у 2023 році [4].

Військові витрати та економічний розвиток. Зростання військових витрат може негативно впливати на економічний розвиток країн, оскільки фінансові ресурси, які можна було б витратити на соціальні програми, інфраструктуру та освіту, перенаправляються на оборону. Це може призвести до соціальної напруги та зниження якості життя населення. Спостерігається зменшення фінансування освіти на 5% через зростання військових витрат, а згідно з даними ООН, 1% зменшення бюджетів на оборону може призвести до зростання ВВП на 0.5% [5; 7]. Отже, існує кореляція між військовими витратами та соціальними інвестиціями, що призводить до зниження останніх.

Вплив на міжнародну торгівлю та іноземні інвестиції. Конфлікти та нестабільність у регіонах можуть впливати на міжнародну торгівлю, що в свою чергу позначається на економічній ситуації в країнах. Збільшення витрат на безпеку може негативно вплинути на інвестиційний клімат та розвиток бізнесу. Згідно з даними Світового банку, у 2023 році міжнародна торгівля знизилася на 5% у регіонах з активними конфліктами [5], відбулося зменшення обсягу експорту на 12% у країнах, що пережили конфлікти [6]. Ризики для інвестицій призводять до зниження інтересу інвесторів до певних регіонів. Згідно з даними UNCTAD, обсяги прямих іноземних інвестицій у 2023 році знизилися на 20% у країнах з високим ризиком конфлікту [7].

Перетворення оборонної промисловості в комерційний сектор. Оборонна промисловість все більше стає комерційним сектором, де приватні компанії беруть на себе виробництво озброєнь. Це може ускладнити контроль за озброєннями, оскільки приватні компанії можуть діяти в інтересах прибутку, а не відповідальності перед державами та міжнародними нормами. СКЗО є складною та багатогранною її ефективність безпосередньо залежить від економічних факторів та у сучасному світі стикається з численними викликами: зростання військових витрат; глобалізація та технологічний прогрес; політичні конфлікти та нестабільність; нерегульовані зони конфлікту; військові витрати та економічний розвиток; вплив на міжнародну торгівлю та іноземні інвестиції; перетворення оборонної промисловості в комерційний сектор. Тому важливим є врахування цих факторів для створення стійких та ефективних механізмів контролю, що сприятимуть глобальній безпеці та стабільності.

Список використаних джерел

1. Military Expenditure Database. *Stockholm International Peace Research*

- Institute (SIPRI)*. URL: <https://www.sipri.org/databases/milex> (date of access: 18.11.2024).
2. Drones Market Growth. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/topics/4580/drones/> (date of access: 18.11.2024).
3. Armed Conflict Database. *Uppsala Conflict Data Program*. DOI: <https://ucdp.uu.se/> (date of access: 18.11.2024).
4. Armed Groups in Conflict Zones. *International Crisis Group*. URL: <https://www.crisisgroup.org/> (date of access: 18.11.2024).
5. World Development Indicators. *World Bank*. URL: <https://databankfiles.worldbank.org/public/ddpext/> (date of access: 18.11.2024).
6. International Trade Statistics. *World Trade Organization (WTO)*. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm (date of access: 18.11.2024).
7. World Investment Report. *United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)*. URL: <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report> (date of access: 18.11.2024).
8. Defense Technology Investments. *Defense.gov*. URL: <https://www.defense.gov/> (date of access: 18.11.2024).
9. Social Spending Report. *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*. URL: <https://www.oecd.org/social/> (date of access: 18.11.2024).

Сергій Пархоменко, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Sergiy Parkhomenko, postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1664-7530>

Науковий керівник: Ситник Григорій Петрович, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ОСОБЛИВОСТІ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЩОДО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ FEATURES OF THE AUTHORITIES OF THE PRESIDENT OF UKRAINE IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY REGARDING ECONOMIC SECURITY

The issue of the peculiarities of the powers of the President of Ukraine in the sphere of national security regarding such a component as economic security is considered. It was found that in the legislation of Ukraine on national security and the relevant Strategies the concept of economic security appears later than in the regulatory documents of the Ministry of Economy of Ukraine. As well as the definition of the concept, which was provided back in 2007 in the Methodology for calculating the level of economic security, and which (definition) is still absent in the legislation on national security and strategies, including the Strategy of Economic Security. Currently, the President of Ukraine is not directly responsible for the economic policy of the state, but he has leverage to influence the formation of policies related to economic security, although this influence is mediated by certain institutional instruments.

Keywords: The President of Ukraine, national security, economic security.

Згідно п.1 ч.1 ст.106 Конституції України Президент України забезпечує національну безпеку [1]. Оскільки економічна безпека є складовою національної безпеки, логічно припустити, що глава держави не може забезпечувати національну безпеку лише в якійсь її частині та не забезпечувати в іншій. Втім, характер повноважень глави держави щодо забезпечення економічної безпеки має свої особливості.

У законодавстві щодо національної безпеки термін «економічна безпека» зустрічається доволі пізно: 2018 р. у Законі України «Про Національну безпеку

України» [2] (у Законі України «Про основи національної безпеки» (2003 р.), використовувалось поняття «економічна сфера» [3]).

На рівні доктринальних документів термін економічна безпека зустрічається у Стратегії Національної безпеки 2007 року [4]. Визначення самого поняття у всіх згаданих документах надано не було, втім, як його немає ані у Стратегії національної безпеки-2015 [5], ані у Стратегії нацбезпеки-2020 [6], ані навіть у Стратегії економічної безпеки-2021 [7].

Значно раніше термін «економічна безпека» з'являється у такому нормативному документі як Положення про Міністерство економіки України (2000 р.), у якому серед завдань Мінекономіки значилась розробка заходів та механізмів «забезпечення економічної безпеки держави» [8].

Визначення економічної безпеки було надано у Методиці розрахунку рівня економічної безпеки, затвердженій наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60. У ній наголошувалось на тому, що «економічна безпека є головною складовою національної безпеки держави», і визначалась як «такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави» [9].

Згодом, у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі №1277 від 29. 10. 2013 р., уточнювалось, що економічна безпека є однією «з основних складових національної безпеки держави». Також було частково переформульовано дефініцію: «економічна безпека - це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання» [10].

На момент чинності першого Положення про Міністерство економіки України (1992 р.) [11], Положення 2000 року, а також Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі, затвердженого Указом Президента України від 31 травня 2011 р. [12], повноваження глави держави щодо виконавчої гілки влади були значними, що відбивали і зазначені документи, наприклад, у частині призначення Президентом України Міністра економіки (1992), або призначення і звільнення Міністра економіки (2000), або призначення і звільнення Міністра та його заступників (2011). У 2011 р. такі повноваження кореспондували конституційним змінам 2010 року, які відображали посилення президентської владної вертикалі, зокрема, главі держави надавались права утворювати, реорганізовувати і ліквідувати

міністерства та інші ЦО (ст.104 ч.1п.15), а також широкі повноваження з кадрових питань [13].

Починаючи з 2014 року ці повноваження глави держави було скасовано. Наразі Президент України безпосередньо не відповідає за економічну політику держави, але у нього є інструмент впливу на формування політик, пов'язаних з економічною безпекою. Так, Закон України «Про національну безпеку України» (ст.13) наділяє главу держави повноваженням на розробку доктринальних документів, таких як стратегії, доктрини, концепції [2], що дозволяє Президенту України впливати на формування політики в сфері економічної безпеки.

Також Президент України є суб'єктом права законодавчої ініціативи, а Законом України «Про санкції» (2014) глава держави наділений правом ініціативи щодо внесення пропозицій Раді національної безпеки і оборони України про введення, зняття або корегування економічних санкцій [14]. РНБО, де Президент України є Головою, й рішення вводяться в дію його указами, є потужним, хоча і опосередкованим, інструментом впливу на забезпечення економічної безпеки.

Втім, мусимо констатувати, що до початку широкомасштабної російської агресії (24.02.2022 р.) Президенти України не приділяли належної уваги захисту сфери економічної безпеки, як наслідок, значна частина фінансово-економічного сектору України опинилася під контролем юридичних та фізичних осіб, афілійованих з російською федерацією, що мало вкрай негативні наслідки для економіки України: саме через нафтогазову сферу російській федерації вдавалося тривалий час здійснювати не лише економічний, а й політичний вплив на Україну, результатом чого стали так звані «Харківські угоди», що відкрили шлях до анексії Криму в 2014 р. та окупації Донбасу.

Справедливості раді, слід відмітити, що за участі 5-го та 6-го Президентів України почало впроваджуватися антикорупційне законодавство, на основі якого формувалися ключові антикорупційні органи для боротьби з такою багаторічною загрозою економічній безпеці як корупція.

Прийняття у 2014 році Закону України «Про санкції», а у 2021 р. Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» [15] дозволило запрацювати механізму спеціальних обмежувальних заходів – санкцій, які вводилися в дію указами Президента за рішеннями РНБОУ. Останній закон, прийнятий за ініціативи Президента України В. Зеленського, та позбавлення громадянства України осіб, що своєю діяльністю можуть нести шкоду національній, в тому числі й економічній безпеці, зокрема, бізнесменів І. Коломойського, В. Альперіна,

політиків В.Медведчука, А.Деркача та інших, пов'язані із намірами влади обмежити вплив на економіку так званих олігархів.

Широкомасштабна агресія російської федерації проти України потребувала від Президента України швидких рішень, що змусило його звертатися до важелів прямого впливу на деякі інституції, що забезпечують економічну безпеку. Так, у перші дні російського вторгнення Президентом України В.Зеленським було видано три укази, які містили пункти, що адресувались Національному банку України. Вже 24 лютого 2022 р. Президент України В.Зеленський видав Указ №67/2022 «Про невідкладні заходи щодо фінансового забезпечення функціонування держави в умовах воєнного стану» [16]. Через кілька днів - 4 березня 2022 р. - Президент України знов звернувся до фінансового аспекту функціонування країни в умовах воєнного стану, видавши Указ №104/2022 «Про фінансове забезпечення заходів правового режиму воєнного стану» [17]. Реалізація управлінського рішення глави держави в обох указах мала свою особливість: оскільки Національному банку України, попри його підзвітність Президенту України, на законодавчому рівні гарантовано невторчання з боку будь-якої гілки державної влади, а Президент України не наділений повноваженнями (крім повноваження призначати на посади та звільняти з посад половину складу Ради НБУ та подавати для призначення на посаду та звільнення з посади Голови НБУ), які б дозволяли впливати на діяльність Нацбанку, приписи обох указів носили рекомендаційний характер.

Рекомендацію НБУ («відкрити спеціальний рахунок для збору коштів для надання гуманітарної допомоги») містив ще один Указ Президента України: №93/2022 від 2 березня «Про координацію заходів з вирішення гуманітарних та соціальних питань» [18]. Оскільки укази (як і розпорядження) глави держави, згідно Конституції України, є обов'язковими для виконання на території України, в умовах перших днів війни Президент України, попри евфемізм «рекомендувати», звернувся до безпосереднього нормативно-правового впливу на таку складову економічної безпеки як фінансова, забезпечивши тим самим невідкладні заходи в умовах воєнного стану.

Отже, попри те, що прямих повноважень Президента України щодо сфери економічної безпеки законодавством України наразі не передбачено, оскільки економічна безпека є складовою національної безпеки, за яку відповідає глава держави і яка відноситься до нацбезпеки як частина до цілого, вона не може перебувати поза межами впливу з його боку, хоча цей вплив опосередковується певними інституційними інструментами.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про національну безпеку України. Закон України № 2469-VIII від 21 червня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
3. Про основи національної безпеки України. Закон України № 964-IV 19 червня 2003 року (перша редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15/ed20030619#Text>
4. Стратегія національної безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007/ed20070212#Text>
5. Стратегія національної безпеки. Затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 р. №287/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>
6. Стратегія національної безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
7. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року. Затверджено Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. №347/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
8. Положення про Міністерство економіки України. Затверджено Указом Президента України №1159/2000 від 23 жовтня 2000 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159/2000/ed20001023#Text>
9. Методика розрахунку рівня економічної безпеки. Затверджена наказом Міністерства економіки від 02.03.2007 р. № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text>
10. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі № 1277 від 29.10.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
11. Положення про Міністерство економіки України. Затверджено Розпорядженням Президента України № 89 від 16 травня 1992 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/89/92-%D1%80%D0%BF/ed20001023#Text>
12. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Затверджено Указом Президента України від 31 травня 2011 р. №634/2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634/2011/ed20110531#Text>
13. Конституція України. Редакція від 30.09.2010. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed20100930#Text>

14. Про санкції. Закон України №1644-VII від 14 серпня 2014 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T141644?an=217>

15. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів). Закон України від 23 вересня 2021 р. №1780-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text>

16. Про невідкладні заходи щодо фінансового забезпечення функціонування держави в умовах воєнного стану. Указ Президента України № 67/2022 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67/2022#Text>

17. Про фінансове забезпечення заходів правового режиму воєнного стану Указ Президента України № 104/2022 від 4 березня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1042022-41549>

18. Про координацію заходів з вирішення гуманітарних та соціальних питань Указ Президента України № 93/2022 від 2 березня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/932022-41489>

Кузьма Позичанюк, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

Kuzma Pozychanyuk, graduate student of the Department of Public Management and Administration of the Communal Institution of Higher Education "Vinnytsia Academy of Continuing Education"

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0008-0358-2639>

Науковий керівник: Геннадій Мазур, д-р. екон. наук., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

**РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМОЮ
ОСВІТИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ
REGULATION OF THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE
DEVELOPMENT BY THE EDUCATION SYSTEM IN THE CONDITIONS
OF THE CHALLENGES OF THE NEW WORLD ORDER**

An attempt to analyze the administration of the education system in the face of the challenges of the new world order, martial law in Ukraine, which in turn requires the executive authorities and local governments to introduce new mechanisms of public administration into the learning processes, search for innovative forms of organizing the educational process, new effective pedagogical and information technologies. Therefore, state support for the introduction of innovations in the education sector during the war has become one of the key areas of work of the Ministry of Education and Science of Ukraine and its departments.

First of all, the issue of forming a comfortable and safe educational environment in educational institutions of all levels and organizing the educational process.

Implementation of foreign experience in regulating the education system in the face of new challenges of the world order, which requires the government to adequately respond, make decisions to improve management, involve social partners, the public, and stakeholders.

Keywords: public administration, education system, sustainable development goals, quality education, civil society.

Організація Об'єднаних Націй у 2015 року ухвалила Цілі сталого розвитку. Метою яких є подолання крайньої бідності, боротьбу з нерівністю і несправедливістю та на захист нашої планети від екологічного забруднення, отримання якісної освіти.

У центрі «Порядку денного 2030» є 17 Цілей сталого розвитку, що чітко

означають світ, якого ми прагнемо для всіх націй без винятків. Нові Глобальні цілі є результатом процесу, що був інклюзивнішим, ніж будь-коли: уряди залучили бізнеси, громадянське суспільство та місцян. Усі ми маємо спільне бачення того, куди має рухатись світ. Реалізація цих амбіцій потребує безпрецедентних зусиль усіх секторів суспільства – і бізнес має відіграти надзвичайно важливу роль у цьому процесі [1].

Якісна освіта. Метою цієї цілі забезпечення всеохопної і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх:

- ✓ щоб всі дівчатка і хлопчики завершували здобуття безкоштовної, рівноправної і якісної початкової та середньої освіти, що дозволяє домогтися затребуваних і ефективних результатів навчання;

- ✓ забезпечити всім дівчаткам і хлопчикам доступ до якісних систем розвитку, догляду та дошкільного навчання дітей молодшого віку, щоб вони були готові до здобуття початкової освіти;

- ✓ забезпечити для всіх жінок і чоловіків рівний доступ до недорогої та якісної професійно-технічної та вищої освіти, у тому числі університетської;

- ✓ збільшити число молодих і дорослих людей, які володіють затребуваними навичками, у тому числі професійно-технічними, для працевлаштування, отримання гідної роботи та занять підприємницькою діяльністю;

- ✓ ліквідувати гендерну нерівність у сфері освіти і забезпечити рівний доступ до освіти та професійно-технічної підготовки всіх рівнів для уразливих груп населення, у тому числі інвалідів, представників корінних народів і дітей, які перебувають у вразливому становищі;

- ✓ забезпечити, щоб усі учні здобували знання і навички, необхідні для сприяння сталому розвитку, у тому числі через навчання з питань сталого розвитку та сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, пропаганди культури миру та не насильства, громадянства світу й усвідомлення цінності культурного різноманіття і внеску культури у сталий розвиток;

- ✓ створювати й удосконалювати навчальні заклади, що враховують інтереси дітей, особливі потреби інвалідів і гендерні аспекти, та забезпечити безпечно, вільне від насильства і соціальних бар'єрів та ефективне середовище навчання для всіх [1].

У «Порядку денному на XXI століття» зазначається, що «освіта є фундаментом сталого розвитку» і головним інструментом для створення гуманного, рівноправного та уважного до проблем людини суспільства, в якому кожен індивід повинен мати свою людську гідність.

Очевидно, що головною причиною появи освіти для сталого розвитку – це усвідомлення необхідності змін в освітній парадигмі з метою подальшого сталого розвитку суспільства, економіки на збереження навколишнього середовища. Освіта сталого розвитку передбачає перехід такої економічно та соціально орієнтованої моделі навчання, в основі якої мають бути широкі міждисциплінарні знання, котрі базуються на комплексному підході до розвитку суспільства, які дають змогу ухвалювати та впроваджувати рішення на місцевому та глобальному рівнях, спрямованих на підвищення якісного рівня тижня, що не загрожують можливостям наступних поколінь задовольняти свої потреби [2].

Поширення інноваційних технологій в освітній галузі стало об'єктивною закономірністю, зумовленою новою філософією освіти. Інновації варто розглядати як ефективні та результативні нововведення у змісті, методах, засобах і формах навчання та виховання особистості, в управлінні системою освіти, в організації освітнього процесу, у структурі закладів освіти.

Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні рішення. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного упровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів [3, с. 7].

Російські великодержавні покидьки цілеспрямовано б'ють по нашій освітній інфраструктурі, на сьогодні вже понад 3 тис. закладів освіти постраждали внаслідок бомбардувань і обстрілів, із них близько 300 закладів зруйновано повністю. Ворог робить усе для знищення української освіти, бо чудово розуміє її силу. Російську ж освіту використовує як інкубатор для створення безвольних громадян. Основна мета трансформації системи освіти України – поставити в центр уваги людину, її потреби й цінності. Тільки освічені українці можуть створити міцну, життєздатну державу, збудувати сучасну економіку, забезпечити майбутнє прийдешніх поколінь. З огляду на це Міністерство освіти і науки України особливу увагу приділяє тому, щоб українські діти, хоч би де вони перебували, змогли продовжити навчання в українській освітній парадигмі [4].

На думку В. Кременя, принцип людиноцентризму, на якому ґрунтується сучасна філософія освіти, в освіті дорослих передбачає сприяння розвитку

особистості, самореалізації людини в особистому та професійному житті, підвищенню її компетентності й конкурентоспроможності. Саме розвиток людини є потужним чинником розвитку суспільства й економіки, тому принцип людиноцентризму має стати базовим у змісті формальної і неформальної освіти. Дотримання цього принципу забезпечує максимальне наближення освіти дорослих до освітньо-культурних потреб і здібностей, життєвих планів особистості [5, с. 9].

Список використаних джерел

1. 17 Цілей сталого розвитку/ United Nations Global Compact URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>
2. Концепція регіональної системи освіти для сталого розвитку / Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління. URL: https://dea.edu.ua/koncepciya_regionalnoi_sistemi_ospiti_dlya_stalogo_rozvitku
3. Віра Рогова Інноваційна експериментальна діяльність у системі освіти України в умовах воєнного стану. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: *Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.*
4. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. *Інформаційно-аналітичний збірник, Київ, 2023.* URL: <http://surl.li/bpkaic>
5. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи: збірник наукових статей / [колектив авторів]; за ред. Кременя В.Г., Ничкало Н.Г.; укл. Аніщенко О.В., Лук'янова Л.Б. К.: Знання України, 2018. 616 с.

Олександр Поліщук, здобувач вищої освіти ступеня доктор філософії спеціальності 051 «Економіка» Полтавського державного аграрного університету

Oleksandr Polishchuk, PhD student, specialty 051 «Economics» Poltava State Agrarian University

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0000-3421-0055>

Науковий керівник: Ханлар Махмудов, д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету

**УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ВІТЧИЗНЯНИХ
АГРОПІДПРИЄМСТВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ НА РИНКУ
КОРМОЗАГОТІВЛІ**

**MANAGEMENT OF THE RESOURCE POTENTIAL OF DOMESTIC
AGRICULTURAL ENTERPRISES, WHICH WORKING ON THE MARKET
OF FEED PRODUCTION**

The content of the concept of «resource potential of the enterprise» is considered, it is emphasized that production and resource potential are not synonymous, but their key elements are resources. Attention is drawn to the fact that the resource potential of enterprises in the feed procurement market is quite powerful: many enterprises are developing, paying taxes to the budget, the leaders of this industry work in the Poltava, Kyiv and Vinnytsia regions. At the same time, current trends indicate that 2025 may be a difficult year for companies operating in the field of feed procurement, due to the war in Ukraine, security issues, disappointing forecasts of analysts and significant losses of agribusiness (not only economic). In the study, the author proposed a hypothesis: the larger the volume of feed production and the level of technology in the structure of animal feed production, the greater the resource potential of this area of the economy. Among the priority tasks of the Government for the near term is state support for enterprises engaged in fodder procurement.

Keywords: resource potential, agrobusiness, feed procurement market, feed production, development risks of the agrarian sector of the economy.

Ресурсний потенціал підприємства являє собою певну сукупність матеріальних/нематеріальних ресурсів, зокрема людських, фінансових, матеріально-технічних, технологічних (різні бази даних, електронні сервіси, сучасні лінії/технології, патенти), а також ресурсу часу.

Аналіз наукових джерел показує, що серед науковців (С. Мочерний, В. Гриньова, М. Салун, Н. Фертас, ін.) визначення поняття «ресурсний потенціал» дещо відрізняються, однак більшість базуються на розумінні, що без достатньої

кількості ресурсів підприємству важко досягти поставлених цілей (довгострокових/короткострокових), прибутковості, нарощувати виробничі потужності, підвищувати «конкурентоспроможність» [1, с. 59].

Виробничий та ресурсний потенціал – не синоніми, проте їх ключовими елементами є якраз ресурси (за [2, с. 463]). Вважаю, що ресурсний потенціал може бути як окремо взятого підприємства, так і всієї галузі економіки. Станом на сьогодні на сайті Держстату відсутні дані про точну кількість вітчизняних агропідприємств, які займаються кормозаготівлею в Україні. Однак, декілька років поспіль (у період воєнного стану і до нього) лідерами у цій галузі традиційно вважалися Полтавська, Київська та Вінницька області.

Розглянемо ресурсний потенціал підприємств ринку кормозаготівлі, який попри воєнні реалії, продовжує функціонувати та сплачувати податки в бюджет. Однак тенденції 2024 року на ринку агропідприємств засвідчують, що наступний рік буде мати багато викликів та загроз, по-перше, в умовах воєнного стану на території України та ряду безпекових питань; по-друге, через невтішні прогнози і значні втрати виробничого й ресурсного потенціалу бізнесу, у тому числі підприємств, що працюють у сфері кормозаготівлі.

Мова йде про господарства (дрібні/середні), які виробляють корми різного асортименту (солому, силос, жом, комбікорми, шрот та ін.). Вже сьогодні окремі з них акцентують увагу на зниженні врожаю (кукурудзи, зернових) та суттєвому зниженні цін на продукцію кормовиробництва (наприклад, соняшниковий шрот) – через що «переробники, намагаючись балансувати в такій ситуації» відмовляються «від реалізації шроту на внутрішньому ринку, тоді як на олію високі ціни» [3].

Водночас проблеми галузі кормозаготівлі (здебільшого, економічні) виникли не сьогодні. В аналітичному звіті про аграрний сектор вітчизняної економіки Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД), що був опублікований ще у березні 2023 року, зазначено, що результатом мінування окупантами значних земельних площ та воєнне забруднення цих територій можуть спровокувати «виведення з обробітку на невизначений термін площ... для вирощування продукції» [4].

Підтвердження цієї тези звучало і від представників ГО «Екодія» про т.зв. зону «ризикового сільського господарства», до якої відносять «третину сільськогосподарських земель» [5].

Раціональне управління наявними ресурсами, а отже його ресурсним потенціалом, дозволяє підприємству в цілому успішно функціонувати на ринку та з меншими витратами виходити із будь-яких кризових ситуацій, змін зовнішнього середовища та втрат ресурсного потенціалу підприємств, що

працюють на ринку кормозаготівлі.

Пропоную гіпотезу: чим більшим у структурі виробництва кормів для тваринництва є обсяг кормовиробництва та рівень технологічності, тим більшим є ресурсний потенціал цієї сфери економіки. Отже, серед пріоритетних завдань Уряду на найближчу перспективу – підтримка агросектору, зокрема підприємств, що займаються кормозаготівлею.

Список використаних джерел:

1. Фертас Н. Визначення сутності ресурсного потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. *Підприємництво та інновації*, 2019. №10. С. 57-61.
2. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. Т. 1 / за ред. С. В. Мочерного. Львів, 2005. 616 с.
3. Переробники коригують стратегію: як зростання цін на олію та падіння на шрот впливають на ринок. Агроновини від 12.11.2024 Інфо-агентства Agravery. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/pererobniki-koriguut-strategiu-ak-zrostanna-cin-na-oliu-ta-padinna-na-srot-vplivaut-na-rinok> (дата звернення: 01.11.2024).
4. Аналітичний звіт Національного інституту стратегічних досліджень «Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік» (березень 2023 р.). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahraryy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik> (дата звернення: 02.11.2024).
5. Третина українських земель є потенційно небезпечною для с/г робіт (за результатами брифінгу в Укрінформ, 06.02.2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3666468-tretina-ukrainskih-zemel-e-potencijno-nebezpechnou-dla-silgosprobit-ekspertka.html> (дата звернення: 01.11.2024).

Олександр Салюк-Кравченко, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного адміністрування, докторант кафедри публічного адміністрування Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом»; старший науковий співробітник сектору вищої освіти відділу освітньої статистики і аналітики ДНУ «Інститут освітньої аналітики»

Oleksandr Saliuk-Kravchenko, PhD in economics, Associate Professor at the Department of Public Administration, Doctoral Student at the Department of Public Administration of the Educational-Scientific Institute of Management, Economics and Business of the Interregional Academy of Personnel Management; Senior Researcher of the higher education sector of the Department of educational statistics and analytics of the SSI «Institute of Educational Analytics»

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-8404-1138>

СТРАТЕГІЇ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ: СВІТОВА ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА STRATEGIES OF THE INTERNATIONAL ORGANISATIONS IN FORMING THE NEW WORLD ORDER: WORLD ENERGY POLICY

The global energy model system is a complex and functional model of a multifaceted hierarchical type with different levels and scales of impact, which ensures the interaction between international unions, international organizational institutions and certain hegemonic states that influence the world's energy balance and the stable functioning of global energy security. The study explores the theoretical basis of the international organizations' strategic impact on the global energy security system from the standpoint of public administration, defines the main characteristics and types of international organisations and illustrates the examples of energy strategies of various international organisations in forming world's energy security policy. Furthermore, the methodological foundations of the study are systemic and structural, comparative, legal, logical and abstract methods, as well as analysis and synthesis.

Keywords: public administration, mechanisms of public administration, international organizations, energy security, energy, strategy, energy policy.

Для глибокого розуміння функціонування глобальної системи енергетичної безпеки та її взаємозв'язків та індикаторів впливу на регіональні й національні енергетичні безпекові моделі в першу чергу необхідно розуміти масштабність значення, місце та роль яку займають міжнародні організації в загальній безпековій архітектоніці світу.

Відтак, варто зазначити, що міжнародні конгломерації союзницьких країн

завжди існували та мали свою історію розвитку, формування та в кінцевому значенні свою еволюцію розпаду або занепаду. Тому, немає сумнівів, що саме ХХІ століття дедалі більше виділяє роль дефіцитності природних ресурсів в промислово-енергетичній діяльності людства на що безпосередньо впливає реалізація різних енергетичних стратегій міжнародними організаціями у відстоюванні свої власних енергетичних інтересів через політичні механізми впливу на регіони, країни та цілі континенти планети. Тому, немає сумнівів, щодо актуальності та новизни обраної тематики дослідження з наукового погляду публічного управління.

Що стосується актуальності дослідження саме інституціонально-організаційних особливостей видів міжнародних організацій в їхньому процесі стратеготворені нового світового порядку, то дослідники вбачають наступну позицію - вивчення типології міжнародних організацій допомагає визначити тенденції їхнього розвитку та адаптації до змін у світовому політичному, економічному та соціальному середовищі. Це є ключовим для розробки ефективних стратегій співпраці та вирішення актуальних проблем сучасності. Також науковці зазначають, що розуміння та аналіз різновидів міжнародних організацій має велике значення для сучасного світу, де глобальні виклики та завдання вимагають спільних зусиль та координації дій між державами та міжнародними організаціями [1].

Надамо теоретичне поняття міжнародної енергетичної організації в розумінні глобальної енергетичної безпекової політики та вбачаємо як багатогранні організаційні структури, які впроваджують персональні механізми перетворення та трансформації, збереження власних енергетичних безпекових процесів, які діють на формування полярності політичних інтересів глобальної енергетики на відповідних міждержавних рівнях ієрархічності впливу.

Також, визначаємо необхідність у запровадженні механізму збереження стійкого стану функціонування глобальної енергетичної безпекової системи у різних супроводжувальних питаннях енергетики з метою підсилення енергетичної архітектоніки моделі глобальної безпеки. Тому, за можливий прикладний інструмент наукового впровадження було визначено механізм міждержавного симбіозу, який полягає у створенні світового майданчика взаємодії міждержавних інституцій у сфері енергетики на рівні дипломатичних та галузево-енергетичних державних органів публічного управління за участю представників міжнародних організацій, які формують світову енергетичну політику у своїх межах ієрархічності та ваги впливу.

Результати дослідження питання стратегічного впливу міжнародних організацій на архітектоніку моделей глобальної енергетичної безпеки довели

актуальність відповідного вивчення. Відтак в частині теоретичного дослідження було розглянуто здобутки вчених та практиків у відповідній проблематиці системи глобальної енергетичної безпеки та було надано теоретичне окреслення поняття міжнародної енергетичної організації.

Своєю чергою під час окреслення базових характеристик та видів міжнародних організацій було класифіковано відповідні організаційні структури за їх впливом на систему глобальних моделей енергетичної безпеки. Зазначений результат дослідження на прикладах організацій, що функціонують в наш час проілюстровано ієрархію міжнародних організацій за масштабність впливу та видами генеральних цілей створення, що довело важливість підходу до вивчення відповідної наукової проблематики через детальний огляд структури енергетичних інституцій міждержавного типу.

Водночас результати вивчення впливу енергетичних стратегій на прикладі різних видів міжнародних організацій (спеціалізовані та універсальні) показали місце та роль, яку відповідні організації відіграють у формуванні балансу світової енергетичної безпекової політики. В результаті дослідження було визначено необхідність у запровадженні механізму збереження стійкого стану функціонування глобальної енергетичної безпекової системи у різних супроводжувальних питаннях енергетики, з метою підсилення енергетичної архітекτονіки моделі глобальної безпеки.

Можливо акцентувати, що інструментарій стратегування розвитку в площині світової енергетичної політики міжнародними організаціями у формуванні нового світового порядку є в першу чергу механізмом політичного впливу, але разом з тим відповідні функціональні алгоритми існують в тісній взаємодії з публічними інституціями, які формують та реалізують державну політику в паливно-енергетичних комплексах країн світу.

Можливим інструментом впровадження зазначеного наукового дослідження було визначено механізм міждержавного симбіозу, направлений на створення світового майданчика взаємодії міждержавних інституцій у сфері енергетики на рівні дипломатичних та галузево-енергетичних державних органів публічного управління за участю представників міжнародних організацій, які впливають на формування світової енергетичної політики.

Список використаних джерел

1. Кібець Д., Головатенко М. Класифікація міжнародних організацій та їх роль в сучасному світі. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 3 (2024). С. 600 – 604. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/06/104.pdf>

В'ячеслав Саприкін, аспірант кафедри євроінтеграційної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viacheslav Saprykin, postgraduate student of the Department of European Integration Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0002-3435-9778>

Науковий керівник: Світлана Кустова, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри євроінтеграційної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗМІЦЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ DIGITAL PUBLIC ADMINISTRATION SOLUTIONS TO STRENGTHEN UKRAINE'S ECONOMIC STABILITY

Integrating digital technologies in key economic and administrative processes is important in ensuring more effective interaction between government agencies, business representatives, and international partners. Digitalization makes it possible to create a unified information ecosystem that simplifies communication, increases transparency, and facilitates quick decision-making. This approach avoids duplication of functions, reduces bureaucratic obstacles, and improves resource management. In addition, digital tools help integrate international standards and practices, making attracting foreign investment and humanitarian aid easier. Through the coordinated and technologically enabled cooperation of these three sectors, the maximum effect can be achieved in economic recovery, job creation, and laying the foundation for the country's sustainable development in the future.

Keywords: digital transformation, digital technologies, public administration

Цифрова трансформація публічного управління, з урахуванням сучасних умов війни і перспектив повоєнного відновлення, має сприяти формуванню прозорості та стабільної економіки.

В умовах триваючої широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України вирішення багатьох завдань функціонування економіки країни безпосередньо залежить від оперативності прийняття управлінських рішень [1, с.155]. Саме тут цифрові рішення і стануть інструментом для підвищення якості життя населення та забезпечення результативного управління державними процесами.

У 2022 році Київська школа економіки провели дослідження за сприяння проекту, що реалізується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH за фінансування Уряду Німеччини під назвою «Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення». І вже тоді були зроблені висновки, що з метою повоєнного відновлення країни, інтеграції економіки у європейський простір та глобальні ланцюги створення вартості, Україні необхідно реалізувати масштабну програму відновлення [2].

Впровадження цифрових технологій у ключові економічні та адміністративні процеси відіграє важливу роль у забезпеченні більш ефективної взаємодії між державними установами, представниками бізнесу та міжнародними партнерами. Завдяки цифровізації стає можливим створення єдиної інформаційної екосистеми, яка спрощує комунікацію, підвищує прозорість і сприяє швидкому прийняттю рішень. Такий підхід дозволяє уникнути дублювання функцій, зменшити бюрократичні перепони та покращити управління ресурсами. Крім того, цифрові інструменти допомагають інтегрувати міжнародні стандарти та практики, що полегшує залучення іноземних інвестицій та гуманітарної допомоги. Саме завдяки злагодженій та технологічно підкріпленій співпраці цих трьох секторів можна досягти максимального ефекту у відновленні економіки, створенні нових робочих місць та закладенні основ для сталого розвитку країни у майбутньому.

Саме тому впровадження цифрових інструментів не повинно стримувати процес відновлення України, а повинно його доповнювати, супроводжувати та сприяти впровадженню кращих практик управління фінансовими та матеріальними ресурсами на державному, регіональному та місцевому рівнях. Для боротьби з основними викликами відновлення, цифрові рішення мають бути спрямовані на:

1. Побудову інтегрованої цифрової платформи державного масштабу, яка дозволить відслідковувати грошові потоки «від донору до будівництва», від державного до місцевого бюджету, у будь-якому розрізі та за будь-якими проектами. За принципом «всі бачать все»;

2. Поєднання на платформі інформації з різних цифрових реєстрів та платформ – наявних (наприклад, РПЗМ, Prozorro, Prozorro.Sale, ЄДЕССМ, ДІА, spending.gov.ua тощо) та новостворених. Має бути взаємозв'язок цільових програм відновлення та коштів за ними між бюджетами усіх рівнів – від державного до місцевих (наприклад, маркування унікальним ідентифікаційним кодом проєктів);

3. Впровадження модульного принципу розгортання цифрових систем, який дозволить інтегрувати різні ініціативи з відновлення та прозорого

державного управління на єдиній цифровій платформі. Наприклад, модулі пріоритезації заявок на відновлення бізнесу або об'єктів соціальної інфраструктури громад, нефінансової та гуманітарної допомоги тощо [2].

Суттєвим кроком також стало прийняття Кабінетом міністрів України 30 серпня 2024 року Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках [3]. Адже, мале і середнє підприємництво є ключовим для економічного розвитку України, підвищення добробуту населення та зміцнення державної стійкості. Серед основних пунктів Стратегії ключове місце зайняло посилення цифрової трансформації, що передбачає, зокрема:

- подолання викликів для бізнесу у сфері забезпечення кібербезпеки шляхом сприяння підвищенню рівня обізнаності малого і середнього підприємництва про засоби кібербезпеки, а також переходу бізнесу з програмного забезпечення російського походження на альтернативні продукти;
- підтримку впровадження електронного виставлення рахунків (e-Invoicing), що дасть змогу малому і середньому підприємству уникнути штрафів, полегшить отримання податкових знижок, а також сприятиме інтеграції України до ЄС та посиленню здатності конкурувати на європейському ринку (використовується один стандарт рахунка для клієнтів у всіх державах - членах ЄС);
- створення стимулів для цифрової трансформації шляхом надання ваучерів або грантів для інвестицій у цифрові технології та підтримки навчання цифрових навичок та ін. [3].

Одними з основних завдань є збільшення кількості та якості електронних державних послуг, зокрема тих, що доступні на Єдиному державному вебпорталі електронних послуг Дія із особливим фокусом на ті, які надаються мікропідприємствам та малим підприємствам, і забезпечення належного та регулярного зворотного зв'язку [3].

Отже, можна зробити висновок, що використання цифрових рішень має стати важливим кроком на шляху до відновлення економіки України. Впровадження сучасних цифрових інструментів сприятиме зменшенню можливості штучних маніпуляцій чи деструктивного впливу з боку противників, зміцнюючи стійкість країни як у воєнний, так і у повоєнний період. Цифровізація процесів також забезпечить кращу координацію між державними органами, бізнесом і міжнародними партнерами, що є ключовим фактором для успішної відбудови та подальшого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: монографія / авт. кол. Л. Г. Комаха, І. В. Алексеєнко, В. А. Гошовська та ін.; за заг. ред. Л. Г. Комахи, І. В. Алексеєнко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2022. 976 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/333/files/0bd06793-e53e-4691-80f6-9842dac96aa4.pdf> (дата звернення: 25.11.2024).
2. Повеєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення / Н. Шаповал та ін. *Kyiv School of Economics - Kyiv School of Economics*. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf> (дата звернення: 25.11.2024).
3. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 30.08.2024 № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-p#Text> (дата звернення: 25.11.2024).

Олена Сафронова, к.мед.н., завідувач відділення променевої терапії ДУ «Національний науковий центр хірургії та трансплантології імені О.О.Шалімова НАМН України»

Olena Safronova, PhD, Head of radiotherapy department O. Shalimov National scientific Center of Surgery and Transplantology

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2671-3880>

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ВІДДІЛЕННЯ ПРОМЕНЕВОЇ ТЕРАПІЇ ДУ
«НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР ХІРУРГІЇ ТА
ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ ІМЕНІ О.О. ШАЛІМОВА НАМНУ» В УМОВАХ
ВОЄННОГО ЧАСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СИСТЕМИ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
STRATEGY FOR DEVELOPMENT OF THE RADIATION THERAPY
DEPARTMENT "NATIONAL SCIENTIFIC CENTER OF SURGERY AND
TRANSPLANTOLOGY NAMED AFTER O.O. SHALIMOV NAMU" IN
WARTIME CONDITIONS OF GLOBALIZATION CHALLENGES OF THE
HEALTH CARE SYSTEM**

In this work, we identified the main problems in the development of the radiation oncology. We determined the main strategic directions for the development of the radiation therapy department of the O. Shalimov National scientific center of surgery and transplantology in wartime for the medium-term perspective. The weaknesses and strengths sites of the department were assessed, various development scenarios were determined depending on the state of funding of the health care system. The implementation of these measures makes it possible to respond to the current challenges of globalization, supporting the stability and sustainability of the country's medical system in crisis conditions.

Keywords: radiotherapy, linacs, health care system

Розв'язана російською федерацією повномасштабна війна завдала серйозних ударів по Національній системі охорони здоров'я (СОЗ) України. Було зруйновано медичну інфраструктуру, виникли труднощі у забезпеченні профілактичних і лікувальних заходів, у деяких регіонах спостерігається дефіцит медичних працівників, а також порушена логістика, що ускладнює своєчасне та повне забезпечення населення медичними засобами. Через значне внутрішнє та зовнішнє переміщення населення змінився попит на медичні послуги в різних регіонах, що призвело до загострення диспропорцій у ресурсному забезпеченні сфери охорони здоров'я [2, 5]. За даними ООН вимушеними переселенцями стало понад 10 млн осіб: близько 6,5 млн стали внутрішньо переміщеними

особами [3, 4]. Все це призводить до надмірного завантаження закладів охорони здоров'я в інших областях.

Поряд із проблемами у СОЗ України, які були спричинені воєнною агресією, на неї здійснюють свій вплив глобалізаційні виклики СОЗ – постаріння населення, нові хвороби, зростання вартості медичних послуг, швидке поширення хвороб внаслідок зростання мобільності населення, підвищені вимоги до доступності та якості медичної допомоги тощо [6].

Зазначені чинники також здійснюють свій вплив і на ДУ «Національний науковий центр хірургії та трансплантології імені О.О. Шалімова НАМНУ» (ННЦХТ) загалом та її структурні підрозділи, зокрема на відділення променевої терапії (ПТ), яке є одним із високотехнологічних та високовартісних відділень Центру.

Метою нашого дослідження було розробити стратегії розвитку відділення ПТ в ННЦХТ на середньострокову перспективу.

Матеріали та методи. Відділення ПТ в ННЦХТ виступає стратегічним елементом у підтримці СОЗ. Під час воєнного стану особливо важливим є створення стійкої та гнучкої системи, здатної забезпечити якісну медичну допомогу та розв'язувати актуальні питання, що зумовлені кризою. Спочатку нами були визначені виклики, що стоять перед відділенням променевої терапії.

Війна має значний вплив на всі сфери охорони здоров'я, у тому числі на лікування онкологічних захворювань. Багато пацієнтів втрачають доступ до регулярного лікування через перебої з транспортом, евакуацію з небезпечних зон, а також знищення медичної інфраструктури. За даними Національного канцер-реєстру до війни в Україні щорічно реєстрували близько 130-140 тисяч випадків раку, а смертність від цього захворювання становила 80 тисяч людей на рік [1].

У таких умовах зростає потреба в адаптації лікувальних процесів до умов війни. Променева терапія, яка є важливою частиною лікування онкологічних пацієнтів, потребує спеціалізованого обладнання, стабільного енергопостачання та безпечних умов для пацієнтів.

На підставі викликів шляхом застосування експертного оцінювання та методу мозкового штурму були визначені стратегічні цілі відділення променевої терапії.

Для подолання зазначених викликів і забезпечення стабільної роботи відділення пропонується наступна стратегія розвитку:

1. Визначення вектору направленості. *Головними завданнями є:*

1) Оптимізація організаційної та штатної структури на підставі використання медичних та фінансово-економічних показників.

2) Проведення модернізації матеріально-технічної бази, удосконалення інформаційного забезпечення облікового та лікувального процесу.

3) Оптимізація процесів у сферах: лікувально-діагностичній, обліку, підготовки звітності, комп'ютерних технологій та ін.

4) Формулювання бази для проведення науково-педагогічного процесу.

2. Управління людським капіталом.

Головними завданнями є:

1) Збереження і розвиток традиції та історію закладу / відділення.

2) Визначення рівня та складових компетентностей для персоналу працівників відділення.

3) Створення у відділенні системи підвищення внутрішньої (для існуючих та нових працівників) та зовнішньої (освітні програми) професійної майстерності.

4) Забезпечення розширення внутрішніх тренінгових програм, воркшопів, майстер-класів.

5) Розроблення системи морального та матеріального заохочення співробітників відділення.

6) Налагодження ефективної комунікації із зовнішніми та внутрішніми споживачами послуг відділення.

3. Розвиток інноваційного потенціалу.

Головними завданнями є:

1) Запровадження нових клінічних, логістичних та управлінських технологій.

2) Розроблення регламентації і стандартизації діяльності.

3) Налагодження моніторингу інформації щодо проектів, які потребують грантового фінансування, а також можливих джерел їх фінансування.

4) Розгляд можливостей створення освітніх платформ.

5) Забезпечення розвитку організаційно-методичної діяльності відділення.

6) Збереження унікальних спеціалістів та забезпечення необхідного складу професіоналів.

4. Підвищення ефективності системи управління.

Головними завданнями є:

1) Впровадження системи управлінського обліку.

2) Впровадження прозорого моніторингу розподілу та використання ресурсів, проведення регулярного внутрішнього аудиту та оприлюднення його результатів.

3) Впровадження принципів стратегічного та оперативного планування

4) Розвиток системи управління якістю на підставі стандартів ДСТУ ISO 9001, ISO 7101 та ін.

Поряд із визначенням напрямків стратегічного розвитку Відділення променевої терапії в Національному науковому центрі хірургії та трансплантології імені О.О. Шалімова на середньострокову перспективу були опрацьовані тактичні стратегії.

3. Тактичні стратегії розвитку відділення променевої терапії ДУ «ННЦХТ імені О. Шалімова» на 2025 рік

Основні напрями розвитку корпоративної культури відділення променевої терапії:

1. Збереження історичних традицій ДУ «ННЦХТ імені О. Шалімова».
2. Інноваційний розвиток та динамічність у діяльності відділення.
3. Формування відділення з унікальними медичними послугами та висококваліфікованим персоналом.
4. Створення комфортного, людино- і пацієнто-орієнтованого середовища.
5. Забезпечення економічно збалансованої та ефективної роботи відділення.
6. Прозорі та зрозумілі процеси управління відділенням.
7. Впровадження концепції «Smart/Hub» для відділення.
8. Розвиток відкритого до співпраці та самовдосконалення персоналу.

Тактичні стратегії розвитку на 2025 рік:

1. Стратегія диверсифікації – збільшення надходжень шляхом пріоритетного розвитку окремих видів послуг.
2. Стратегія реструктуризації – підвищення ефективності за рахунок вдосконалення методів діагностики та лікування, що дозволить оптимізувати витрати ресурсів.
3. Стратегія виживання – впровадження режиму максимальної економії ресурсів для забезпечення стабільної діяльності в умовах обмеженого фінансування.

При цьому розуміючи, що Відділення ПТ в ННЦХТ на середньострокову перспективу працює у так званому VUCA-світі нами застосовувався сценарний підхід до реалізації стратегії. В узагальненому вигляді нами було визначено три сценарії розвитку, а семо – оптимістичний, реалістичний та песимістичний.

4. Сценарії реалізації стратегії розвитку відділення променевої терапії ДУ «ННЦХТ ім. О. Шалімова» на середньостроковий період

Для оцінки очікуваних результатів від реалізації стратегії розвитку відділення променевої терапії ДУ «ННЦХТ ім. О. Шалімова» на середньострокову перспективу були розглянуті три можливі сценарії:

оптимістичний, песимістичний та реалістичний. Нижче подано основні показники для кожного з них.

Оптимістичний сценарій буде полягати у:

- збільшенні кількості пацієнтів, які отримують променеву терапію, на 100%;
- зростанні обсягу фінансування від НСЗУ за надані послуги вдвічі;
- підвищенні рівня задоволеності пацієнтів і споживачів терапії на 30%;
- проведенні 4 курсів тематичного удосконалення щороку.

Песимістичний сценарій буде полягати у незмінній:

- кількості пацієнтів, які отримують променеву терапію на рівні жовтня-листопада 2024 року;
- обсягів фінансування від НСЗУ за надані послуги на рівні жовтня-листопада 2024 року;
- показниках задоволеності пацієнтів на рівні 2024 року;
- кількості проведених курсів тематичного удосконалення – відсутня.

Реалістичний сценарій буде полягати у:

- збільшенні кількості пацієнтів, що пройдуть променеву терапію, на 40%;
- зростанні фінансування від НСЗУ за надані послуги на 30%;
- збереженні рівня задоволеності пацієнтів на рівні 2024 року;
- проведенні 2 курсів тематичного удосконалення щороку.

5. Відповідь на глобальні виклики в охороні здоров'я

В умовах глобалізації СОЗ України стикається з низкою викликів, таких як обмежений доступ до інноваційних технологій, нестача кваліфікованого персоналу, загроза виникнення інфекційних захворювань у зв'язку з переселенням населення. Розвиток відділення променевої терапії як частини стратегії відповіді на ці виклики дозволить забезпечити безперервність лікувального процесу та адаптацію до глобальних змін у СОЗ.

Висновки. В умовах війни законодавство України в сфері доступу до медицини зазнало змін та проходить активний етап їх реалізації. Стратегія розвитку відділення ПТ в умовах воєнного стану спрямована на забезпечення стабільного доступу до лікування для онкологічних пацієнтів, розвиток інфраструктури, впровадження інноваційних підходів та зміцнення міжнародного співробітництва. Впровадження цих заходів дозволить ННЦХТ відповідати на актуальні виклики глобалізації, підтримуючи стабільність та стійкість медичної системи країни в умовах кризи.

Список використаної літератури

1. Живуть в умовах двох воєн: як українські онкопацієнти долають

подвійні виклики. URL:<https://life.pravda.com.ua/health/2024/02/04/259254/м>

2. Ресурси системи охорони здоров'я в умовах війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/resursy-systemy-okhorony-zdorovya-v-umovakh-viyny-zhovten-2022r>

3. Situationukrainerefugeesituation. Situations. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 23.08.2022).

4. Москаленко В.Ф. Принципи побудови оптимальної системи охорони здоров'я український контекстю Монографія. К.: «Книга плюс», 2008. – 320 с.

5. Актуальні глобальні виклики в сфері охорони здоров'я на наступне десятиліття (режим доступу <https://www.who.int/ru/news-room/photo-story/photo-story-detail/urgent-health-challenges-for-the-next-decade>).

6. Siegel RL, Giaquinto AN, Jemal A. Cancer statistics, 2024. CA Cancer J Clin. 2024 Jan-Feb;74(1):12-49. doi: 10.3322/caac.21820. Epub 2024 Jan 17. Erratum in: CA Cancer J Clin. 2024 Mar-Apr;74(2):203. doi: 10.3322/caac.21830. PMID: 38230766.

Тимур Слободенюк, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tymur Slobodeniuk, postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-1090-9528>

Науковий керівник: Клименко Наталія Григорівна, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ DIGITALIZATION OF PUBLIC SERVICES UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

In the presented study, the author notes the role of digitalization in ensuring progressive human development due to the elimination of bureaucratic obstacles and considers the features of digitalization of public services in Ukraine under the legal regime of martial law. Since digitalization is becoming an integral part of the lives of Ukrainians and has partially mitigated the negative impact of war on the life of society. At the same time, it is noted that the introduction of digital technologies into state administrative activities and big data management in an aggressive environment requires an increase in the level of cybersecurity.

Keywords: digitalization, public services, marital state.

Аналізуючи базові аспекти цифровізації та їх правове забезпечення, національні та міжнародні підходи щодо визначення поняття цифровізації, варто відзначити, що саме поняття цифровізації – у сучасній науці та практиці визначається як провідний напрям розвитку людської цивілізації, що формує більш інклюзивне суспільство та ефективні механізми управління, підвищує якість та охоплення публічних послуг, розширює доступ до охорони здоров'я та освіти, банківських послуг, визначає найкращий спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів та послуг [1-2].

В Україні, незважаючи на масштабну збройну агресію РФ та запровадження на території усієї країни правового режиму воєнного стану, продовжується практичне впровадження нових цифрових сервісних технологій в систему публічного управління та адміністрування, зокрема щодо цифровізації

надання публічних послуг. І якщо у 2022 році Україна посідала 34 місце із 193 у загальному рейтингу цифровізації [3], то у 2024 вона займає вже 5 місце [4].

Рис. Рейтинг країн за рівнем цифрових державних послуг за 2024 рік [5].

При цьому варто зазначити, що цифровізація сфери публічних послуг дозволила частково пом'якшити негативний вплив війни на життєдіяльність суспільства. Адже ліквідація бюрократичних перепон, особливо в умовах воєнного стану, є одним з найефективніших механізмів надійного функціонування держави, оскільки можливості швидкої та безпечної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства дозволяє забезпечити рівний доступ громадян до публічних послуг [6]. Тож в складних сучасних умовах цифровізація стає невід'ємною частиною життя українців: запущений у 2020 році застосунок «Дія» у 2024 році налічує понад 20 млн. користувачів, для яких доступні 21 документ та понад 30 сервісів. Це стосується отримання нових та відновлення втрачених документів (внутрішній та закордонний паспорти, водійське посвідчення, документи про освіту, свідоцтва про шлюб, розірвання шлюбу та зміну імені тощо); подання інформації про пошкоджене майно, заяви та отримання коштів на ремонт за програмою «ЄВідновлення»; отримання кредиту в рамках послуги «ЄОселя»; створення та використання цифрового підпису; отримання статусу безробітного та оформлення відповідної допомоги; отримання довідки внутрішньо переміщеної особи та відповідної допомоги від держави тощо.

Проте впровадження цифрових технологій в державно-управлінську діяльність та управління великими даними в умовах воєнного стану вимагає

підвищення рівня кібербезпеки з метою захисту персональних даних, забезпечення доступу до державних реєстрів, безперешкодної роботи сервісів і недопущення несанкціонованого втручання в їхню роботу. Ця проблема є актуальною як в сучасних умовах, і залишатиметься такою в ході повоєнної відбудови України.

Список використаних джерел

1. Хаустова М. Г. Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи. *Право та інновації*. 2022. № 2 (38). С. 7. URL: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2\(38\)-1](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2(38)-1).
2. Базові аспекти цифровізації та їх правове забезпечення : монографія / [К. В. Єфремова, Д. І. Шматков, В. П. Кохан та ін.]; за ред. К. В. Єфремової. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2021. 180 с.
3. E-Government Development Index. UN. 2022. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center>
4. E-Government Development Index. UN. 2024. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center>
5. Прасад А. Україна стала п'ятою у світі за рівнем розвитку цифрових держпослуг. *Журнал Forbes Ukraine*. 20.09.2024. URL: <https://forbes.ua/news/ukraina-stala-pyatoyu-u-sviti-za-rivnem-rozvitku-tsifrovikh-derzhposlug-20092024-23743>
6. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія. Вінниця: Твори, 2023. 240 с.

Владислав Тарасенко, аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vladyslav Tarasenko, postgraduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0006-5040-4427>

Науковий керівник: Валентин Петров, доктор політичних наук, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ТЕХНОЛОГІЧНА КОНКУРЕНЦІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА:
ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ НОВИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ
TECHNOLOGICAL COMPETITION AND NATIONAL SECURITY:
ECONOMIC ASPECTS OF NEW GLOBAL CHALLENGES**

Technological competition significantly impacts global security and economic stability, particularly for countries like Ukraine facing war and external threats. This article highlights the strategic role of critical technologies in strengthening national security and economic resilience. Ukraine's challenges include reliance on imported technologies and brain drain, while opportunities lie in leveraging its IT sector and international support. To respond to global challenges, Ukraine must foster innovation, support high-tech industries, and integrate into international technological frameworks. Technological competition is an important factor in shaping the new global security architecture.

Keywords: technological competition, national security, Ukraine, innovation.

Глобальна технологічна конкуренція є ключовим фактором, що формує сучасний світовий економічний порядок. Держави інвестують значні ресурси в розвиток високих технологій, намагаючись здобути стратегічну перевагу на міжнародній арені. Технологічне домінування визначає економічний і політичний вплив, а також здатність національних економік адаптуватися до швидкозмінного середовища. Основними напрямками глобальної конкуренції є штучний інтелект, квантові обчислення, біотехнології, кібербезпека та оборонні технології [5].

Економічний вплив технологічної конкуренції проявляється у декількох аспектах. По-перше, країни, що володіють передовими технологіями, стають центрами тяжіння інвестицій та інтелектуальних ресурсів. США, Китай і

Європейський Союз демонструють агресивну стратегію залучення фахівців і фінансових потоків у сфери високих технологій. Вони активно створюють технологічні хаби, які слугують осередками інновацій. Ці центри генерують не лише нові рішення для економіки, але й стратегічні інструменти для посилення геополітичного впливу [1].

По-друге, технологічна конкуренція змінює структуру глобальних ринків. Держави, які лідирують у технологічних галузях, можуть диктувати правила торгівлі, запроваджувати стандарти виробництва й сертифікації, що дозволяє їм контролювати стратегічні ринки. Наприклад, домінування Китаю у виробництві рідкоземельних металів, які є критично важливими для виробництва мікрочипів, дає країні суттєву перевагу у визначенні умов співпраці з іншими державами.

По-третє, технології трансформують глобальний ланцюг доданої вартості. Інновації в галузі автоматизації та штучного інтелекту спричиняють зміну виробничих процесів, створюючи нові моделі економічної діяльності. Це скорочує роль традиційних промислових секторів у країнах, які базуються на дешевій робочій силі, і натомість стимулює розвиток інтелектуально насичених галузей. Як наслідок, виникає розрив між державами, здатними адаптуватися до цих змін, і країнами, що залишаються поза межами технологічної гонки.

Четвертий важливий аспект — кіберзагрози як побічний ефект технологічної конкуренції. Країни, які досягли успіху в розвитку цифрових технологій, водночас стають об'єктами кібератак. Глобальні конкуренти використовують кіберінструменти для економічного шпигунства, порушення функціонування критичної інфраструктури та підриву економічної стабільності. Це створює додатковий тиск на бюджети, адже витрати на кіберзахист та забезпечення цифрової безпеки постійно зростають [1].

Для України ці глобальні тренди мають як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, відкритість до міжнародної співпраці у сфері технологій створює можливості для залучення інвестицій і технологічного трансферу. З іншого боку, недостатність внутрішніх ресурсів для розвитку власних інновацій обмежує здатність України конкурувати на глобальному рівні. Це створює ризики економічної залежності, особливо у стратегічно важливих секторах, таких як енергетика, оборона та ІТ.

Таким чином, глобальна технологічна конкуренція є одним із визначальних факторів сучасної економіки, вплив якої відчувається як у масштабах великих держав, так і в контексті країн з перехідною економікою, таких як Україна. Здатність адаптуватися до цих викликів залежить від ефективної стратегії розвитку національних технологій та інтеграції до глобальних інноваційних процесів [3].

Важливим аспектом також є те, що Україна має значний потенціал у сфері оборонних технологій, але його реалізація потребує структурних змін. Одним із ключових напрямів є підтримка інноваційного середовища, що передбачає створення спеціальних економічних зон для технологічних стартапів, а також надання податкових пільг підприємствам, які займаються дослідженнями та розробками. Важливим кроком є інтеграція України у глобальні технологічні ланцюги через розширення співпраці з іноземними партнерами, зокрема завдяки трансферу технологій і спільним проектам. Крім того, значну увагу необхідно приділити розвитку освітніх програм, орієнтованих на технологічні спеціальності, та підготовці фахівців у галузях штучного інтелекту, кібербезпеки й робототехніки [1].

До прикладу, ефективне використання дронів під час війни дозволяє не лише знизити витрати на знищення ворожої техніки, але й зменшити залежність України від імпортного озброєння. Оскільки дрон може виконати завдання, які зазвичай потребують значних витрат на боєприпаси це демонструє його економічну перевагу. Виробництво безпілотників також сприяє розвитку внутрішнього ринку високих технологій [4].

Для України технологічна конкуренція є стратегічно важливою, оскільки вона забезпечує захист від зовнішньої агресії й одночасно стимулює економічне зростання. З початку повномасштабної війни країна демонструє здатність швидко впроваджувати інновації. Серед ключових досягнень можна виокремити масштабоване виробництво БПЛА, які виконують як ударні, так і розвідувальні функції, розробку наземних роботизованих платформ, таких як турель "Шабля", що відповідає стандартам НАТО, а також створення платформи Brave1, яка інтегрує державу, військових, стартапи та іноземних партнерів [4].

Разом із цим Україна стикається з низкою викликів, зокрема залежністю від імпортних технологій у військово-промисловому комплексі, браком інвестицій у дослідження та розробки, а також кадровим дефіцитом. Водночас є значні можливості для подолання цих труднощів. Зокрема, використання міжнародної допомоги може сприяти технологічному оновленню, а потенціал українського IT-сектору дозволяє інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості. Стимулювання розвитку власних інноваційних екосистем через венчурні інвестиції також є перспективним напрямом.

Технологічна конкуренція є важливим фактором у формуванні нової архітектури глобальної безпеки. Для України інтеграція до глобальних технологічних трендів, розвиток власного інноваційного потенціалу та забезпечення економічної стійкості є ключовими елементами відповідей на сучасні виклики. Український досвід використання технологій у війні може

стати прикладом для інших країн. Водночас інновації у військовій сфері можуть стати основою для економічного відродження після війни. Забезпечення технологічної незалежності має залишатися пріоритетом державної політики, що дозволить Україні зайняти своє місце серед технологічно розвинених держав світу.

Список використаних джерел

1. Луцик Ю. О. Економічна безпека в умовах глобальних викликів та загроз. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 15. С. 74–83. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.9>
2. Третяк В. В., Гордієнко Т. М. Економічна безпека: сутність та умови формування. *Економіка та держава*. 2010. № 1. С. 6 – 8.
3. Матвеева О. В. Трансформація світового порядку в умовах глобальних загроз та викликів. *Науковий вісник Дипломатичної академії України. Серія "Політичні науки"*. 2016. Вип. 23, ч. 2. С. 113–119.
4. Безпілотна суперсила України. Як влаштована українська індустрія дронів? *Розбір Wired*. 2024. URL: <http://surl.li/ktprafh>
5. НАТО оприлюднює переглянуту стратегію щодо ШІ. 2024. URL: <http://surl.li/qzhwaa>

Олександра Тарасенко, аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandra Tarasenko, postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1198-9175>

Науковий керівник: Анатолій Рачинський, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ
В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР
LANGUAGE POLICY OF UKRAINE IN THE CONTEXT
OF INTEGRATION INTO THE EUROPEAN CULTURAL SPACE**

The national language is a key attribute of most nations and represents a core value defined, developed, protected, and established as the state language. It is established that, in the context of joining the European cultural space, the language policy of the respective state (whether an EU member or candidate) must adhere to certain democratic principles and, most importantly, safeguard its national language. The author contends that the current circumstances, particularly the military situation, necessitate revising our understanding of the language situation (or the linguistic and political context). This revision should focus on a clear goal: the integration of Ukraine as a unitary state into the European cultural space, with the corresponding state language being the national language of the titular nation. Representatives of other nations (ethnic groups) as citizens of Ukraine should understand and respect the Ukrainian language, as it is essential for societal cohesion and civic identity.

Keywords: nation, national policy, European dimension, consolidation of society.

У комплексі європейської культурної політики відзначаємо й мовну складову, хоча багато хто відносить її до національної політики. Гадаємо, що остання також співвідносна з галуззю культури, адже саме національні культурні здобутки складають загальноєвропейську спадщину, яку мають розвивати й охороняти всі країни, на території яких певні об'єкти перебувають.

У такому ракурсі дослідження, що мають своїм об'єктом державну мовну політику, мають урахувувати специфіку різних сфер суспільного життя, де використовується мова. Так, дослідження *І. Лопушинського* важливі через свою

міждисциплінарність: він аналізує особливості формування (історичні передумови) та реалізації (сучасний стан) державної мовної політики України в освітній сфері, зокрема в закладах різних рівнів. Водночас досліджується стан вивчення світових мов (зокрема англійської) та мов національних меншин України. При цьому науковець аналізує можливості й реалії державного управління мовною сферою зокрема та освітньою загалом, пропонує відповідні механізми, а також певні зміни в українське законодавство з освітніх і мовних питань, зачіпаючи й інші аспекти культурної політики в контексті їх спрямованості на європейську інтеграцію України [1].

Разом з тим, *Ю. Куц та О. Сергєєва*, аналізуючи європейський вимір сучасної мовної політики, відзначають актуальні проблеми, що стоять перед упровадженням української мови як державної в усі сфери життєдіяльності українського суспільства. Це рудименти русифікації, процеси якої й сьогодні не зупинилися, набувши більш утаємничених форм; процеси упровадження української мови як державної занадто повільні, не спостерігається активності від осіб, які мають ці процеси активізувати, особливо сьогодні, коли російськомовний ворог виявив свою терористичну сутність, і будь-який публічний захист російської мови логічно сприймається як ворожа, антиукраїнська акція [2].

При цьому *Г. Шумицька* аналізує мовну політику через її регіональний вимір, розглядаючи стан функціонування української мови в різних областях України, залучаючи до цього історичний та статистичний методи дослідження, а також аналіз зарубіжного досвіду та відповідного міжнародного законодавства [3].

Учена узагальнює висновки багатьох дослідників, викладаючи їх у таких положеннях:

– оскільки заходи мовної політики спонукають громадян до вибору певної мови, зокрема і для спілкування в конкретній ситуації, то об'єктом такої державної політики є не мова, а мовна поведінка її носіїв (таким чином, це вже не власне мовна ситуація, а мовнополітична ситуація, тобто залучено політичний вимір);

– державний вимір мовної політики в певних умовах може не відповідати регіональному виміру. Тобто зазначений вище політичний аспект стосується саме регіонального виміру загальнодержавної мовної політики;

– у впровадженні мовної політики важливим є вплив на мовну поведінку громадян, що відбувається з боку державних органів, медіа, громадських і міжнародних організацій;

– визначальним є мовне планування й мовний розвиток саме в регіонах, де для цього оцінюється мовний стан, вивчаються регіональні колізії в

ретроспективі, відшуковуються шляхи для сталого культурного розвитку, уникнення конфліктів і маніпуляцій;

– для того, щоб державна мовна політика не призводила до мовного протистояння в суспільстві, потрібно виробити чітку мовнополітичну стратегію країни на тривалий період, що враховувала б сьогоденні умови розвитку України та її перспективи;

– оскільки постколоніальний характер українського суспільства характеризується розмитістю ідентичності певної його частини, на що впливають такі вироблені в радянський час чинники, як розрив зв'язків зі своєю етнічною культурою, російськомовні культурні нашарування, то мовна політика в Україні визначається як складний політичний конфлікт;

– мовна політика радянської ідеології становила замасковану пропаганду, що мала на меті нівелювати будь-яке національне піднесення (применшуючи й принижуючи національні здобутки), натомість закликаючи до єднання на основі загальної (найправильніше – великоросійської) культури, а тому й визнання зверхності росіян [3].

Отже, відповідно до наведених узагальнень можна зробити загальний висновок, що сьогодення (зокрема й воєнна ситуація) вимагає перегляду концепцій розгляду мовної ситуації (чи мовнополітичної), де має бути один конкретний вектор – інтеграція в європейський культурний простір унітарної держави Україна з відповідною державною мовою – національною мовою титульної нації, яка має функціонувати у всіх сферах життєдіяльності. Представники інших націй (етносів) як громадяни України мають знати й з пошаною ставитися до української мови як чинника консолідації суспільства та громадянської їх ідентичності.

Список використаних джерел

1. Лопушинський І. П. Державна мовна політика в Україні: сучасні реалії та перспективи. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер. : Державне управління. 2012. Т. 194. Вип. 182. С. 20-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2012_194_182_5.

2. Куц Ю., Сергєєва О. Сучасна державна мовна політика України: європейський вимір. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2019. № 6. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2019/2019-6-6/15.pdf>.

3. Шумицька Г. Феномен мовної політики в українській соціолінгвістичній традиції: підходи до його аналізу в регіональному вимірі. DOI: <https://doi.org/10.11649/sfps.2679>.

Назарій Уханський, студент ОП «Постконфліктне врядування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nazarii Ukhanskyi, student of educational program «Post-Conflict Governance» of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-0371-7027>

Науковий керівник: Євгеній Таран, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГОЛОВНІ ЦІЛІ ТА НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

THE MAIN GOALS AND DIRECTIONS OF UKRAINE'S STATE POLICY IN THE MODERN CONDITIONS

The theses analyze the needs and key guidelines for Ukraine's state approach in the context of confronting contemporary challenges and threats. Particular attention is paid to the socio-economic, political and security aspects that shape the nation's development in the context of geopolitical turbulence and ongoing global transformations. Theses characterises the role of innovation in ensuring sustainability and the importance of post-conflict management for long-term stability. The analysis highlights the need to promote international cooperation, strengthen domestic governance capacity and promote sustainable development strategies. Key areas of effective state policy in these conditions, including economic modernisation, digital transformation and social cohesion, were identified as critical to overcoming current threats and building a prosperous future.

Keywords: state policy, challenges, threats, post-conflict governance, integration.

Формування нового світового порядку ставить низку економічних викликів, які мають значний вплив на Україну. Найбільші виклики включають в себе трансформацію глобальних фінансових центрів, трансформацію торговельних відносин і збільшення економічної нерівності. Ці зміни несуть як ризики, так і можливості для української економіки.

Зміна балансу глобальних економічних сил

У сучасному світі спостерігається значна зміна балансу глобальних економічних сил [1]. Зростання Китаю як економічної наддержави призводить

до зменшення домінування США, що традиційно вважалися світовим економічним лідером. Водночас Європейський Союз прагне втримати та зміцнити свої позиції, активно впроваджуючи нові ініціативи щодо сталого розвитку та цифровізації. Для України це означає необхідність адаптації до нових умов. З одного боку, зростаюча роль Китаю та країн, що розвиваються з Китайської сфери впливу (в першу чергу країн Африки) може створити значний попит нові можливості для експорту української продукції, особливо в аграрному секторі. З іншого боку, зменшення впливу США може призвести до нестабільності на міжнародних ринках, що негативно позначиться на українській економіці.

Вплив війни в Україні на глобальні економічні процеси

Війна в Україні стала каталізатором багатьох змін у світовій економіці. Вона спричинила енергетичну кризу, оскільки Україна є важливим транзитером газу та експортером агропродукції. Внаслідок бойових дій багато країн зіткнулися з проблемами продовольчої безпеки, як результат значного зменшення постачання зерна та інших сільськогосподарських продуктів з України [2]. Енергетична криза також призвела до зростання цін на енергоносії, що вплинуло на всі економічно розвинуті країни, в особливості на Європейський Союз. У результаті це лише створює додатковий тягар для української економіки, яка вже й так страждає від наслідків війни. Важливо зазначити, що ці глобальні зміни можуть стати як загрозою для України, так і можливістю адаптувати економіку до нових реалій [3; 4].

Для України війна створює численні виклики:

1. Відновлення інфраструктури

Одним із найактуальніших викликів є відновлення зруйнованої інфраструктури. За оцінками, збитки від війни можуть сягати 486 мільярдів доларів США [5]. Потрібно буде відновити дороги, мости, залізниці, аеропорти та енергетичні об'єкти. Це вимагатиме значних фінансових ресурсів і часу. Важливо також забезпечити ефективне управління цими процесами, щоб уникнути корупції та неефективного використання коштів [6].

2. Демографічна криза

Війна призвела до масової міграції українців за кордон — близько 5-8 мільйонів осіб залишили країну [7]. Це створює серйозні проблеми для демографічної ситуації: зменшення працездатного населення, збільшення частки пенсіонерів та людей з інвалідністю. Повернення біженців після завершення конфлікту може бути ускладнене через відсутність робочих місць та житла.

3. Економічні труднощі

Війна завдала серйозного удару по економіці України. Багато підприємств

зазнали збитків через зниження попиту на продукцію, логістичні проблеми та нестачу фінансування. Згідно з опитуваннями, 75% компаній повідомляють про значне зменшення попиту на їх послуги або товари [8]. Це призводить до безробіття, соціальної напруги та ще більшого зменшення економічного суверенітету.

4. Соціальна інтеграція

Після війни Україні потрібно буде вирішити питання соціальної інтеграції різних груп населення: військових, біженців та тих, хто залишився в країні. Необхідно розробити програми реінтеграції для повернення громадян на ринок праці та забезпечення їх соціальних потреб. Важливо також врахувати потреби людей з інвалідністю, які стали жертвами війни.

5. Політична стабільність

Після закінчення війни Україні знадобиться стабільність для відновлення та розвитку. У питаннях реінтеграції суспільство може бути розділене через різні погляди на минулі події і майбутнє країни. Тема справедливості та реінтеграції територій можуть стати джерелом конфліктів [7]. Владі доведеться знаходити баланс між різними групами населення і забезпечувати справедливість у відношенні до всіх учасників конфлікту.

6. Виклики в освіті

Навіть не завершившись, війна вже дуже сильно вплинула на українську систему освіти. Багато дітей покинули країну або не можуть відвідувати школу через військові дії, а якість самого навчання для тих, хто намагається отримувати знання періодично ховаючись в укриття під час повітряної тривоги - сумнівна. Після закінчення війни система освіти повинна буде адаптуватися до нових обставин і потреб суспільства.

7. Екологічні проблеми

Війна також має серйозний вплив на екологію України. Руйнування промислових об'єктів і забруднення навколишнього середовища залишками від артилерійських снарядів та інших видів озброєння можуть призвести до досить довгострокових екологічних наслідків [5].

Попри виклики, Україна має шанс скористатися новими можливостями:

1. **Перехід до зеленої економіки:** Глобальні тенденції вимагають адаптації до екологічних стандартів. Україна може стати лідером у виробництві екологічно чистих продуктів і технологій, що відповідають принципам сталого розвитку[9]. Врешті решт, Україна після війни буде вимушена відбудовувати енергетичну сферу, і в наших руках побудувати нову енергетичну основу країни спираючись саме на зелену електроенергію [5].

2. **Цифровізація:** Розвиток цифрових технологій може підвищити

конкурентоспроможність українських підприємств. Інвестиції в ІТ-сектор з подальшим виходом на глобальний ринок можуть стати важливим джерелом доходів для країни [5].

3. Інтеграція у європейські економічні структури: Співпраця з ЄС може допомогти Україні отримати доступ до нових ринків і фінансових ресурсів. Подальша інтеграція в інституції ЄС відкриває для нашої країни нові можливості для торгівлі та залучення іноземних інвестицій.

Для подолання викликів і використання можливостей Україні необхідно:

1. Розробити довгострокову стратегію економічної модернізації: Стратегія повинна враховувати нові глобальні реалії та включати заходи щодо підтримки ключових галузей економіки.

2. Залучати інвестиції: Створення сприятливого бізнес-клімату є критично важливим для залучення іноземних інвестицій. Потрібно розробити програми підтримки малого та середнього бізнесу, які є основою економіки.

3. Активно працювати над відновленням інфраструктури: Необхідно залучати міжнародні фінансові ресурси для відновлення пошкодженої інфраструктури, що дозволить покращити умови ведення бізнесу в Україні.

Формування нового світового порядку ставить перед Україною великі виклики та не менш великі можливості. Глобальні економічні зміни, такі як зростання ролі Китаю, енергетична криза та трансформація торговельних відносин вимагають від України адаптації своєї економіки до нових реалій. Війна мала значний вплив на економіку країни, створюючи додаткові перешкоди, такі як руйнування інфраструктури, демографічна криза та екологічні проблеми. Проте, попри всі труднощі, Україна має унікальні можливості для розвитку. Перехід до зеленої економіки, цифровізація та інтеграція в європейську економічну структуру відкриє нові перспективи для модернізації країни. Щоб досягти успіху, ми повинні розробити стратегію економічного відновлення, створити сприятливе бізнес-середовище та бути активними щодо відновлення інфраструктури. Україна має можливість скористатися наявними можливостями для закладення основ сталого економічного розвитку та посилення своєї ролі на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Глобальні безпекові, політичні та економічні тенденції у світі та їхній вплив на Україну в 2024 році. Український центр стратегічних досліджень. 2024. URL: <https://ussd.org.ua/2024/01/18/globalni-bezpekovi-politychni-ekonomichni-tendencziyi-u-sviti-ta-yihnij-vplyv-na-ukrayinu-v-2024-roczni/> (дата звернення: 24.11.2024).

2. Велика економічна перебудова // Forbes. 2023. URL: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642> (дата звернення: 24.11.2024).
3. Майбутнє України у новому світовому порядку // КРІ СВІТ. 2024. URL: <https://svit.kpi.ua/2024/05/13/майбутнє-україни-у-новому-світовому-п/> (дата звернення: 24.11.2024).
4. Відновлення України під час післявоєнного періоду. REICST, 2024 рік. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-14-07-01> (дата звернення: 24.11.2024).
5. Відновлення України під час і після війни // Lb.ua. 2024. URL: https://lb.ua/blog/oleksandr_romanishyn/611187_vidnovlennya_ukraini_pid_chas_pi_slya.html (дата звернення: 24.11.2024).
6. Війна до кінця 2024 року: нестача електроенергії та сповільнення темпів зростання ВВП: як МВФ оцінює. LB.ua, 2022 рік. URL: <https://mind.ua/publications/20275611-vijna-do-kincya-2024-roku-nestacha-elektroenergiyi-ta-spovilnennya-tempiv-zrostannya-vvp-yak-mvf-ocinyue> (дата звернення: 24.11.2024).
7. Антон Дробович. П'ять основних викликів для України в умовах війни // Укрінформ. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3820540-anton-drobovic-pat-osnovnih-viklikiv-dla-ukraini-v-umovah-vijni.html> (дата звернення: 24.11.2024).
8. Як після війни Україна має відновлювати економіку та бізнес: велике дослідження Deloitte // Forbes. 2022. URL: <https://forbes.ua/money/yak-pisslya-viyni-ukraina-mae-vidnovlyuvati-ekonomiku-ta-biznes-velike-doslidzhennya-deloitte-15122022-10501> (дата звернення: 24.11.2024).
9. UNIDO. Green industrial recovery programme for Ukraine (2024-2028). UNIDO publications, 2024. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/UKR_Green%20industrial%20recovery%20programme%20for%20Ukraine%202024-2028_external_online.pdf (дата звернення: 24.11.2024).

Єгор Фоменко, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»
 Yehor Fomenko, graduate student of the Department of Public Management and Administration of the Communal Institution of Higher Education "Vinnytsia Academy of Continuing Education"

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0008-3138-6168>

Науковий керівник: Геннадій Мазур, д-р. екон. наук., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

**СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ
 ФОРМУВАННЯ НОВИХ ВИКЛИКІВ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ
 COOPERATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE
 CONDITIONS OF FORMATION OF NEW CHALLENGES TO THE WORLD**

In a state of war, when the daily launch of drones and cruise missiles over the cities and villages of Ukraine destroys not only critical infrastructure, but also educational, medical, and other facilities, contrary to the intentions of the enemy, the process of cooperation between territorial communities has already begun.

The results of our study show that communities mainly finance reconstruction projects with their own funds and with the funds of donors and international assistance. State financial assistance in the form of subventions to communities or compensation to citizens for destroyed housing is provided in small amounts and very slowly. Such a distribution of funding sources, when assistance from international players is decisive, creates a risk that less active communities will fall out of the reconstruction processes, unless some additional interventions/safeguards are provided. If simply equal opportunities for access to reconstruction tools and resources are created, the real accessibility for communities with different levels of capacity of local self-government bodies and the degree of development of local civil society organizations will be very different.

However, there are currently no comprehensive studies that reveal a methodological approach to ensuring the sustainable development of cooperation between territorial communities, taking into account the influence of a combination of internal and external factors and new challenges to the world order.

Keywords: territorial community, cooperation of territorial communities, cross-border cooperation, challenges of world order.

Механізми співробітництва територіальних громад, ухвалені Законом України «Про співробітництво територіальних громад», в якому означено, що це

є відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених цим Законом формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень [1].

На сьогодні актуальним залишається питання укладання договорів про співробітництво між територіальними громадами, які формують основи для спільного розвитку і реалізації проектів. Такий підхід дозволяє громадам ефективніше координувати свої зусилля в умовах нестабільності та загроз, які виникають у сучасному світі, та в умовах воєнного стану в Україні.

Важливими є правові основи, що регулюють співробітництво територіальних громад, а також роль виконавчих органів у цій діяльності. Існує ризик конфлікту компетенцій, що вимагає чіткої регламентації функцій і повноважень різних органів. Нещодавно Верховна Рада ухвалила за основу проект Закону № 11412 від 17.07.2024 «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку співробітництва територіальних громад».

За висновками Національної асоціації адвокатів України передбачені такі зміни до Закону «Про співробітництво територіальних громад»:

- уточнено визначення суб'єкта співробітництва та договору про співробітництво з урахуванням поєднання кількох форм співробітництва;
- встановлено нову форму співробітництва – утворення агломерації у порядку, встановленому окремим законом;
- розмежовано порядок ініціювання співробітництва залежно від його ініціатора;
- визначено особливості співробітництва в умовах дії режиму воєнного або надзвичайного стану;
- встановлено, що проведення громадського обговорення пропозиції співробітництва є правом сільського, селищного, міського голови та під час дії режиму воєнного чи надзвичайного стану може проводитися дистанційно;
- уточнено положення щодо моніторингу співробітництва та підстав припинення співробітництва [2].

Також законопроектом пропонується внести зміни до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», визначивши, що виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються не лише питання прийняття рішень щодо надання згоди на організацію співробітництва територіальних громад, а й щодо приєднання до співробітництва, суб'єктом якого є територіальна громада.

На думку комітету Національної асоціації адвокатів України, загалом запропоновані зміни є позитивними та направлені на удосконалення правового регулювання співробітництва територіальних громад з урахуванням напрацьованого Україною практичного досвіду, а також особливостей реалізації відповідних муніципальних партнерств в умовах воєнного стану [2].

Виклики, з якими стикаються територіальні громади під час війни, потребують нових стратегій. Важливою умовою є переорієнтація розвитку громад, адаптація до нових умов, ефективне використання наявних ресурсів і технічної допомоги для відновлення і розвитку.

За умови відсутності загальнонаціонального плану відновлення, “двигуном” відбудови стають громади, оскільки плани відновлення на рівні областей розробляються рідко. Але громади стикаються з великою кількістю труднощів: неузгоджене законодавство щодо створення планів відновлення, відсутність загальнодержавної “рамки” щодо відновлення, проблеми із бюджетами, нестача кваліфікованих спеціалістів (особливо в громадах невеликого розміру). Кадрова проблема – це один із проявів “проблеми масштабу”: на невеликі за кількістю населення та доходами громади законодавство покладає велику кількість зобов’язань, а війна та необхідність відновлення ще збільшили це навантаження. Позитивним результатом є те, що активно відбувається горизонтальна комунікація та співпраця на рівні “громада-громада”[3].

Громади в транскордонних регіонах отримують нові можливості для розвитку через міждержавне співробітництво, що спрощує доступ до ресурсів і послуг, а також відповідає на глобальні виклики, такі як зміни клімату і пандемії.

Транскордонна система розроблена на принципах моделі територіального співробітництва ЄС, але адаптована до специфіки зовнішньої співпраці. Те, що характеризує програми транскордонного співробітництва й робить їх унікальним механізмом співпраці, – це тверда прихильність та власність країн-учасниць, що базуються на такому: збалансоване партнерство між країнами-учасницями по обидва боки кордону: держави-члени та сусідні країни мають рівну оцінку у програмних рішеннях, і проекти отримують фінансування лише за умови реалізації партнерами з обох сторін; управління, доручене місцевому або національному органам влади в державі-члені, спільно відібраним усіма країнами, що беруть участь у програмі; загальна правова база та правила реалізації [4, с.151].

Співробітництво територіальних громад в умовах нових викликів вимагає стратегічного підходу до управління, що включає в себе розвиток соціально-економічних систем, здатних до стабільного функціонування в умовах.

Список використаних джерел

1. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18/print> (дата звернення 20.11.2024)
2. Співробітництво громад через виконавчі органи може створити конфлікт компетенцій. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <http://surl.li/rnrfeh> (дата звернення 20.11.2024)
3. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. *Дослідницький проєкт, ініційований ICAP “Єднання” та виконаний Київським міжнародним інститутом соціології в рамках проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», який реалізується ICAP “Єднання” у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (АМР США). Київ. Червень 2023.* URL: https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf (дата звернення 20.11.2024)
4. Тимечко І. Територіальна громада у транскордонному просторі: чинники, закономірності, пріоритети розвитку: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2019. 444 с

Максим Шумов, студент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Maksym Shumov, student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2042-5035>

Науковий керівник: Євгеній Таран, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ **ECONOMIC SOVEREIGNTY IN THE CONTEXT OF GLOBALISATION**

The theses assessed the challenges and threats to the economic sovereignty of states created by the process of globalization. The possibilities of economic development, the reduction of the role of the state and the simultaneous increase in the influence of transnational corporations had studied. The reasons for the monopolization and dominance of TNCs in world markets had identified. The connection between globalization and labor migration, technological dependence, and problems of innovative development had characterized. The positive manifestations of the globalization process in the process of knowledge and technology exchange had identified. The issue of balancing states between the use of global opportunities and the protection of economic sovereignty had highlighted.

Keywords: technological dependence, labor migration, knowledge exchange, transnational corporations

Розвиток процесу глобалізації зумовлює все частіше приділення уваги урядів на проблеми забезпечення економічного суверенітету держав та на їх перспективні рішення. Для розгляду категорії «економічний суверенітет» в контексті глобалізації важливо визначити які саме характерні умови міжнародних економічних відносин як наслідки постійного процесу глобалізації впливають на забезпечення економічного суверенітету держав, оскільки сама глобалізація є фактором посилення традиційних та виникнення нових загроз економічній безпеці держави [1, с. 58]. Глобалізація пожвавлює конкуренцію на глобальних ринках, що відкриває можливості економічного розвитку для держав світу, але також все більше нівелює роль держави в цьому розвитку та збільшує роль інших суб'єктів міжнародних економічних відносин.

Стрімкий розвиток глобалізації сприяє світовій монополізації окремих галузей. Така тенденція обумовлює значні ризики для системи забезпечення економічної безпеки будь-якої країни. Становлення транснаціональних корпорацій як повноцінних суб'єктів міжнародних економічних відносин провокує суперечності між ними та державами. ТНК сприяють перетіканню капіталу та технологій між країнами що теж містить в собі певні ризики для забезпечення економічного суверенітету. Транснаціональні корпорації контролюють значну частину промислового виробництва, міжнародної торгівлі, володіють значною кількістю патентів та ліцензій. Це створює умови для розчинення національних виробників у структурах транснаціональних корпорацій, національні виробники перетворюються на звичайні регіональні філіали та дочірні компанії, що також сприяє монополізації національних та міжнародних ринків. Зіткнення інтересів ТНК та держав призводять до таких суперечностей [2, с. 14-16]:

- небезпечні виробництва з неадекватним рівнем оплати праці негативно впливають на демографічний потенціал та продовольчий потенціал, а також на енергетичну безпеку;
- безвідповідальне користування природними ресурсами негативно впливає на продовольчу та енергетичну безпеку держави;
- незацікавленість ТНК у фінансуванні наукових досліджень та підготовки наукових кадрів впливає на інтелектуальний та технологічний потенціал країни;
- зниження конкурентоспроможності національних виробників.

Рушійною силою глобалізації є технологічні інновації (наприклад контейнеризація), інноваційні продукти мають більшу додану вартість, оскільки формується вона з урахуванням науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, це вимагає залучення більшого обсягу ресурсів для реалізації інтелектуального та технологічного потенціалу держави. Тож, країнам, що розвиваються важче залучати свої обмежені ресурси для цього, це посилює технологічний розрив між ними та розвиненими країнами. Це спонукає на пошук таких самих країн із обмеженим обсягом ресурсів та спільними технологічними інтересами задля співробітництва. Але навіть розвинені країни не завжди в змозі забезпечити достатній обсяг фінансування розробки та освоєння виробництва складних інноваційних продуктів, наприклад у розробці перспективного винищувача за програмою GCAP приймають участь: британська транснаціональна компанія BAE Systems у партнерстві з британським транснаціональним енергетичним та аерокосмічним концерном Rolls-Royce Group, британською дочірньою компанією італійського машинобудівного холдингу Leonardo та британським підрозділом провідного розробника та

виробника ракетних систем MBDA; італійський машинобудівний холдинг Leonardo; японські транснаціональна корпорація машинобудування, електрообладнання та електроніки Mitsubishi Heavy Industries, машинобудівна компанія IH Corporation та компанія з виробництва електроніки та електрообладнання Mitsubishi Electric Corporation [3]. Глобалізація сприяє розповсюдженню та стандартизації новітніх технологій, це створює умови для розвитку деструктивної залежності національних економік від них.

Результатом світового інноваційного розвитку є становлення нового інформаційного суспільства. Єдиний світовий інформаційний простір обумовлює нові виклики для держав. Використання інформаційних технологій у гібридній агресії, а саме кібератаках на енергетичну, податкову, банківську та телекомунікаційну інфраструктуру, крадіжках даних та дезінформаційних кампаніях направлених на підрив міжнародної репутації держав розширило поле для впливу на їх економічний суверенітет.

Явище трудової міграції є серйозним викликом для країн, що розвиваються, оскільки розвинені країни мають змогу запропонувати кращі умови для достатньо кваліфікованих робітників-мігрантів. Через це менш розвинуті країни страждають від відтоку кваліфікованих кадрів, а у більш розвинутих – потерпають місцеві фахівці, що не в змозі конкурувати з більш дешевою робочою силою. Також така практика робить розвинуті країни залежними від потоку робочих мігрантів. Глобалізація також сприяє міграції, що пов'язана із навчанням у більш розвинутих країнах, що в багатьох випадках означає подальше працевлаштування у тій же країні, а не повернення на батьківщину. Опосередковано глобалізація впливає на демографічний потенціал як одну із засад забезпечення економічного суверенітету через переймання стилю життя та культурних практик, що впливає на рівень народжуваності та тривалість життя громадян. Глобалізація забезпечила доступ до медичних технологій, медичних послуг та медикаментів іноземного походження, що сприяє покращенню демографічної ситуації особливо у країнах, що розвиваються.

Глобалізація дала змогу країнам обмінюватися знаннями та ідеями на базі міжнародних студентських обмінів, співпраці між науковими установами та дослідницькими центрами. Це дозволяє державам ефективно примножувати власний інтелектуальний потенціал.

У контексті глобалізації особливу увагу приділяють саме її фінансовому аспекту. Міжнародні фінанси та відносини з міжнародними фінансовими інституціями мають великий вплив на суверенітет кожної країни. Для таких інституцій характерним є наднаціональний статус, вони регулюють обмін

національних валют держав-членів, кредитують своїх членів та надають їм деякі інші послуги. Для прикладу, стаття VIII Статей угоди МВФ зобов'язує держави [4]:

- уникати обмежень за поточними розрахунками;
- уникати дискримінаційної валютної практики;
- конвертувати залишки валюти, що зберігається за кордоном за визначених умов;
- надавати Фонду визначену ним інформацію;
- консультиватися з іншими державами-членами щодо існуючих міжнародних угод;
- співпрацювати в області політики щодо резервних активів.

У зобов'язання держав-членів деяких інших міжнародних фінансових інституцій також входить уникати маніпулювання валютними курсами, якщо це може нашкодити міжнародній валютній системі. Основними важелями впливу таких інституцій як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку є кредити для формування міжнародних резервів, стабілізації національної валюти, підтримки задля оплати імпорту, відновлення умов сталого економічного зростання, розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я, будівництва доріг, енергетичної інфраструктури, водопостачання. Також подібні міжнародні фінансові інституції:

- проводять аналіз валютної політики країн-членів;
- надають технічну допомогу у впровадженні ефективних економічних політик;
- консультиують з питань реформ, економіки та політики;
- сприяють впровадженню ефективних практик у сфері реформування, політики та економіки;
- співпрацюють із країнами для розробки стратегій розвитку, планів боротьби з бідністю.

Для оптимального використання допомоги подібних міжнародних фінансових інституцій уряди країн все ж мають зберігати баланс між сліпим прийняттям їх рекомендацій та абсолютною недовірою до них, адже глобалізація окрім викликів економічному суверенітету держав несе із собою нові можливості та перспективи економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Гнатенко В. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобалізації. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9. № 1. С. 55-62. URL:

<https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/852/829/> (дата звернення: 21.11.2024).

2. Нікітіна Т. А. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на національну економіку. *Актуальні проблеми розвитку підприємницької діяльності в Україні*: зб. наук. праць. 2009. № 9. С. 11-16.

3. До розробки винищувача GCAP зможуть долучитися інші країни, - міністр оборони Італії. ГО «Український мілітарний центр»: веб-сайт. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/do-rozrobky-vynyshhuvacha-gcap-zmozhut-doluchytysya-inshi-krayiny-ministr-oborony-italiyi/> (дата звернення: 21.11.2024).

4. Articles of Agreement. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/pdf/aa.pdf> (Дата звернення: 21.11.2024).

Олександр Юр'єв, аспірант кафедри євроінтеграційної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Yuriev, postgraduate student, the Department of European Integration Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-9594-6015>

Науковий керівник: Вікторія Гура, кандидат економічних наук, доцент, докторант, доцент кафедри євроінтеграційної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ

MAIN CRITERIA OF THE EFFICIENCY OF MANAGEMENT OF THE SECURITY POTENTIAL OF THE REGION

The short article highlights the key criteria for evaluating the effectiveness of managing a region's security potential, which are essential for ensuring stability and sustainable development. Social, economic, technological, and institutional components forming the foundations of regional security are analyzed. The region's ability to anticipate threats, allocate resources effectively, adapt to changing conditions, and implement innovative solutions is identified as critical for successful management. Special emphasis is placed on the role of interagency and international cooperation in improving coordination and enhancing the resilience of regional security systems. The proposed criteria help identify weaknesses, refine management strategies, and improve responsiveness to challenges. The findings are valuable for developing and optimizing regional security policies.

Keywords: security potential, regional security, efficiency criteria, sustainable development, resilience.

Ефективне управління безпековим потенціалом регіону є важливим для забезпечення його стабільності та сталого розвитку в умовах сучасних глобальних викликів, таких як геополітична напруженість, економічна нестабільність та екологічні ризики. Оцінка цієї ефективності вимагає чітких критеріїв для оцінки адекватності стратегій та політик, спрямованих на пом'якшення загроз та сприяння стійкості. Ключові критерії включають здатність регіону передбачати загрози та реагувати на них, ефективний розподіл ресурсів, адаптивність структур управління та інтеграцію інноваційних рішень.

Крім того, рівень співпраці між органами влади, громадами та міжнародними партнерами суттєво впливає на безпековий потенціал. Аналіз цих критеріїв дозволяє виявляти слабкі місця, оптимізувати стратегії, підвищувати безпеку та розвиток регіону [3].

Безпековий потенціал регіону є комплексною категорією, яка відображає здатність території забезпечувати захист життєво важливих інтересів населення, економічних систем, інфраструктури та природного середовища в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів. Цей потенціал формується на основі системного підходу, що інтегрує ресурсні, інституційні, соціально-економічні, технологічні та управлінські компоненти, які спільно створюють механізми ефективного реагування на загрози. Його сутність полягає у забезпеченні стійкості регіональної системи, її здатності до адаптації, розвитку та відновлення навіть за умов складного безпекового середовища. Основу безпекового потенціалу становлять інституційні механізми, зокрема органи місцевого самоврядування, правоохоронні структури, служби цивільного захисту та спеціалізовані відомства, які забезпечують правопорядок, попередження надзвичайних ситуацій і захист критичної інфраструктури. Важливу роль відіграє нормативно-правова база, що регулює заходи у сфері безпеки через стратегії, програми та плани дій. Ключовим компонентом є ресурсна база, яка включає людські, фінансові, матеріальні та технічні ресурси, а також інфраструктуру, здатну протистояти загрозам. Стабільна економіка сприяє модернізації інфраструктури та впровадженню технологій. Технологічний розвиток, зокрема сучасні інформаційні системи та кібербезпека, дозволяє вчасно виявляти загрози і мінімізувати їх наслідки. Соціально-економічний фактор забезпечує стабільність через соціальний добробут, низький рівень напруги і довіру до місцевих інституцій. Інтеграція у загальнодержавну та міжнародну систему безпеки, взаємодія з партнерами та участь у програмах підтримки посилюють здатність регіону ефективно реагувати на виклики. Отож, безпековий потенціал регіону є багатогранною системою, що базується на інтеграції ресурсів, управлінських і технологічних підходів для забезпечення стійкого розвитку та безпеки [4].

Управління безпековим потенціалом регіону є складним і динамічним процесом, що потребує комплексного підходу. Він включає в себе інституційні механізми, правові рамки, розподіл ресурсів, технологічну підтримку та соціально-економічні міркування, які спрямовані на регіональну стабільність і зниження ризиків. До інституційних механізмів належать місцеве самоврядування, правоохоронні органи та служби цивільного захисту, на які покладено координацію зусиль щодо підтримання порядку, реагування на

надзвичайні ситуації та захисту критичної інфраструктури. Ці суб'єкти спираються на всеосяжну нормативно-правову базу, включаючи стратегії, плани дій та політику національної безпеки, адаптовані для вирішення місцевих проблем та інтеграції в ширші національні та міжнародні системи безпеки [5].

Ресурси є критично важливим аспектом цього управління. Людські, фінансові, матеріальні та технологічні активи, поряд із розвиненою інфраструктурою, визначають здатність регіону передбачати, реагувати на різні загрози та відновлюватися після них. Технологічний прогрес в інформаційних системах, засобах моніторингу та кібербезпеці є невід'ємною частиною підвищення ефективності управління ризиками, забезпечення своєчасної ідентифікації загроз та сприяння профілактичним заходам. Соціально-економічні фактори, включаючи економічну стабільність, соціальний добробут та довіру громади до інститутів, є ключовими для зменшення вразливості та підвищення стійкості. Високий рівень соціальної згуртованості та ефективне управління людським капіталом значною мірою сприяють пом'якшенню внутрішніх загроз та формуванню культури безпеки. Разом з тим, стратегічна інтеграція в рамках національної та міжнародної безпеки зміцнює регіональні можливості. Це передбачає партнерство з урядовими та неурядовими організаціями, участь у глобальних ініціативах з оцінки ризиків та дотримання міжнародних стандартів безпеки. Постійна оцінка, адаптивне планування та впровадження передового досвіду забезпечують відповідність потенціалу безпеки регіону зростаючим викликам та можливостям. Отож, управління регіональною безпекою являє собою комплекс заходів, який поєднує можливості негайного реагування з довгостроковими стратегіями розбудови стійкості. Ця інтегрована система сприяє сталому регіональному розвитку, одночасно захищаючи від сучасних і майбутніх ризиків [1].

Ефективне управління безпековим потенціалом регіону ґрунтується на використанні категорій оцінки, які дозволяють об'єктивно аналізувати результативність та ефективність заходів, спрямованих на забезпечення стабільності та безпеки території. Основними категоріями оцінки є результативність, ефективність, адаптивність, сталість, координація, інноваційність, прозорість і підзвітність, а також комплексність. Кожна з цих категорій має важливе значення для побудови стійкої системи безпеки.

Категорія результативності характеризує досягнення поставлених цілей у сфері управління безпековим потенціалом. Вона охоплює зниження рівня загроз, таких як злочинність або техногенні й природні ризики, підвищення довіри громадян до інституцій, а також забезпечення функціонування критично важливої інфраструктури. Ефективність, своєю чергою, вимірює співвідношення

між витратами, необхідними для реалізації безпекових заходів, і досягнутими результатами. Ця категорія враховує раціональне використання людських, фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечуючи економічну доцільність заходів. Адаптивність системи управління визначає її здатність реагувати на зміни в безпековому середовищі та адаптуватися до нових викликів. Це включає оновлення стратегічних планів, інтеграцію інноваційних підходів і здатність швидко реагувати на кризи. Сталість як категорія оцінює довгострокову спроможність регіону підтримувати безпеку, мінімізувати вразливість до загроз і забезпечувати відновлення після кризових ситуацій. Важливими аспектами є попередження повторення ризиків і забезпечення стійкого розвитку. Координація оцінює узгодженість дій між різними суб'єктами управління, включаючи державні органи, місцеві громади, бізнес і міжнародних партнерів. Це включає якість управлінських рішень, міжвідомчу співпрацю та ефективність комунікацій. Інноваційність характеризує рівень використання сучасних технологій у сфері безпеки, таких як автоматизовані системи моніторингу, аналіз даних і кіберзахист. Прозорість і підзвітність управління є важливими складовими ефективного функціонування безпекової системи. Вони включають відкритість процесів, публічний доступ до інформації про результати безпекових заходів і врахування зворотного зв'язку від громадськості. Комплексність як категорія забезпечує гармонійне поєднання соціальних, економічних, технологічних і екологічних компонентів у системі управління безпековим потенціалом. Інтеграція цих категорій у процес управління безпековим потенціалом регіону дозволяє оцінювати якість реалізації заходів безпеки, визначати пріоритети й забезпечувати стратегічну відповідність сучасним викликам. Аналіз за цими категоріями підвищує якість управлінських рішень, сприяє досягненню довгострокової стабільності та забезпечує сталий розвиток регіону [6 ; 7].

Основні критерії оцінювання ефективності управління потенціалом регіональної безпеки зосереджені на забезпеченні стабільності, стійкості та розвитку регіону, адаптації до внутрішніх і зовнішніх загроз, а також інтеграції передових практик у сфері управління та безпеки. Вони дозволяють оцінювати якість реалізації заходів і розробляти обґрунтовані рішення для забезпечення сталого розвитку. Соціальна ефективність оцінює рівень задоволеності населення безпековими заходами. Вона враховує такі показники, як довіра громадян до місцевих органів влади, правоохоронних структур і служб захисту, а також соціальна згуртованість. Забезпечення ефективності комунікацій під час кризових ситуацій і врахування потреб вразливих груп сприяє загальній стійкості громади. Економічна ефективність стосується раціонального використання

ресурсів для досягнення максимальної вигоди від інвестицій у заходи безпеки. Вона включає оцінку бюджетної дисципліни, аналіз співвідношення витрат і результатів, а також вплив заходів безпеки на економічне зростання регіону. Оптимізація ресурсів дозволяє зменшувати ризики й посилювати безпековий потенціал. Стратегічне планування та впровадження охоплюють відповідність регіональних стратегій національним і міжнародним рамкам безпеки. Важливими показниками є своєчасність досягнення поставлених цілей, гнучкість і адаптивність планів дій у відповідь на нові виклики та загрози. Технологічна інтеграція є ключовою для підвищення здатності регіону прогнозувати, попереджати та реагувати на ризики. Використання сучасних систем спостереження, аналітичних інструментів і засобів кібербезпеки сприяє зміцненню безпеки та забезпечує своєчасне оновлення критичної інфраструктури. Інституційна спроможність визначає здатність місцевих органів влади ефективно реалізовувати заходи безпеки. Ця категорія включає якість міжвідомчої співпраці, правове забезпечення, а також підготовленість персоналу до надзвичайних ситуацій [2].

Стійкість та сталість оцінюють здатність регіону відновлюватися після кризових ситуацій і забезпечувати довгострокову стабільність. Основні показники включають час відновлення після інцидентів, рівень готовності громади та якість розроблених планів на випадок надзвичайних ситуацій. Екологічні та географічні аспекти є важливими для регіонів, схильних до природних катастроф. Інтеграція управління екологічними ризиками та стратегій адаптації до змін клімату дозволяє зменшувати вплив зовнішніх загроз на безпеку. Механізми моніторингу та зворотного зв'язку забезпечують можливість оцінки ефективності впроваджуваних заходів. Встановлення чітких орієнтирів, регулярна оцінка результатів і врахування зворотного зв'язку від зацікавлених сторін сприяють підвищенню якості управління. У сукупності ці критерії створюють основу для ефективного оцінювання управління потенціалом регіональної безпеки. Вони спрямовані на забезпечення безпеки, стабільності та сталого розвитку регіонів, водночас підвищуючи їхню здатність до адаптації в умовах сучасних викликів [2].

Ефективне управління безпековим потенціалом регіону є ключовим чинником забезпечення його стабільності та стійкого розвитку в умовах сучасних викликів, таких як геополітична напруженість, економічна нестабільність та екологічні загрози. Оцінка ефективності цього управління спирається на комплексну систему критеріїв, яка дозволяє визначати рівень адекватності стратегій та політик, спрямованих на пом'якшення загроз і зміцнення стійкості регіону. До основних критеріїв належать здатність регіону

прогнозувати загрози і своєчасно реагувати на них, ефективний розподіл і використання ресурсів, адаптивність управлінських структур, інтеграція сучасних технологій, а також рівень співпраці між місцевими органами влади, громадами та міжнародними партнерами. Аналіз цих критеріїв дозволяє ідентифікувати слабкі місця, вдосконалювати стратегії та посилювати безпеку регіону, сприяючи сталому розвитку та підвищенню конкурентоспроможності у сучасному глобалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Gura V., Yuriev O. The security potential of the European region: the factor of Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Public Administration*. 2023. Vol. 18, no. 2. P. 19–24. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-3/14> (date of access: 24.11.2024).
2. Masloboev A. V. An overview of the regional security theory and methodological foundations. *Reliability & Quality of Complex Systems*. 2022. No. 2. URL: <https://doi.org/10.21685/2307-4205-2022-2-12> (date of access: 24.11.2024).
3. Zaiats T. A., Kraevska G. O., Kravtsova T. G. Spatial development of regions and settlement structures: security aspect. *Efektivna ekonomika*. 2018. No. 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.3> (date of access: 24.11.2024).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 24.11.2024).
5. Резнікова О.О., Войтовський К.Є., Лепіхов А.В. Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України: аналітична доповідь.. Київ. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. 84 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-07/dopovid.pdf> (дата звернення: 24.11.2024).
6. Шевченко М.М., Система критеріїв та показників оцінки ефективності стратегічного планування у сфері національної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. Вип. 17. С. 110-114. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2017/23.pdf (дата звернення: 24.11.2024).
7. Юр'єв О. В. Методи забезпечення якості публічного управління безпековим потенціалом регіону. *Derzhavne upravlinnya udoskonalennya ta rozvytok*. 2024. № 6. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.6.19> (дата звернення: 24.11.2024).

Наукове видання

Виклики формування нового світового порядку та шляхи реагування на них: економічний вимір

Матеріали круглого столу
(Київ, 29 листопада 2024 р.)

Видавець: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20